

Carles Fontseré, memòries d'una vida

Dos volums escrits a Can Tista (Porqueres), apleguen les vivències d'aquest testimoni de la vida catalana

Carles Fontseré és un testimoni excepcional de molts aspectes de la història d'aquest segle en el nostre país. Però només amb la memòria, aquest testimoni seria ben poca cosa, o almenys es limitaria a la persona protagonista. Fontseré ha escrit les seves memòries. Són ja dos volums de gran presència. Moltes pàgines, molts records, moltes coses a explicar i a reviuire. Queda pendent, com veurem, l'edició d'aquesta obra que, més enllà de les vivències personals, és un monument a una generació que no es pot oblidar.

Carles i Terry Fontseré viuen, des dels primers anys setanta, a les masies de Can Tista, al terme municipal de Porqueres. Aquest parell de cases han esdevingut veritables centres culturals. Hi hem vist un seguit de personalitats que han volgut dialogar, estudiar o senzillament fer tertúlia amb aquesta parella singular per molts conceptes. El primer podria ser la seva capacitat d'acollida, d'amistat i de cordialitat. Però també pel fet d'haver estat testimonis d'esdeveniments importants en la història catalana del nostre segle.

Bona part d'aquestes vivències han quedat recollides en les memòries que Carles Fontseré escriu a Porqueres.

Sapiguem, primer, si ja s'han completat.

"El primer volum ja està acabat. I el segon pràcticament també -ens diu Carles Fontseré- malgrat que sempre queden detalls per verificar i completar".

Anys trascendentals

Bàsicament, aquestes memòries corresponen als primers anys trenta, amb la proclamació de la República i l'esclat de la Guerra Civil, fets que l'autor va viure de forma molt especial.

"Van ser uns anys trascendentals per la vida

del nostre país i de la nostra societat. Els vaig viure des de la meua feina de dibuixant, vinculat a diferents diaris i revistes. Llocs privilegiats que, en molts sentits, eren diferents de les redaccions actuals".

Quines són aquestes diferències?

"La feina redaccional era molt més artesanal. No sols els procediments tècnics. La professionalitat en les redaccions era limitada.

No hem d'oblidar que moltes publicacions eren de caràcter polític i, per tant, els redactors, ho érem no sols per la feina, sinó també per manifestar les nostres opinions i posicions.

Tot plegat feia que es treballés a un nivell de companyonia i d'amistat, amb uns sentiments compartits".

Quins canvis va representar l'esclat de la Guerra Civil?

"En primer lloc, personalment, vaig intensificar la meua feina de cartellista. Foren uns moments, especialment els inicials, aquell estiu de 1936, en què un seguit de sentiments varen sortir de la societat catalana".

Le feina d'escriure

Carles Fontseré ha practicat perfectament, un seguit d'activitats creatives. Fotògraf excep-

cional, pintor reconegut, dibuixant de còmics, escenògraf, i ara escriptor. Com ha funcionat aquesta feina d'escriure les memòries?

"Penso que ha sigut una experiència enriquidora, no pas econòmicament, és clar. Ha significat la possibilitat de recuperar molts records, moltes vivències".

He hagut de recollir moltes dades, molts testimonis per mitjà de llibres, revistes, fotografies, publicacions de tot tipus. Algunes ja les tenia, d'altres les he hagut de consultar en biblioteques i hemeroteques del nostre país i també de França. Darrerament, he fet algun viatge a París per recollir informació i comprar llibres que calia consultar. Per exemple, els relacionats amb el tema de l'acabament de la Segona Guerra Mundial a França.

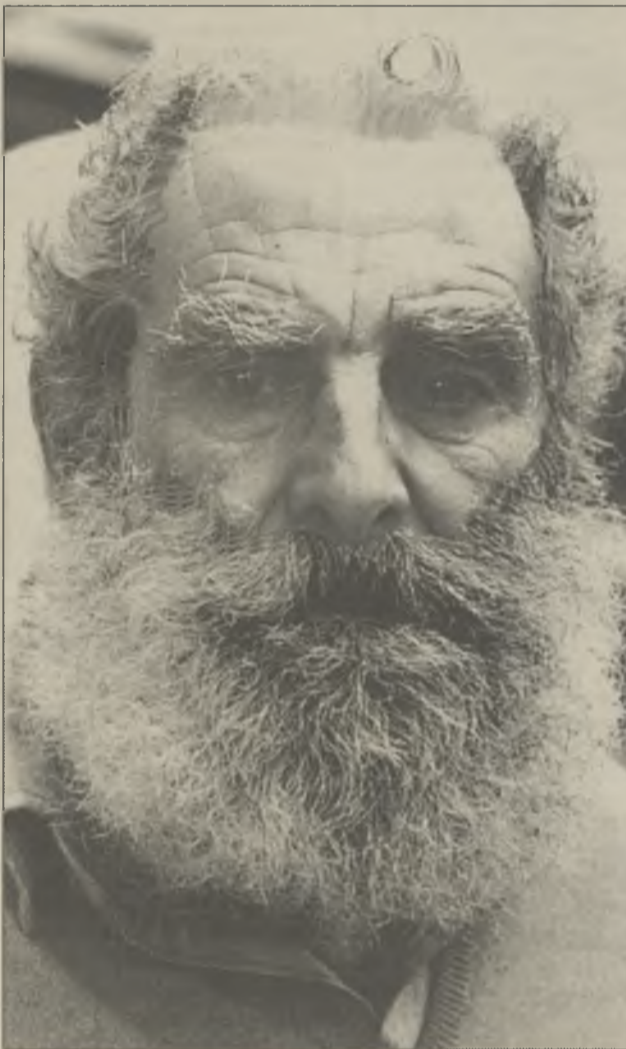
En aquest país es va viure una autèntica guerra civil, o més exactament, es varen "passar comptes" amb els col·laboracionistes per centenars.

Fins ara mateix no s'havia publicat pràcticament res d'aquest tema. Jo era a França i ho vaig veure, però de publicacions ben poca cosa. Actualment ja tenim una bibliografia notable d'aquests fets".

També el treball sembla que s'ha fet amb publicacions periòdiques d'èpoques diferents?

"Certament el testimoni periodístic és bàsic.

Algunes publicacions són quasi desconegudes. Ja sigui per la seva limitada edició o també per haver patit situacions especials com aquest "oblit" que França ha vol-

C. Fontseré, 2 volums de les seves memòries enllestits. (F.Arx.)

gut fer dels anys de l'ocupació i de la "justícia" que es va fer amb els col·laboracionistes".

Escrites a Porqueres

Aquestes memòries s'han escrit íntegrament a Porqueres. Podríem dir que l'entorn hi ha ajudat.

Calia un lloc com Can Tista per fer aquesta feina com cal?

"En primer lloc el que volia fer era escriure les memòries i ja s'ha fet. En aquest entorn que és el que vàrem escollir en el nostre retorn a Catalunya, s'ha pogut treballar. L'obra quedarà per sempre vinculada a Porqueres, a les terres de Girona que ens han acollit".

Les memòries estan escrites. Caldrà que siguin editades...

"Esperem que ho siguin ben aviat. Naturalment, pel seu volum, caldrà fer un esforç editorial respectable, ja ho sabem.

Possiblement, algunes institucions hi hauran de col·laborar. Josep Benet ha estat el primer en recolzar aquest projecte.

Tractarem de gestionar el més ràpidament possible aquesta edició. Modestament pensem que es tracta de donar testimoni d'un seguit d'anys importants en la vida del nostre país. Les noves generacions de catalans ho han de saber".

J. Víctor Gay

Una biografia apassionant

Carles Fontseré i Carrió va néixer a Barcelona, l'any 1916. Després d'estudiar el batxillerat va començar a col·laborar com a dibuixant a "El Correo Catalán" i en altres publicacions periòdiques de Barcelona.

En esclatar la Guerra Civil organitza un sindicat per aplegar els cartellistes, que van fer una tasca de propaganda i d'informació extraordinària i que forma part de l'art en temps de guerra. En aquells anys es va incorporar a les Brigades Internacionals. En els moments de la retirada va estar a terres gironines fins al darrer moment.

Comença un llarg exili, primer al sud de França i després a París, on viurà els anys de la Segona Guerra Mundial i l'ocupació alemanya i també l'entrada dels aliats. Edita llibres de bibliòfil, dibuixos, pinta i fotografia.

Col·labora amb Mario Moreno "Cantinflas" com a escenògraf i amb ell viatja a Amèrica. Visita els EUA i a Nova York fa còmics per a diferents publicacions. Torna a Europa i es casa amb Terry Brock, viuran a NY on treballarà en diferents activitats fins i tot de taxista. Als anys 60 sovinteja les seves estades a Catalunya, compren els casals de Can Tista que refan i en els primers 70 hi viuran permanentment.

Porten a terme una intensa activitat artística i cultural, amb exposicions de pintura, fotografia i gravats. La Generalitat el guardona amb la Creu de Sant Jordi i és candidat a senador per una formació ecologista. Participa en diferents iniciatives ciutadanes a la comarca del Pla de l'Estany i escriu les seves memòries.

FIGURES, PAISATGES

Descharnes, Robert

AGUSTÍ PONS

Hi ha personatges que sembla que s'ho passin bé cavalcant al caire de l'abisme o potser és que, donades les circumstàncies, no tenen altre remei que acceptar situacions d'alt risc per tal de poder ocupar un lloc al sol. Robert Descharnes, màxim responsable de la societat Demart —que s'ocupa de la gestió dels drets d'autor de Salvador Dalí—, es passa mitja vida defensant-se de les acusacions d'aprofitat i l'altra mitja planejant contra els qui això afirmen. En realitat, com a ciutadans, la peripècia biogràfica del senyor Descharnes ens hauria d'importar ben poc, si no fos que les peripècies biogràfiques d'alguns dels personatges que havien rodejat la vida —i l'obra!— de Dalí són determinants per explicar algunes de les situacions anòmales —còpies, falsificacions, etcètera— amb què ara es troba l'obra del pintor. És clar que aquest de donar la culpa als secretaris és un recurs que no s'aguanta gaire, si tenim en compte que el primer a signar teles o papers en blanc —que venia a tants dòlars la peça a la seva habitació de l'Hotel de Nova York on periòdicament s'hostatjava— va ser el mateix Dalí. Carles Fontserè, que el va conèixer com a amic i el va ajudar com a artista, creu que aquest és l'acte més autènticament surrealista de Dalí: haver-se rigut de l'obsessió capitalista per l'obra única a través d'una confusió deliberada del mercat. Haver-lo rebentat inundant-lo de dibuixos falsos, de bibelots comprats als ma-

ratzems més ad...
En unes dec...
que acaba de fe...
Descharnes diu...
testament de De...
partiment del I...
l'Estat hauria re...
dors. La primera...
molt mal lloc el...
perquè si aquest...
que Descharnes

d'altra banda, era públic i notori— menys el petit detall de la destinació de les obres de

AVUI 23-4-93

FIGURES, PAISATGES

Moreno, Mario

AGUSTÍ PONS

Cantinflas forma part dels personatges rebutjats durant la nostra infància. Utilitzo el plural d'una forma vaga perquè tinc la sensació que Cantinflas no era ben vist per alguns sectors socials com a ídol dels nens catalans dels anys cinquanta. Potser perquè parlava un castellà massa desteixit o potser perquè era massa trinxeraire o potser perquè Cantinflas sempre acabava derrotat i humiliat, o així ens ha quedat a la memòria. Després va ser actor a *La vuelta al mundo en ochenta días*, on em va semblar capaç d'anar més enllà de les seves habituals pallassades. Aquesta versió de *La vuelta al mundo en ochenta días* estava protagonitzada, si no recordo malament, per David Niven, que feia de Phileas Fogg, l'aristòcrata anglès que, per una aposta, desafia tota mena de perills en els escenaris més hostils, a qui acompanya el seu fidelíssim criat Joan, anomenat també —davant la impossibilitat de Verne de fer-hi sortir el tradicional personatge francès— Passepartout; i, en efecte, Cantinflas-Passepartout ha de passar, en aquesta pel·lícula, per quasi tot.

La meua simpatia per Cantinflas —més amb el personatge que amb les seves pel·lícules, que no he tingut ocasió de tornar a veure— ha vingut de gran, de la mà de Carles Fontserè. Tal com explico en el llibre *Deu daus* —i perdonin l'autocita—, Carles Fontserè va ser l'escenògraf d'una revista protagonitzada per Cantinflas i titulada

tre van durar les representacions. Fontserè m'ha dibuixat un Cantinflas totpoderós i humà, que es feia anar a buscar tabac per un criat seu, vestit de guàrdia i es traslladava fins a l'estanc dalt d'una Harley Davidson tocant la sirena —Cantinflas era comandant d'honor dels guardes de Ciutat de Mèxic—, que sempre aparcava el cotxe al mig del carrer i ja tenia qui s'ocupava de posar-lo a lloc; i que era capaç de deixar una important reunió amb uns productors nord-americans per anar a buscar Terry, l'esposa de Carles Fontserè, a l'aeroport i fer-la cridar pels altaveus dient que era Cantinflas qui l'esperava.

Cantinflas va començar a obrir-se pas en un teatre ambulat quant el públic interrompia els seus monòlegs, que pretenien ser seriosos, per riure's dels seus gestos i de les seves ganyotes, absolutament involuntàries. Va arribar a tenir un èxit colossal, sense precedents, perquè els *peladitos* mexicans veien en Cantinflas l'encarnació dels seus propis valors: la ingenuïtat, l'astúcia, la picaresca, un cert sentit forçosament ascètic de la vida. Però Mario Moreno no en va tenir prou i va voler triomfar a Hollywood —cosa que quasi no va aconseguir— i va voler viatjar a París per contractar els millors comediògrafs, que se'l van treure de sobre, perquè creien que una revista només podia triomfar a França. I, si ens hem de fiar del testimoni de Fontserè, va ser fidel amb els amics i implacable amb els enemics. Mario Mereno ha mort; Cantinflas, però, es queda.

Bonjour México, que va tenir tant d'èxit que la resta de teatres de Ciutat de Mèxic es van veure obligats a tancar les portes men-

MORENO, MARIO

Cantinflas forma part deis personatges rebutjats durant la nostra infància. Utilitzo el plural d'una forma vaga perquè tinc la sensació que Cantinflas no era ben vist per alguns sectors socials com a ídol dels nens catalans dels anys cinquanta. Potser perquè parlava un castellà massa desteixit o potser perquè era massa trinxeraire o potser perquè Cantinflas sempre acabava derrotat i humiliat, o així ens ha quedat a la memòria. Després va ser actor a *La vuelta al mundo en ochenta días*, on em va semblar capaç d'anar més enllà de les seves habituals pallassades. Aquesta versió de *La vuelta al mundo en ochenta días* estava protagonitzada, si no recordo malament, per David Niven, que feia de

Cantinflas va deixar una reunió important per anar a buscar l'esposa de Fontserè a l'aeroport de Mèxic"

Phileas Fogg, l'aristòcrata anglès que, per una aposta, desafia tota mena de perills en els escenaris més hostils, a qui acompanya el seu fidelíssim criat Joan, anomenat també -davant la impossibilitat de Verne de fer-hi sortir el tradicional personatge francès- Passepartout; i, en efecte, Cantinflas-

Passepartout ha de passar, en aquesta pel·lícula, per quasi tot.

La meva simpatia per Cantinflas -més amb el personatge que amb les seves pel·lícules, que no he tingut ocasió de tornar a veure- ha vingut de gran, de la mà de Carles Fontserè. Tal com explico en el llibre *Deu daus* -i perdonin l'autocita-, **Carles Fontserè va ser l'escenògraf d'una revista protagonitzada per Cantinflas i titulada *Bonjour México*, que va tenir tant d'èxit que la resta de teatres de Ciutat de Mèxic es van veure obligats a tancar les portes mentre van durar les representacions. Fontserè m'ha dibuixat un Cantinflas totpoderós i humà, que es feia anar a buscar tabac per un criat seu, vestit de guàrdia i es traslladava fins a l'estanc dalt d'una Harley Davidson tocant la sirena** -Cantinflas era comandant d'honor dels guardes de la Ciutat de Mèxic-, **que sempre aparcava el cotxe al mig del carrer i ja tenia qui s'ocupava de posar-lo a lloc; i que era capaç de deixar una important reunió amb uns productors nordamericans per anar a buscar Terry, l'esposa de Carles Fontserè, a l'aeroport i fer-la cridar pels altaveus dient que era Cantinflas qui l'esperava.**

Cantinflas va començar a obrir-se pas en un teatre ambulat quant el públic interrompia els seus monòlegs, que

Cantinflas en l'època de la revista mexicana amb escenografia de Fontserè.

pretenien ser seriosos, per riure's dels seus gestos i de les seves ganyotes, absolutament involuntàries. Va arribar a tenir un èxit colossal, sense precedents, perquè els *peladitos* mexicans veien en Cantinflas l'encarnació dels seus propis valors: la ingenuïtat, l'astúcia, la picaresca, un cert sentit forçosament ascètic de la vida. Però Mario Moreno no en va tenir prou i va voler triomfar a Hollywood -cosa que quasi no va aconseguir- i va voler viatjar a París per contractar els millors comediògrafs, que se'l van treure de sobre, perquè creien que una revista només podria triomfar a França. I, si ens hem de fiar del testimoni de Fontserè, va ser fidel amb els amics i implacable amb els enemics. Mario Moreno ha mort; Cantinflas, però, es queda.

Agustí Pons
(Diari Avui)

L'AVENTURA MEXICANA DE CARLES FONTSERÈ AMB MARIO MORENO "CANTINFLAS"

Foto: WALTER REUTER

Carles Fontserè s'acomiada de Cantinflas en deixar Mèxi
la primavera de 1949.

Les ballarines de la revista parisenca "Bonjour México!" a l'arribada a la ciutat azteca. A la dreta de Cantinflas, Fontserè, i a l'esquerra Vicente.

Agustí Pons en el seu llibre "Deu daus" publicat a València el 1991 per Eliseu Climent, editor, explica més àmpliament aquesta antiga aventura mexicana de Carles Fontserè amb Mario Moreno, Cantinflas, i el músic català Roberto Vicente, de la qual -estem parlant de la primavera de 1948- a casa nostra no se'n va tenir gairebé notícia. Sols Carles Sentís en va parlar al setmanari *Triunfo*, de Madrid, el 2 de febrer de 1949. Traduïm: "Amb l'estrena de la seva nova revista "Bonjour México!", Cantinflas ha conduït al triomf a dos xicots "espanyols". Que sols fa un any, vivien a París amb més il·lusions que diners. Fontserè era conegut com il·lustrador de llibres de luxe. Vicente, com a compositor. Tenien ambdós en comú un taller al barri del Champ-de Mars, i a les parets del taller s'hi exhibien, dibuixades per Fontserè, les maquetes d'un espectacle al qual Vicente havia posat música. Entre els dos eren propietaris de les idees i del llibre que havia servit per escriure la música i per dissenyar les maquetes. Ho tenien tot..., menys l'empresari capaç de convertir en realitat tant bells projectes.

Però un dia va arribar Cantinflas a París. Volia emportar-se per a la seva terra una revista "trés parisienne". Va estendre's la notícia, i l'excel·lent "caricato" azteca no s'entengué de treball examinant llibres, partitures, figurins... No hi hagué empresari ni decorador que no passés per la improvisada oficina de la seva cambra d'hotel.

A Cantinflas, però, no li agradava res. Un dia, per airejar-se i oblidar-se del negoci, un compatriota li va organitzar una "tournée des grands ducs". Amb arribada forçosa, de matinada, a un taller bohemi, residència de dos joves catalans. Per consumir les últimes copes i donar l'esquena al dia que clarejava, els barrilaires

s'apilotaren a l'entorn del piano. I un dels mestres del taller començà a teclejar...

El "manito" va saltar de la butaca.

-Què és això?- va interrogar excitat.

Música, música d'una revista inèdita! Cantinflas es va volcar sobre les partitures, i després va exigir les maquetes dels decorats i dels vestits.

A l'acte va quedar segellada una aliança artística entre Cantinflas, Carles Fontserè i Robert Vicente. Es va acordar també que la revista portaria el títol de "Bonjour México!".

Com diu Agustí Pons en el seu article de l'**Avui**, l'èxit fou espectacular. La crítica mexicana va ser unànime a reconèixer-ho. Com va dir un d'ells: "*Vayan, vayan nuestros escenógrafos. Vayan, también, nuestros pintores jóvenes, los que necesitan, o reconocen que necesitan, nuevas ideas... Es una lección de belleza, de técnica, de propiedad, hecha al desgaire, como que se trata de la escenografía de una revista*".

Acabades les representacions, després d'una estada de nou mesos a la capital azteca, Fontserè va deixar Mèxic per Nova York. Abans de marxar, el popular dibuixant Tisner, que Fontserè havia retrobat exiliat a Ciutat de Mèxic, va demanar-li com a favor molt especial ser presentat a Cantinflas.

-Tu te'n vans i jo em quedo - li va dir- jo podria treballar per en Cantinflas.

I així va ser com el nostre excel·lent ninotaire va començar una brillant carrera d'escenògraf a Mèxic.

-Esos catalanes...! -va comentar Cantinflas.

Col·lectiu Vallespirans

L'AVENTURA MEXICANA DE CARLES FONTSERÈ AMB MARIO MORENO "CANTINFLAS"

Foto: WALTER REUTER

Carles Fontserè s'acomiada de Cantinflas en deixar Mèxic la primavera de 1949.

L'actor còmic mexicà Mario Moreno *Cantinflas* va morir el propassat 20 d'abril a Mèxic a l'edat de 81 anys. Ha estat un personatge popular i polèmic amb una obra de gran transcendència que ha influenciat tota la cultura iberoamericana, la seva ascendència humil i el fet d'interpretar en la seva llarga vida tots els papers de l'auca van motivar que

Cantinflas es a les dècades Un artista el va conè escenògraf

Cantinflas caricaturitzat per les pel·lícules "Los 3 mosqueteros" i "Los 3 mosqueteros"

Les ballarines de la revista parisenca "Bonjour México!" a l'arribada a la ciutat azteca. A la dreta de Cantinflas, Fontserè i a l'esquerra Vicente.

Agustí Pons en el seu llibre "Deu daus" publicat a València el 1991 per Eliseu Climent, editor, explica més àmpliament aquesta antiga aventura mexicana de Carles Fontserè amb Mario Moreno, Cantinflas, i el músic català Roberto Vicente, de la qual -estem parlant de la primavera de 1948- a casa nostra no se'n va tenir gairebé notícia. Sols Carles Sentís en va parlar al setmanari *Triunfo*, de Madrid, el 2 de febrer de 1949. Traduïm: "Amb l'estrena de la seva nova revista "Bonjour México!", Cantinflas ha conduït al triomf a dos xicots "espanyols". Que sols fa un any, vivien a París amb més il·lusions que diners. Fontserè era conegut com il·lustrador de llibres de luxe. Vicente, com a compositor. Tenien ambdós en comú un taller al barri del Champ-de Mars, i a les parets del taller s'hi exhibien, dibuixades per Fontserè, les maquetes d'un espectacle al qual Vicente havia posat música. Entre els dos eren propietaris de les idees i del llibre que havia servit per escriure la música i per dissenyar les maquetes. Ho tenien tot..., menys l'empresari capaç de convertir en realitat tant bells projectes.

Però un dia va arribar Cantinflas a París. Volia emportar-se per a la seva terra una revista "très parisienne". Va estendre's la notícia, i l'excel·lent "caricato" azteca no s'entengué de treball examinant llibres, partitures, figurins... No hi hagué empresari ni decorador que no passés per la improvisada oficina de la seva cambra d'hotel.

A Cantinflas, però, no li agradava res. Un dia, per airejar-se i oblidar-se del negoci, un compatriota li va organitzar una "tournée des grands ducs". Amb arribada forçosa, de matinada, a un taller bohemi, residència de dos joves catalans. Per consumir les últimes copes i donar l'esquena al dia que clarejava, els barrilaires

s'apilotaren a l'entorn del piano. I un dels taller començà a teclejar...

El "manito" va saltar de la butaca.

-Què és això?- va interrogar excitat.

Música, música d'una revista inèdita! Cantinflas volcar sobre les partitures, i després va exigir dels decorats i dels vestits.

A l'acte va quedar segellada una aliança. Cantinflas, Carles Fontserè i Roberto Vicente van dar també que la revista portaria el títol de "Bonjour México!".

Com diu Agustí Pons en el seu article de 1991, fou espectacular. La crítica mexicana va reconèixer-ho. Com va dir un d'ells: "Vayan a México, dibujando Tisner, que Fontserè había retratado en la Ciudad de México, va demanar-li com a favor de presentar a Cantinflas.

-Tu te'n vans i jo em quedo - li va dir- jo per en Cantinflas.

I així va ser com el nostre excel·lent escenògraf començar una brillant carrera d'escenògraf a Mèxic.

-Esos catalanes...! -va comentar Cantinflas.

Col·lectiu

Carles Fontseré, un col.laborador català de "Cantinflas"

Va treballar amb el desaparegut actor mexicà en diferents espectacles a Europa i a Amèrica

De la llarga biografia del recentment desaparegut actor mexicà, Mario Moreno, el popular "Cantinflas", no són gaire conegudes les seves col.laboracions amb artistes catalans. Un d'ells va ser Avel·lí Artís-Gener, "Tísner", durant els anys d'exili que passà en aquell país. Més proper a nosaltres és Carles Fontseré que va treballar amb "Cantinflas" a Europa i també a Amèrica. En la diversitat de tècniques i especialitats que ha practicat al llarg de la seva vida, Fontseré va treballar com a escenògraf amb Mario Moreno, que el va portar físicament a Amèrica on va seguir treballant en moltes activitats fins que tornà a Porqueres.

Josep Victor Gay

■ Les moltes coses que s'han escrit aquests darrers dies de la personalitat i la trajectòria de l'actor mexicà, Mario Moreno "Cantinflas", han oblidat, quasi sempre, els seus col.laboradors catalans. En aquest sentit, cal tenir present el paper que va tenir Mèxic respecte de l'exili republicà. El govern d'aquell país no va reconèixer mai el règim del general Franco i les relacions diplomàtiques no es van restablir amb normalitat fins a la consolidació de la monarquia. L'edifici de l'ambaixada de la República a Ciutat de Mèxic va acollir reunions importants dels po-

lítics republicans i també de la Generalitat, les eleccions a la Presidència de la Generalitat i al Parlament van ser alguns d'aquests actes.

Aquesta sintonia amb els exiliats republicans ha estat exemplar i ha ajudat a ambdues parts, especialment en el camp cultural i artístic.

Mèxic va acollir una selecció de professors, catedràtics i artistes d'arreu de l'Estat, que han ajudat a la cultura mexicana de forma determinant.

Espectacles de Cantinflas

Mario Moreno "Cantinflas" no sols va ser actor de cinema. També tenia un espectacle propi. Era de gran categoria en els anys 50. Inspirat en les millors "revistes" nord-

americanes, es va presentar a Europa, concretament a París.

És en aquesta ciutat on Mario Moreno necessita els serveis d'un escenògraf. I entre els exiliats catalans, n'hi ha un que aconseguiria la feina: era Carles Fontseré i Carrió.

Aquest artista català, també havia hagut de fugir del seu país aquell llarg hivern de 1938-39. Després d'escapar dels camps de concentració del Rosselló, viu a París els anys de la Segona Guerra Mundial i de l'ocupació alemanya. Pinta, realitza llibres de bibliòfil, escriu i també s'especialitza en escenografia, cosa que li permet aconseguir la feina que ofereix l'actor-empresari mexicà.

La relació entre el català i el mexicà esdevindrà perfecta. L'espectacle segueix amb gran èxit per diferents punts d'Europa. No vindria a l'Estat espanyol, on malgrat la gran popularitat de "Cantinflas", sempre va mantenir les distàncies amb el règim nascut de la guerra.

La companyia ha de tornar a Amèrica i "Cantinflas" demana a Fontseré que l'acompanyi. L'artista català accep-

ta i comença una segona etapa d'aquesta col.laboració que seria positiva per ambdues parts.

Fontseré ha de muntar nous espectacles i recorda que eren ben pagats, a més del que va significar com a experiència professional i personal aquesta primera estada americana.

Una excel.lent relació

La feina d'aquells llargs mesos va ser l'arrel d'una relació personal que Carles Fontseré estima de recordar especialment en uns moments en què l'actor mexicà ha desaparegut per sempre.

En acabar el contracte i, per tant, la feina d'escenògraf, Carles Fontseré va aprofitar la seva estada a Mèxic, primer per aprofundir en el país i també per viatjar fins a Nova York, una ciutat que esdevindria emblemàtica en la seva intensa vida.

"Cantinflas" també va treballar artísticament amb un altre conegut artista català, igualment exiliat. Com ja hem esmentat, es tracta d'Avel·lí Artís-Gener, conegut pel nom artístic de "Tísner".

Per una relació inicia, de

Mario Moreno "Cantinflas", en una imatge de la pel·lícula "La vuelta al mundo en 80 días". (Foto Arxiu)

veïnatge van fer treballs ple-gats, cosa que significà l'inici d'una bona i llarga amistat. I com ha recordat "Tísner",

l'actor mexicà entenia perfectament la realitat i els sentiments dels catalans i admirava el seu esperit democràtic.

Diàri de Girona Dimecres 12-9-93

La tranquil.litat presideix la Diada

La celebració de l'Onze de Setembre a les comarques gironines no va generar cap incident remarcable, i la manifestació de Banyoles es va desenvolupar amb una total normalitat

Un moment de la manifestació que es va fer ahir a Banyoles coincidint amb la Diada i que va dissoldre's sense incidents.

JORDI RIBOT

Acord amb el departament de Cultura que estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que l'Administració hereti tots els béns

Carles Fontserè dóna la seva obra a la Generalitat

El material artístic i documental té un gran interès bibliogràfic i històric

El pintor i cartellista Carles Fontserè ha firmat un conveni amb la conselleria de Cultura de la Generalitat per fer donació de tot el seu llegat artístic i documental. El patrimoni que conserva a la seva finca de

Porqueres (Pla de l'Estany) té un gran interès bibliogràfic i històric perquè reflecteix la seva trajectòria com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf en les diferents etapes viscudes a París, Nova York, Mèxic i

Catalunya. L'acord ha estat aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat i estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que l'Administració catalana es converteixi en l'hereva de tot el dipòsit

Jordi Serrat
GIRONA

El material del llegat de Carles Fontserè té un valor excepcional i conté, entre altres coses, gravats, fotografies i documentació inèdita, com la correspondència privada que mantenia amb Jaume Miravittles, Camilo José Cela, Sebastià Gasch i Antoni Clavé, a més d'una llarga llista de personalitats.

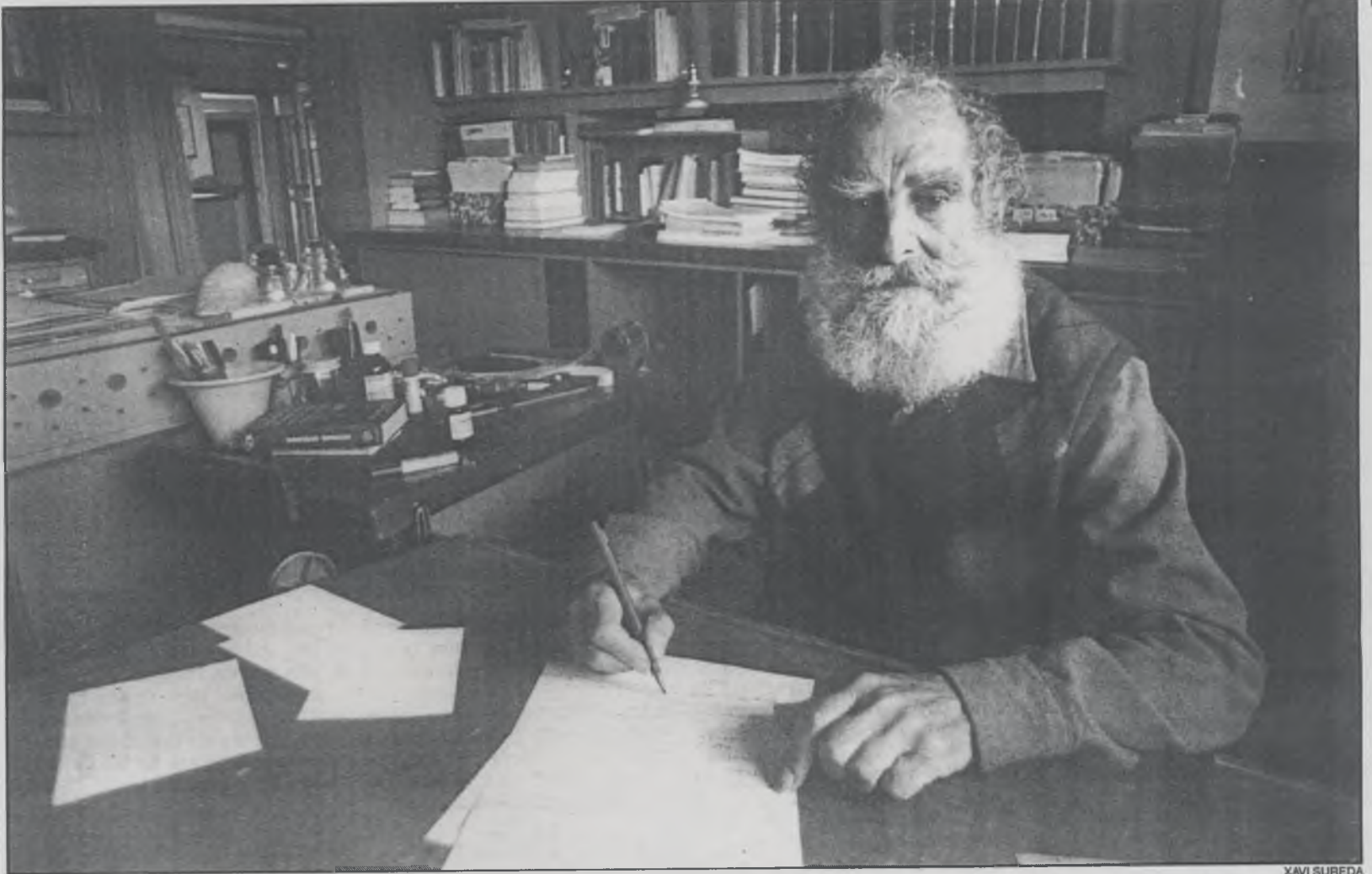
L'acord, ja vigent, ha estat aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat i estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que l'Administració catalana esdevingui hereva de tot el dipòsit. El material té un valor excepcional i conté, entre altres coses, gravats, fotografies i documentació inèdita, com la correspondència privada que mantenia amb Jaume Miravittles, Camilo José Cela, Sebastià Gasch i Antoni Clavé, a més d'una llarga llista de personalitats.

La major part dels documents potser utilitzada per complementar arxius o estudis, com ara les 42.000 fotografies en blanc i negre preses en el decenni dels anys 60 i principis dels 70, amb més de 13.000 negatius de Nova York, i d'altres temes històrics i socials o de destacats artistes del món cultural: Salvador Dalí, Camilo José Cela, Josep De Creeft, Rafael Alberti, Lleonard Balada... etc., amb els quals va mantenir amistat o col·laboracions professionals.

També inclou una col·lecció personal de 86 pintures a l'oli i a l'acrílic, emmarcades, realitzades entre els anys 1942 a París i el 1973 a Nova York. Cal afegir-hi els 4 cartells de la Guerra Civil restaurats i muntats, conjuntament amb nombrosos apunts, per a les edicions de bibliòfil, i altres dibuixos, a part de litografies originals, muntatges fotogràfics i més de 1.500 documents sobre temes i organismes de la Guerra Civil.

Són especialment significatius els àlbums confeccionats per la seva companya, Terry Broch, sobre treballs escènics de Fontserè. Hi trobem, per exemple, un àlbum que recull *La maison de Bernalda Alba*, que va ser portat per l'artista per primera vegada fora de l'Estat espanyol. Un altre àlbum significatiu és el titulat *Bonjour México* sobre l'història de creació de la revista musical a París, que va ser protagonitzada amb èxit per Mario Moreno, *Cantinflas*. Fontserè recorda amb passió la feina que van tenir, dins de la mentalitat mexicana, per poder tirar endavant un projecte així. "Cantinflas va haver-los de fer un discurs patriòtic", explica.

Un dels àlbums en preparació és el de totes les fotografies dels cartells originals fets per l'artista a partir del 1932. En la seva obra destaca el famós cartell que va ser fet per a la FAI amb l'explicít mot: *Llibertat*. La seva dona Terry creu que el dibuix no va néixer per casualitat. "En el fons reproduceix una manera d'entendre la vida", comenta. El polifacètic pintor la-

Carles Fontserè en una de les cabanes de pastor restaurades situada a Porqueres, al Pla de l'Estany

menta no haver pogut conservar tots els cartells, ja que molts van ser destruïts o cremats. La seva biblioteca personal, també cedida a la Generalitat, integra més de 1.800 títols catalogats amb fitxes.

Han estat incloses en el llegat que passarà a mans de la Generalitat les dues cases que el matrimoni Fontserè té a Porqueres: les masies de Montguix i Can Tista, que actualment són la seva vivenda i taller de creació i estudi. Fontserè es mostra molt satisfet per l'acord a què ha arribat amb la Generalitat, ja que significa un reconeixement a la seva obra, variadíssima, i també es mostra satisfet perquè l'acord farà possible que tot el patrimoni documental pugui ser d'utilitat i no es dispersi en mans privades. Per celebrar-ho, està cavant un gran forat davant de casa seva on pensa plantar-hi, com a bon ecologista, un roure, símbol del país.

Escriure les memòries

Ara, Carles Fontserè es vol dedicar íntegrament a escriure les seves memòries. Capficat i absorbit al màxim en el treball d'escriptura, de moment ja té corregit el primer volum de les memòries i espera continuar amb l'elaboració dels dos pròxims. El llibre no el concep com una autobiografia on recull les seves vivències personals i prou, sinó que hi introdueix tota mena d'apunts, cites i fets històrics per contextualitzar fidedignament cada dècada.

Carles Fontserè és un jove que té 78 anys ben posats. I els ha viscut tan intensament que, si volgués, podria vantar-se'n i continuar anant pel món amb la mateixa empena del primer dia i amb el seu llarg i atapeït currículum a la butxaca.

Sé de primera mà que, quan li ha vingut de gust, ha fet gairebé tots els papers de l'auca, i els ha realitzat amb empena i amb resultats brillants: des de ser un dels més joves, innovadors i combatents cartellistes, durant la Guerra Civil, fins a fer de taxista a Manhattan, passant per creador de còmics a Nord-amèrica, escenògraf de Mario Moreno *Cantinflas* a Mèxic, fotògraf que ha retratat la realitat social més punyent a Amèrica i a Europa, dissenyador de decorats i vestits, creador d'escenografies i *happenings* de Dalí, polemista, anarquista revolucionari, conferenciant o llenyataire a Porqueres, al pla de Banyoles.

Carles Fontserè, que no té pèls a la llengua, encara que du una de les barbes més serrades i recargolades d'aquest país, un dia va decidir passar en net tota aquesta trajectòria, començant pel començament. I refiant-se dels records, però, sobretot, contrastant-los amb metòdica precisió, amb documents, arxius, cartes i bibliografia —i l'ajuda inestimable de la seva companya Terry— va posar-se a escriure les seves memòries. Unes memòries úniques i intransferibles, però que, a la vegada, es podien convertir en la crònica històrica d'una generació de cartellistes que va comprometre's fins al moll de l'os durant la Guerra Civil, formant part del Comitè Revolucionari del Sindicat de Dibuixants Professionals.

L'obra que aquesta generació de cartellistes va produir en situacions entusiastes, conflictives o adverses, s'ha convertit, amb els anys, en un document

ANÀLISI

La memòria d'un cartellista

MANUEL FORASTÉ I GIRAVENT

excepcional pel seu valor documental i estètic, objecte d'estudi i punt de referència d'especialistes, Universitats i museus d'arreu del món.

El treball memorialístic de Carles Fontserè comprèn, per ara, dos volums apassionants, plens de vivències, i són, a la vegada, un retrat originalíssim i rigorós d'uns anys decisius de la

història recent de Catalunya i de la França ocupada, que Carles Fontserè va viure, primer a Barcelona, després incorporant-se a les Brigades Internacionals i, finalment, amb un privilegiat i envejable protagonisme, al costat, entre molts d'altres, de Jaume Miravittles, comissari de Propaganda de la Generalitat, Josep Tarradellas, aleshores conseller de Governació, Antoni Clavé o el mateix president Lluís Companys, amb qui va viure el dramàtic pas de la frontera a la Vajol, al final de la Guerra Civil a Catalunya.

D'altra banda, l'estada al camp de concentració Les Haras de Perpinyà, l'experiència viscuda a la capital de França durant l'ocupació alemanya i l'Alliberament, el contacte amb artistes i polítics del París ocupat, són informacions de primera mà que, des de l'òptica catalana, són pràcticament inèdites.

Memòries d'un cartellista del 36, que he tingut el privilegi de llegir, encara manuscrit, i *Memòries d'un refugiat català en la 'Drôle de guerre' i el París de l'ocupació*, encara en procés de redacció, són els títols d'aquests dos volums que no ens podem permetre el luxe de deixar gaire temps inèdits en català, llengua en la qual han estat viscuts, pensats i escrits, perquè estic segur que quan es publiquin seran fàcilment traduïts i editats en d'altres llengües. L'aventura vital que ens relaten depassa de molt, tot i ser molt gran, la nostra pròpia experiència.

CAPÇALERES D'AVUI

12

El PP assegura que governarà amb CiU encara que tingui majoria per fer-ho en solitari

41

El pintor i cartellista Carles Fontseré dóna la seva obra artística i documental a la Generalitat

44

Quim Monzó, la Fundació Miró i la Universitat Politècnica, premis Ciutat de Barcelona

CONVENIS

La Generalitat serà l'hereva del llegat de Carles Fontserè

L'artista i l'Administració han signat un conveni que inclou un vitalici

PORQUERES

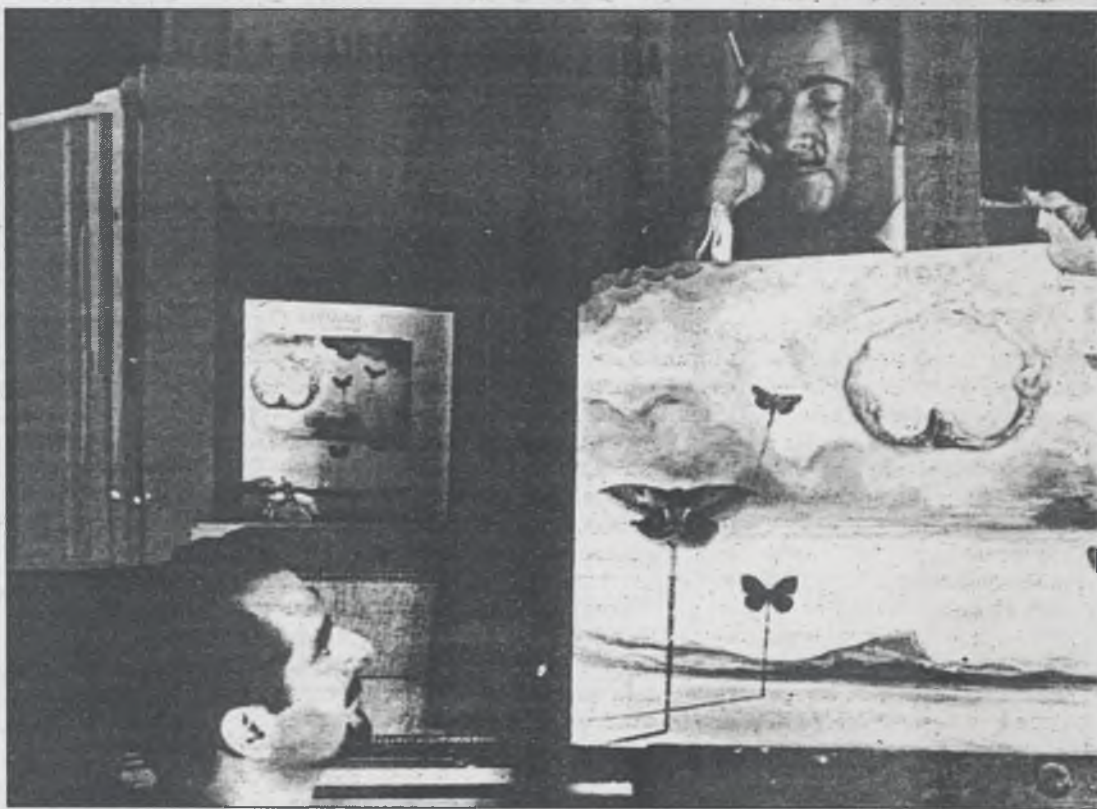
ROSA GIL

Carles Fontserè, fotògraf i cartellista, establert a Porqueres des de l'any 1973, ha arribat a un acord amb el Departament de Cultura de la Generalitat per deixar a aquesta Administració tot el seus fons, inclosos els béns immobles. L'acord signat estableix que la Generalitat pagarà a Fontserè un vitalici a canvi de tot el seu llegat.

Segons explica el mateix Fontserè, la proposta per arribar a aquesta acord va arribar de la mateixa Generalitat: "Vam estar parlant d'aquesta possibilitat l'any passat, en aquest temps hem mantingut converses amb Joan Saqués, Joaquim Triadú, Eduard Carbonell, tots ells han intervingut per fer efectiu l'acord", diu l'artista i afegeix: "Crec que aquesta és la primera vegada que la Generalitat arriba a un pacte d'aquestes característiques i que és una experiència pionera".

El fons és especialment ric en documentació fotogràfica i correspondència. A més, inclou la biblioteca personal, els coneguts cartells de l'artista, pintures, gravats, i mostres dels treballs escènics cretas pel mateix Fontserè.

De moment, tot el fons quedarà a les masies de Montguix i Can Tista, propietat de Fontserè i de la seva esposa Terry Bróch, les quals han estat incloses també en l'herència. "Alguna cosa podria anar a l'Arxiu Nacional de Catalunya, però no hi ha pressa, és una herència; i el llegat quedarà, de moment, a casa fins que mori, que podria ser demà o d'aquí cent anys, qui sap", diu, amb l'humor que el caracteritza.

Una intensa història marcada per la creativitat i l'exili

Carles Fontserè és l'autor d'alguns dels cartells més coneguts de la Guerra Civil, tasca que el va portar a l'exili. Durant molts anys va viure a Nord-amèrica, on va treballar en feines tan diverses com la de taxista o fotògraf. A la fotografia retrospectiva, dels anys cinquanta, apareix Carles Fontserè al seu estudi de Nova York acompanyat de Salvador Dalí.

NOU DIARI

Nascut a Barcelona el 1916, Carles Fontserè s'ha donat a conèixer pel seu treball com a escenògraf, dibuixant i il·lustrador. Són especialment coneguts els cartells que va fer durant la Guerra Civil, i també les fotografies fetes en blanc i negre a Nova York, on ha viscut gran part de la seva vida i que va deixar per instal·lar-se a les comarques gironines.

Des de fa un temps, Carles Fontserè ha deixat de banda la seva activitat en el món de les arts plàstiques i es dedica a escriure, fet que ha motivat, en gran part, la signatura de l'acord: "El fet de que jo em dediqui a escriure ha paralitzat la meua activitat de fer exposicions, això ha fet que m'hagi de vendre alguns objectes".

Fa un temps l'artista va vendre

al Museu de Cartells d'Essen, a Alemanya, una de les primeres preses litogràfiques que es va fer a França: "Això devia donar el toc d'alerta i va ser el que va fer pensar que jo m'havia de desfer de coses que podrien interessar", comenta. "Em fa força il·lusió que la Generalitat m'hagi fet aquesta proposta, perquè això vol dir que el que he fet i el que tinc els interessa, diu l'artista.

RADIO BANYOLES

Noticies del vespre 11-2-94

Resum de la noticia apareguda
a l'AVUI sobre C.F.

TV 3

Catalunya Noticia 14 h.
dijous, 24-2-94

Reportatge extens sobre C.F.
a l'estudi i finca de
Montguix; exteriors,
interiors i entrevista
personal.

1994

STÈNCIA...RESISTÈNCIA...RES

Carrell de C. Fontserè

Les exigències polítiques, econòmiques i militars (contràries a les Constitucions) de Felip IV, portaren a Catalunya les tropes castellanes. Els exèrcits francesos de Lluís XIII, primer, i de Lluís XIV, més tard, ocuparen el nostre país, baix el pretext d'ajudar-nos. Els Catalans hauran de resistir i s'aixecaran contra els castellans (Revolta dels Segadors - 1640) i contra els francesos després del Tractat dels Pirineus (1659). Un conjunt de 30 anys de Resistència. Al Vallespir, els Angelets de la Terra d'en Josep de la Trinxeria, continuaran el combat durant molts anys encara, i es convertiran en el símbol més evident de la lluita per la Llibertat.

Calendari Terra Nostra

El tenor Eduard Giménez i la soprano coreana Ae-Kyung Shin protagonitzen l'òpera *L'elisir d'amore*, de Gaetano Donizetti, que es representa aquesta nit al Teatre Municipal de Girona. Plana 62.

CULTURA-ESPECTACLES

L'edito
ahir qu
portarà
trenten:
Josep P
Plana 6:

ART

Gravats, documentació sobre els cartellistes, uns dos mil llibres —edicions franceses i nord-americanes especialitzades, sobretot, en temes d'art—, 42.000 negatius i la correspondència privada que mantenia

amb Jaume Miravittles, Sebastià Gasch i Antoni Clavé, entre altres, a més de la seva finca i de les seves cases de Porqueres, és el fons que el pintor català Carles Fontserè ha cedit recentment a

la Generalitat. Fontserè, que considera la iniciativa «un acte de reconeixement al treball que he fet durant tots aquests anys», està en aquests moments redactant el segon volum de les seves memòries.

Carles Fontserè dóna tot el seu llegat artístic i documental a la Generalitat

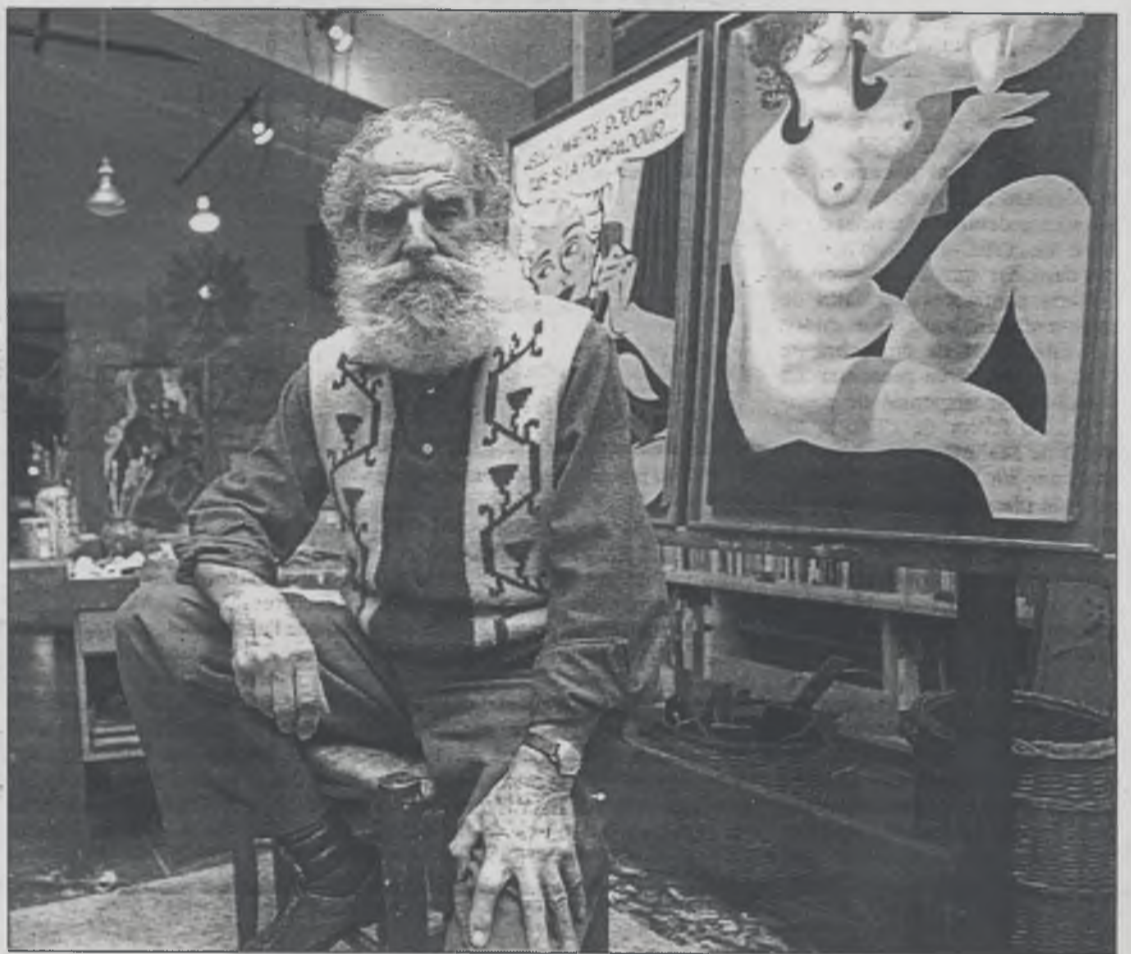
El material reflecteix la seva trajectòria com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf

L'artista està en aquests moments redactant el segon volum de les seves memòries

MONTSE PRADAS

■ **Porqueres.**— El llegat que Carles Fontserè (Barcelona, 1916) ha cedit a la Generalitat, que estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que cedeixi la seva obra a l'administració catalana, reflecteix la trajectòria de l'artista com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf en les diferents etapes de la seva vida, que ha transcorregut a Barcelona, París, Nova York i Mèxic, bàsicament. El coordinador territorial de Cultura a Girona, Joan Saqués, va destacar l'interès del fons de l'artista: «És molt ampli i important i cal ressaltar també que les negociacions s'han dut a terme amb totes les facilitats per les dues parts».

Dins del llegat del pintor i cartellista s'inclou una col·lecció de pintures que va fer a París i Nova York i 4 cartells de la Guerra Civil —molts van ser destruïts—. Cal destacar també els àlbums confeccionats per la seva dona, Terry Broch, sobre treballs escènics de l'artista. Un d'aquests àlbums recull el treball que Fontserè va realitzar entre els anys 1945 i 1948 de disseny de decorats i vestits per a la primera representació a Europa de *La casa de Bernarda Alba*, de Federico García Lorca, a l'Estudi dels Camps Elisis. A París també va ser on va dissenyar els vestits i l'escenografia per a una revista musical francesa que va portar a Mèxic, amb la col·laboració de Mario Moreno *Cantinflas*. L'any 1950 va anar a Nova York, on es va estar més de vint anys. En aquest període va col·laborar amb Salvador Dalí en escenografies i en el *Happening by Dalí*, al Philharmonic Hall de Lincoln Center. També van ser els anys en què va fer nombrosos *safaris* fotogràfics —com ell els

Carles Fontserè, fotografiat al seu estudi de Porqueres. Foto: LLUÍS ROMERO.

anomena— per Londres, París, Roma, Nova York, Califòrnia, Nevada, el Canadà, Mèxic, Itàlia i Mallorca. De totes aquestes expedicions en surten els 42.000 negatius, que constitueixen tot un document històric i social, així com també fotografies d'artistes com ara Salvador Dalí, Rafael Alberti o Camilo José Cela.

Al 1973 Carles Fontserè va tornar a Catalunya i es va establir a la finca que va comprar a Porqueres, en la qual hi ha dues cases que ell mateix va reformar, una de les quals ha transformat en el seu taller. Des que va tornar a Catalunya, ha realitzat nombroses exposicions —fotografies i pintures, bàsicament—. Al 1991, va

publicar-se una edició facsimil de *Les morts et moi*, de Salvador Dalí, text conservat per Fontserè que incloïa també fotografies que ell havia fet al pintor empordanès l'any 1971 a Portlligat. Actualment, tot i que no descarta tornar a pintar, Fontserè es dedica de ple a la redacció de les seves memòries.

Les memòries d'un cartellista del 36

■ **M.P.** Carles Fontserè, encoratjat per Josep Benet, director del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, va començar a escriure amb la intenció de fer un estudi sobre els cartellistes de la Guerra Civil espanyola. Finalment, però, ha acabat redactant les seves memòries, que Fontserè ha concebut més com un document històric: «En segons quins aspectes podríem dir que és com un llibre de costums, perquè descriu una mica la Barcelona anterior als anys 30. He evitat entrar en intimitats i l'escriu sempre des del punt de vista de català. Crec que és interessant perquè parlo de les coses viscudes i explico els fets a través de l'experiència del grup de catalans que érem allà». De fet, la llengua i la mentalitat ca-

talanes són aspectes que el pintor i cartellista no ha abandonat mai: «Durant tots els anys en què vaig viure a Nova York, a casa tot estava escrit en català, igual que els llibres. A més, jo sempre havia pensat tornar a Catalunya».

Fontserè és molt rigorós a l'hora d'escriure les seves memòries. Quan va redactar el primer volum, *Memòries d'un cartellista del 36*, es va envoltar de llibres i documents que feien referència a aquesta època. Ara, en plena redacció del segon, que ha titulat *Memòries d'un refugiat català en la «dròle de guerre» i el París de l'ocupació*, ha substituït tots els documents pels que abracen els anys d'aquest segon volum, que comença amb la seva estada al camp de concentració Les Haras de Perpinyà, el 5 de febrer del

1939, i acabarà amb l'alliberament de París l'any 1945. A *Memòries d'un cartellista del 36*, Fontserè, com a un dels protagonistes, destaca la importància del moviment perquè «és l'impuls vital d'uns artistes, joves la major part, que, renunciant a la convencional torre d'ivori de l'art per l'art, varen apressar-se a participar, al costat del poble, en la lluita contra els militars revoltats».

Un llibre encara inèdit

Malgrat que fa prop d'un any que Fontserè va enllestir el primer volum de les seves memòries, encara no ha trobat cap editorial per publicar-lo. El motiu és el sobrecost econòmic que suposa la inclusió de moltes il·lustracions, necessàries per comprendre millor el text. Jordi Planes, secretari

general del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona, destaca, després d'haver llegit *Memòries d'un cartellista del 36*, que es tracta «d'una obra interessantíssima des del punt de vista històric i que no és tòpic assenyalar que ve a omplir un buit historiogràfic». Igualment, Josep Benet ressalta que el contingut de l'obra «és extraordinàriament interessant com a aportació a un millor coneixement de la història recent de Catalunya, així com al coneixement del moviment artístic català».

Quan acabi el segon capítol, l'artista començarà el tercer amb la seva anada a Mèxic, on va prendre contacte amb els exiliats que hi vivien, i la seva estada a Nova York abans de la guerra freda.

IRI

Director: Josep Gil Franquesa

1. Número 286. Preu: 100 ptes.

I TAMBE

González: "La relació amb CiU va més enllà de l'aritmètica"

MADRID • Felipe González ha assegurat que no acceptarà pressions en la seva gestió i que vol comprometre el nacionalisme moderat en el Govern de l'Estat. • *pàgina 16*

L'IPC del gener se situa a l'1% per la puja dels transports

PÀGINA 20

Apareixen a València les dues menors desaparegudes

PÀGINA 13

El ciclista de Banesto Antonio Martín mor en un accident de trànsit

PÀGINA 34

L'artista Carles Fontserè deixa tot el seu fons a la Generalitat

PÀGINA 42

El tenor Eduard Giménez i la soprano coreana Ae-Kyung Shin protagonitzen l'òpera *L'elisir d'amore*, de Gaetano Donizetti, que es representa aquesta nit al Teatre Municipal de Girona. Plana 62.

CULTURA-ESPECTACLES

L'edito
ahir que
portarà
trenten:
Josep P
Plana 6:

ART

Gravats, documentació sobre els cartellistes, uns dos mil llibres —edicions franceses i nord-americanes especialitzades, sobretot, en temes d'art—, 42.000 negatius i la correspondència privada que mantenia

amb Jaume Miravittles, Sebastià Gasch i Antoni Clavé, entre altres, a més de la seva finca i de les seves cases de Porqueres, és el fons que el pintor català Carles Fontserè ha cedit recentment a

la Generalitat. Fontserè, que considera la iniciativa «un acte de reconeixement al treball que he fet durant tots aquests anys», està en aquests moments redactant el segon volum de les seves memòries.

Carles Fontserè dóna tot el seu llegat artístic i documental a la Generalitat

El material reflecteix la seva trajectòria com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf

L'artista està en aquests moments redactant el segon volum de les seves memòries

MONTSE PRADAS

■ **Porqueres.**— El llegat que Carles Fontserè (Barcelona, 1916) ha cedit a la Generalitat, que estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que cedeixi la seva obra a l'administració catalana, reflecteix la trajectòria de l'artista com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf en les diferents etapes de la seva vida, que ha transcorregut a Barcelona, Paris, Nova York i Mèxic, bàsicament. El coordinador territorial de Cultura a Girona, Joan Saqués, va destacar l'interès del fons de l'artista: «És molt ampli i important i cal ressaltar també que les negociacions s'han dut a terme amb totes les facilitats per les dues parts».

Dins del llegat del pintor i cartellista s'inclou una col·lecció de pintures que va fer a París i Nova York i 4 cartells de la Guerra Civil —molts van ser destruïts—. Cal destacar també els àlbums confeccionats per la seva dona, Terry Broch, sobre treballs escènics de l'artista. Un d'aquests àlbums recull el treball que Fontserè va realitzar entre els anys 1945 i 1948 de disseny de decorats i vestits per a la primera representació a Europa de *La casa de Bernarda Alba*, de Federico García Lorca, a l'Estudi dels Camps Elisis. A París també va ser on va dissenyar els vestits i l'escenografia per a una revista musical francesa que va portar a Mèxic, amb la col·laboració de Mario Moreno *Cantinflas*. L'any 1950 va anar a Nova York, on es va estar més de vint anys. En aquest període va col·laborar amb Salvador Dalí en escenografies i en el *Happening by Dalí*, al Philharmonic Hall de Lincoln Center. També va ser els anys en què va fer nombrosos *safaris* fotogràfics —com ell els

Carles Fontserè, fotografiat al seu estudi de Porqueres. Foto: LLUÍS ROMERO.

anomena— per Londres, París, Roma, Nova York, Califòrnia, Nevada, el Canadà, Mèxic, Itàlia i Mallorca. De totes aquestes expedicions en surten els 42.000 negatius, que constitueixen tot un document històric i social, així com també fotografies d'artistes com ara Salvador Dalí, Rafael Alberti o Camilo José Cela.

Al 1973 Carles Fontserè va tornar a Catalunya i es va establir a la finca que va comprar a Porqueres, en la qual hi ha dues cases que ell mateix va reformar, una de les quals ha transformat en el seu taller. Des que va tornar a Catalunya, ha realitzat nombroses exposicions —fotografies i pintures, bàsicament—. Al 1991, va

publicar-se una edició facsímil de *Les morts et moi*, de Salvador Dalí, text conservat per Fontserè que incloïa també fotografies que ell havia fet al pintor empordanès l'any 1971 a Portlligat. Actualment, tot i que no descarta tornar a pintar, Fontserè es dedica de ple a la redacció de les seves memòries.

Les memòries d'un cartellista del 36

■ **M.P.** Carles Fontserè, encoratjat per Josep Benet, director del Centre d'Història Contemporània de Catalunya, va començar a escriure amb la intenció de fer un estudi sobre els cartellistes de la Guerra Civil espanyola. Finalment, però, ha acabat redactant les seves memòries, que Fontserè ha concebut més com un document històric: «En segons quins aspectes podríem dir que és com un llibre de costums, perquè descriu una mica la Barcelona anterior als anys 30. He evitat entrar en intimitats i l'escric sempre des del punt de vista de català. Crec que és interessant perquè parlo de les coses viscudes i explico els fets a través de l'experiència del grup de catalans que érem allà». De fet, la llengua i la mentalitat ca-

talanes són aspectes que el pintor i cartellista no ha abandonat mai: «Durant tots els anys en què vaig viure a Nova York, a casa tot estava escrit en català, igual que els llibres. A més, jo sempre havia pensat tornar a Catalunya».

Fontserè és molt rigorós a l'hora d'escriure les seves memòries. Quan va redactar el primer volum, *Memòries d'un cartellista del 36*, es va envoltar de llibres i documents que feien referència a aquesta època. Ara, en plena redacció del segon, que ha titulat *Memòries d'un refugiat català en la «dròle de guerre» i el París de l'ocupació*, ha substituït tots els documents pels que abracen els anys d'aquest segon volum, que comença amb la seva estada al camp de concentració Les Haras de Perpinyà, el 5 de febrer del

1939, i acabarà amb l'alliberament de París l'any 1945. A *Memòries d'un cartellista del 36*, Fontserè, com a un dels protagonistes, destaca la importància del moviment perquè «és l'impuls vital d'uns artistes, joves la major part, que, renunciant a la convencional torre d'ivori de l'art per l'art, varen apressar-se a participar, al costat del poble, en la lluita contra els militars revoltats».

Un llibre encara inèdit

Malgrat que fa prop d'un any que Fontserè va enllestir el primer volum de les seves memòries, encara no ha trobat cap editorial per publicar-lo. El motiu és el sobrecost econòmic que suposa la inclusió de moltes il·lustracions, necessàries per comprendre millor el text. Jordi Planes, secretari

general del Centre d'Estudis Històrics Internacionals de la Universitat de Barcelona, destaca, després d'haver llegit *Memòries d'un cartellista del 36*, que es tracta «d'una obra interessantíssima des del punt de vista històric i que no és tòpic assenyalar que ve a omplir un buit historiogràfic». Igualment, Josep Benet ressalta que el contingut de l'obra «és extraordinàriament interessant com a aportació a un millor coneixement de la història recent de Catalunya, així com al coneixement del moviment artístic català».

Quan acabi el segon capítol, l'artista començarà el tercer amb la seva anada a Mèxic, on va prendre contacte amb els exiliats que hi vivien, i la seva estada a Nova York abans de la guerra freda.

RI

Director: Josep Gil Franquesa
1. Número 286. Preu: 100 ptes.

I TAMBE

González: "La relació amb CiU va més enllà de l'aritmètica"

MADRID • Felipe González ha assegurat que no acceptarà pressions en la seva gestió i que vol comprometre el nacionalisme moderat en el Govern de l'Estat. • pàgina 16

L'IPC del gener se situa a l'1% per la puja dels transports

PÀGINA 20

Apareixen a València les dues menors desaparegudes

PÀGINA 13

El ciclista de Banesto Antonio Martín mor en un accident de trànsit

PÀGINA 34

L'artista Carles Fontserè deixa tot el seu fons a la Generalitat

PÀGINA 42

CARLES FONTSERÈ, artista

Cartellista, pintor, fotògraf, il·lustrador i ara escriptor, Carles Fontserè viu una idíl·lica història d'amor amb la terra des de fa anys. Instal·lat a Porqueres i sempre acompanyat de Terry Broch, la seva esposa, treballa en la redacció de les seves memòries, tan sorprenents i intenses com la seva pròpia vida. Mentre espera que deixi de ploure per plantar un roure immens, va recordant, ajudat sempre per la seva esposa, algunes de les dades que ens descobrirà la seva obra. Fa uns dies van signar un acord per deixar el seu llegat a la Generalitat.

“Escric la història dia a dia”

El seu llegat, compost per molta documentació i fotografies, serà de la Generalitat

PORQUERES
ROSA GIL

Carles Fontserè va retornar a Catalunya el 1973. Abans hi havia fet alguns viatges des de Nova York, per treballar en el condicionament de la masia de Porqueres on viu i treballa, sempre acompanyat de Terry Broch.

Pregunta: Quan haig d'escriure sobre vostè, no se bé com definir-lo. És cartellista, fotògraf, escriptor, treballa la terra, ara està embrancat a plantar uns grans arbres. Ha trobat vostè la fórmula per definir-se?

Carles Fontserè: Possiblement el que m'escauria més és allò de *sus labores*; ja em vaig definir així a *La vida en un xip*. El que jo faig són *mis labores* i intento treure'n un profit econòmic per viure'n.

P.: La seva faceta més coneguda és la de cartellista i fotògraf. Fa temps que ningú no el veu amb una càmera.

C.F.: Ara fa uns tres anys que em dedico exclusivament a escriure, i possiblement aquest és el motiu pel qual la Generalitat m'ha proposat deixar-li el meu llegat. Per viure necessites uns ingressos i com que no faig exposicions, aquests faltaven.

P.: I no ho troba a faltar?

C.F.: Vaig fent alguna cosa.

Terry Broch: Si està completant la sèrie de Nova York! Ja té 13.000 fotografies de la ciutat i l'any passat hi va tornar per complementar la sèrie.

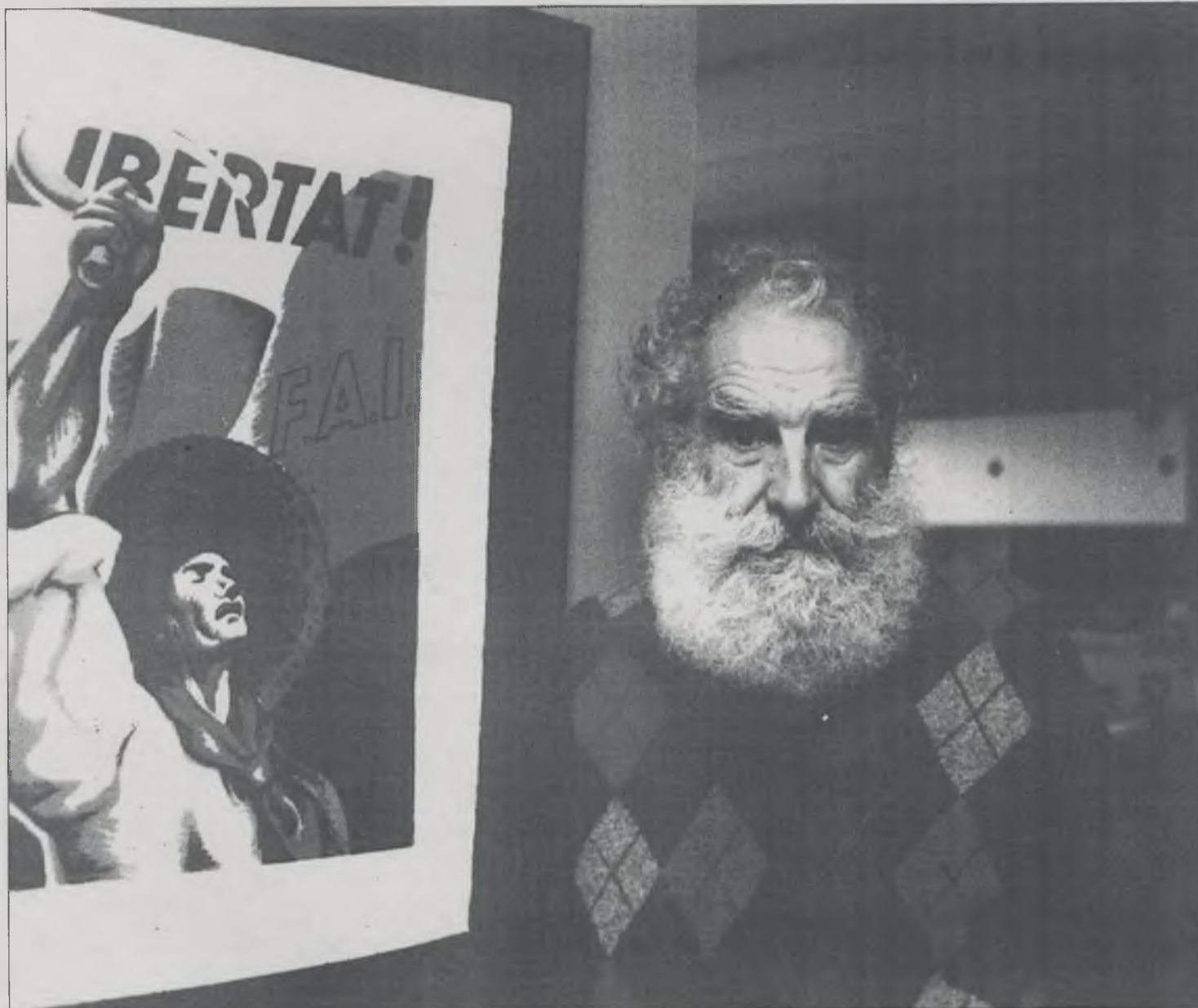
C.F.: Estic completant les edificacions, els grataccels que s'estaven construint quan en vaig marxar. Era un material mort o estàtic que calia recuperar.

T.B.: És una ciutat amb canvis constants, i anem completant la col·lecció per no deixar la sèrie sense cloure.

C.F.: Nova York és una ciutat que m'apassiona, la manifestació de vitalitat, la barreja de races; tot això ho trobo apassionant. He intentat copsar-hi tot això i exposar-ho no com a fotografia, sinó com a document sociològic, i fer-ne jo mateix l'escrit que ho explica.

P.: A Nova York va treballar amb Dalí, amb qui va col·laborar en diverses escenografies i en el *Happening by Dalí* al Philharmonic Hall de Lincoln Centre. Com va viure, vostè que el coneixia, els fets que van envoltar tota la qüestió de l'herència daliniana?

C.F.: És complicat, sembla que Dalí ho va deixar escrit, i hi ha aquesta qüestió de l'Estat espanyol. Caldria saber què és l'Estat

Carles Fontserè, en el seu estudi de Porqueres. L'artista i la seva esposa han treballat durant anys en el condicionament de la masia i les cases adjacents on viuen i que consideren la seva gran obra. Rera seu, un dels cartells més coneguts de l'autor.

JORDI PICAZO

“Això de l'Estat espanyol, a mi em desagrada molt”

“Quan he d'expressar una cosa, ho faig de la millor manera possible”

espanyol i si la Generalitat és Estat espanyol. Tècnicament ho és, encara que la paraula ens desagrada molt.

P.: Sempre s'ha comptat amb vostè a l'hora de reivindicar els drets dels catalans.

C.F.: Sí, però no és que jo sigui antiespanyolista, al contrari. Als Estats Units vaig col·laborar per donar a conèixer el castellà. Quan jo vaig arribar, era inimaginable que els porto-riquenys

poguessin rebre educació en la pròpia llengua, el castellà. Vaig col·laborar en diverses campanyes per aconseguir-ho.

P.: La seva és una vida plena d'activitat. Ha treballat en moltes facetes artístiques fins a arribar a dedicar-se a escriure, tasca en què està immers ara.

C.F.: Quan tinc una necessitat o el desig d'expressar una cosa, intento fer-ho tan bé com puc. La fotografia em va servir un temps; ara ja no tinc tan bona

vista i per això ho he deixat.

P.: I això d'escriure, hi té facilitat?

C.F.: Als 20 anys era incapaç d'escriure a un amic. Recordo que posava *Querido amigo* i ja no podia escriure més. Crec que no he estat mi escriptor. Els escriptors, als 15 anys ja han fet un poema, alguna cosa. Jo no havia fet absolutament res.

P.: Però des de fa anys està treballant en les seves memòries. Segons tinc entès, ja ha escrit un primer volum i està embrancat en el segon.

C.F.: Jo escric i Josep Benet veu els capítols. Ell considera que és un gran llibre.

P.: Des de quina perspectiva l'està treballant?

C.F.: He volgut fer, millor dit vull fer, un llibre plantejat com si fos una tesi universitària. No podem explicar als joves d'avui, i

als no tan joves, que el senyor tal va dir o fer això si no es coneix el personatge. Estic fent un treball rigorós, documentat.

P.: Això és molta feina.

C.F.: Sí, perquè requereix molta documentació. Tinc uns arxius molt importants que em permeten buscar tot el que necessito i, si no, anem a buscar-ho on sigui.

T.B.: Això és el que Benet ens va remarcar. Hi ha molta gent que pot explicar coses, però el que s'ha d'escriure són coses que serveixin i que siguin autèntiques.

C.F.: El lector no sap on acaba la realitat i on comença la ficció, la novel·la. Considero que, o s'escriu una novel·la sobre un fons històric però sabent que és una novel·la, o s'escriu un llibre de memòries, i en aquest cas ha de ser rigorosament històric. →

CARLES FONTSERÈ, artista

→ P.: Salvant aquells aspectes tan especials que han anat succeint-se en la seva vida i que va desgranant, està plantejant les seves memòries com la dels seus coetanis? Seran aquestes les memòries del seu temps?

C.F.: Sí, fins i tot serà la memòria de la ciutat de Barcelona, perquè, com que a mi m'ha agradat molt caminar, veure les coses, explico els itineraris i aquelles coses que succeïen. No em poso en la pell del jovenet de l'època, sinó que, coneixent-lo, explico el que ell veia i el que ell sentia. Amb això, no vull dir que sigui un llibre costumista.

P.: Però si la memòria de l'home corrent...

C.F.: Quant jo anava a col·legi, a les vuit del matí, no trobava ni una ànima pel carrer. Això què vol dir? Que en aquella època la burgesia catalana s'aixecava molt més tard. És un exemple. Són dades que en els grans llibres d'història no s'escriuen.

P.: També hi podem llegir episodis poc coneguts de la Guerra Civil. Vostè va marxar de Catalunya exiliat el mateix dia i pel mateix lloc que ho van fer el president Companys i els consellers de la Generalitat.

C.F.: Sí, puc explicar moltes coses d'aquesta època, però aquestes no són unes memòries sobre la Guerra Civil, que és el que es pensa molta gent.

P.: Vostè i el pintor Antoni Clavé són ara els únics supervivents d'un grup de catalans que es van veure obligats a l'exili i que van passar intensos moments junts: camps de concentració, fugides, estades a París, la Segona Guerra Mundial. En els seus arxius, guarda cartes i documentació d'aquella època. Està fent la història d'aquests catalans?

C.F.: Sí. Intento recordar cada moment passat, i per fer-ho he treballat primer en un diari on desglosso cada dia de l'any. En aquest diari hi ha documentació a la qual haig de remetre'm per escriure. Tot investigat i documentat. Després, part de la documentació, l'evoco en les memòries.

P.: I tots aquests contactes que té damunt la taula?

C.F.: Això? Són fotografies que

he fet de París. Hi he anat i he fet els mateixos itineraris que quan hi vivia: el meu estudi, els carrers, moltes coses estan igual, d'altres no s'assemblen en res.

P.: A París, com a Barcelona o Nova York, va treballar per a diferents setmanaris fent caricatures i il·lustracions.

C.F.: A França vaig fer il·lustracions per a *El Poble Català* i altres mitjans. Precisament una de les coses que podré explicar és per què va deixar d'aparèixer *El Poble Català*.

T.B.: S'escriuen coses de la història que es repeteixen constantment, encara que siguin errònies. Aquest és un cas.

P.: Com va desaparèixer?

C.F.: Van ser les autoritats de la Tercera República francesa les que el van fer desaparèixer.

T.B.: Hem conegut una professora de la Universitat de París que està escrivint un treball sobre la història dels catalans a la capital francesa. En uns arxius, hi va trobar un telegrama que havia enviat Pétain des de Madrid —on era ambaixador— parlant d'un article de Jaume Miravittles per al qual vaig fer un dibuix.

P.: Tinc entès que, un cop acabat el segon volum, posarà fil a l'agulla a un tercer.

C.F.: Sí, i els que calgui. El tercer començarà, amb el final de la Guerra Civil, a París, on ens vam trobar alguns dels catalans que havien marxat a Amèrica i amb d'altres que havien marxat a París. En aquell temps hi va haver una important represa catalana.

P.: Però encara quedarà explicar l'anada a Mèxic i la llarga estada a Nova York.

C.F.: Això formarà part d'aquest tercer volum.

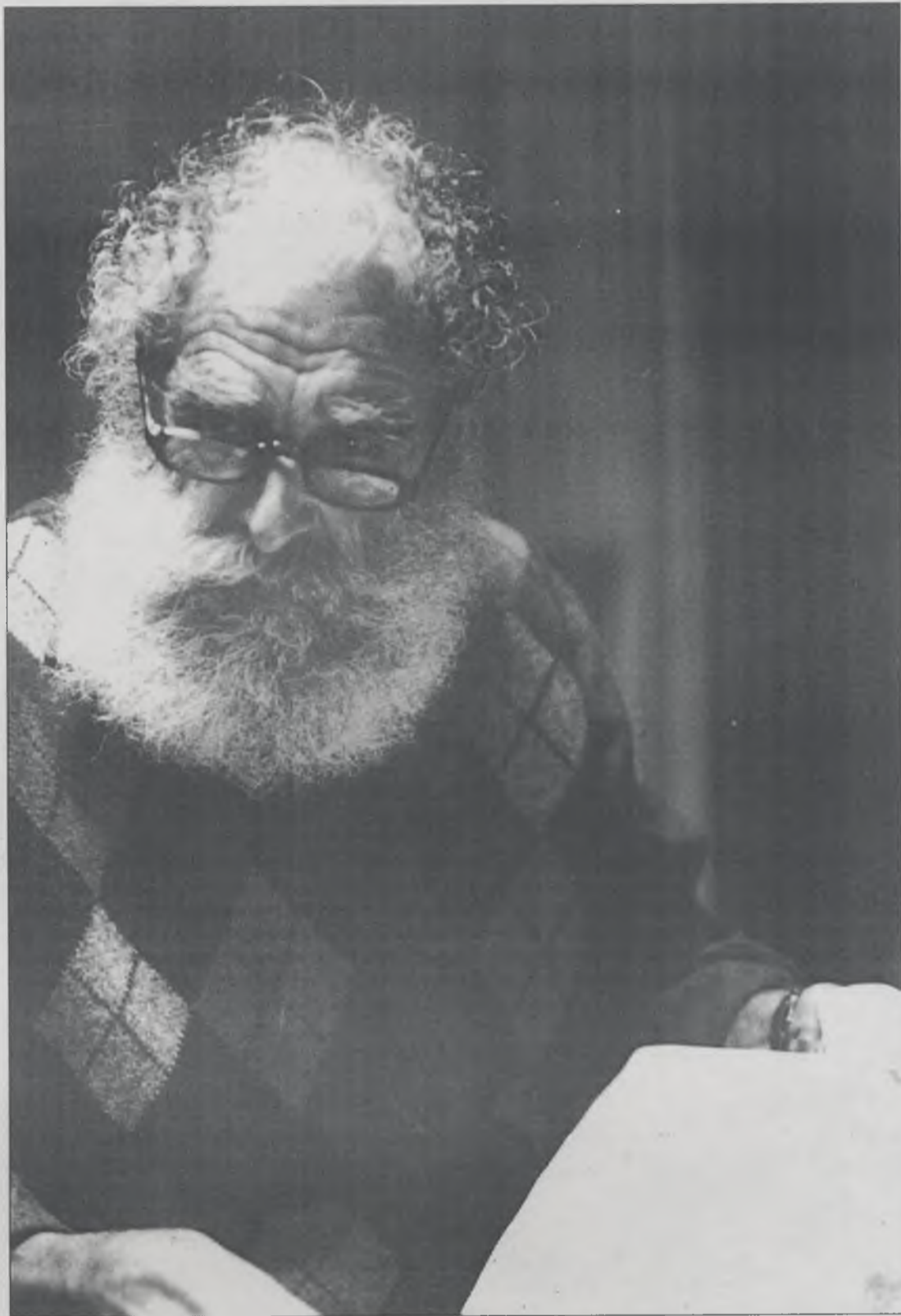
P.: Després d'episodis tan intensos, sempre acompanyat de Terry Broch, opten per venir a viure a Porqueres, en una masia abans allunyada.

C.F.: Volíem viure sols, som una mica ermitans i al principi ho vam aconseguir. Després hi van fer la urbanització.

P.: Sempre han tingut l'esperit jove.

C.F.: Sempre. Crec que és important tenir-lo.

T.B.: A casa la gent jove sempre és ben rebuda.

Una llarga història repassada dia a dia

Carles Fontserè va néixer a Barcelona el 1916. Des de llavors han passat anys, però tant ell com la seva esposa reconeixen tenir un esperit jove. Fa pocs dies manifestava a aquest mateix diari que ell no sap quan passarà a ser de la Generalitat la seva herència. «Puc morir demà o d'aquí a cent anys», deia. Tots aquells que el coneixen saben que de ganes de viure i treballar, no n'hi falten.

JORDI PICAZO

'Bonjour, México!', una revista parisenca obra de catalans que va revolucionar Mèxic

PORQUERES
R.G.

Carles Fontserè ha fet escenografies per a diferents obres de teatre i revistes. El 1948 era a París amb una colla de catalans, entre els quals es trobaven el pintor Antoni Clavé i el compositor Vicente. Va ser amb aquest darrer que van posar fil a l'agulla per fer una revista musical. Fontserè va ser l'autor dels decorats i el vestuari, i Vicente, de la música.

Aquests anys de París són re-

cordats per ell com dels més divertits de la seva vida. El que ni un ni l'altre s'haurien imaginat mai és que aquella revista musical —que no podien dur al teatre perquè no trobaven empresari— captivés Mario Moreno, el popular *Cantinflas*. Aquest havia viatjat a París per portar a Mèxic una revista típicament parisenca.

Bonjour, México! va portar Carles Fontserè, Vicente i una companyia de ballarines a Ciutat de Mèxic. «Per arribar-hi»,

recorda l'artista, «vam tardar tres dies. Era un avió d'hèlix i sovint a l'Atlàntic hi havia tempestes. Es va haver de fer escala a les Bermudes i després a Terranova. Imagina't que els que eren a dins passaven de la calor al fred més absolut». *Cantinflas*, va encertar en la seva elecció: «L'èxit va ser espectacular, la revista va agradar moltíssim». Poc després, Fontserè va marxar a Nova York, on va viure fins al 1973, moment en què decideix tornar a Catalunya.

Carles Fontserè i Mario Moreno, 'Cantinflas', fotografiats a Ciutat de Mèxic poc abans de marxar a Nova York.

WALTER REUTER

PLA DE L'ESTANY

El cartelista Carles Fontserè deja su legado artístico a la Generalitat

El donante recibirá un sueldo vitalicio que le permitirá dedicarse a la creación

MARIÀNGELS VILASECA

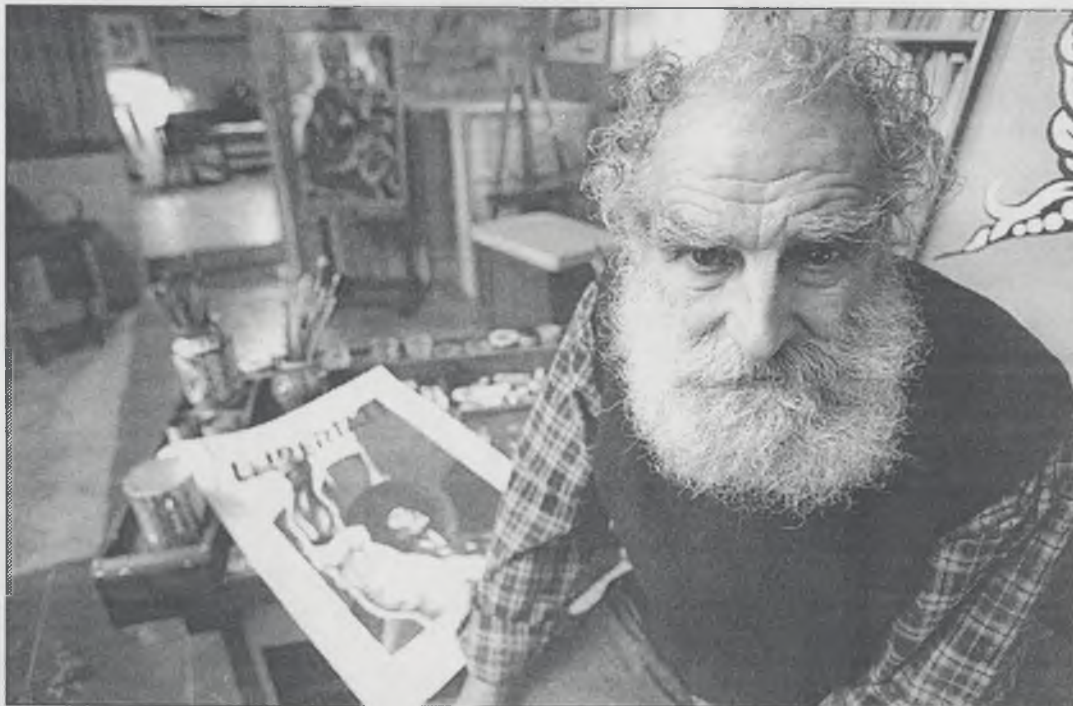
Porqueres

Carles Fontserè, el escenógrafo, fotógrafo y pintor conocido por su faceta de cartelista durante la Guerra Civil española, dejará todo su legado a la Generalitat de Catalunya a cambio de un sueldo vitalicio que le permitirá no preocuparse de otra cosa que no sean sus actividades artísticas. Las tareas de Fontserè se centran actualmente en la elaboración de su autobiografía.

El Arxiu Nacional de Catalunya se hará cargo de la herencia del cartelista, que contiene más de 42.000 fotografías de Nueva York, París, Roma, Londres y México, centenares de dibujos, cuadros y litografías, más de 2.000 libros y cartas y documentación sobre los exiliados catalanes.

Fontserè regresó a Catalunya en 1973, tras un largo exilio que lo llevó a París, México y Nueva York. En aquel año se instaló en una antigua masía de Porqueres y empezó a exponer para obtener unos ingresos que le permitieran vivir. **"Más adelante tuve que vender parte**

JOAN CASTRO

Carles Fontserè. El artista hizo carteles de la Guerra Civil y vivió en el exilio hasta 1973.

de mi patrimonio para poder continuar", explica el artista que, a sus 78 años, continúa con un intenso ritmo de trabajo.

Carles Fontserè vendió una antigua prensa para litografados a un museo alemán, un

manuscrito del pintor Salvador Dalí y libros de arte, entre otras piezas.

Ante la pérdida de este patrimonio de inestimable valor que Fontserè fue acumulando después de su huida de Es-

paña en 1939, representantes de la Generalitat se pusieron en contacto con él para buscar una solución y evitar que los documentos y fotografías de su colección salieran de Catalunya. ■

CATALUNYA RADIO

Programa "L'Aparador" amb Neus Bonet
divendres 4 març 1994 17 h.

Entrevista a C.F. sobre volums
de les seves memòries i el conveni
amb la Generalitat de Catalunya

Cosas de la vida

CATALUNYA

El legado de Fontserè

El cartelista de la Guerra Civil española Caries Fontserè dejará sus obras a la Generalitat a cambio de un sueldo vitalicio.

Página 35.

SOCIEDAD

El sida y los despidos

En los últimos dos años se han detectado despidos por tener anticuerpos del sida.

Página 36.

GRAN BARCELONA

REVISTA DE BANYOLES

Febrer 1994

CARLES FONTSERÈ DÓNA LA SEVA OBRA A LA GENERALITAT.-El pintor i cartellista Carles Fontserè ha firmat un conveni amb la conselleria de Cultura de la Generalitat per fer donació de tot el seu llegat artístic i documental. El patrimoni que conserva a la seva finca de Porqueres (Pla de l'Estany) té un gran interès bibliogràfic i històric perquè reflecteix la seva trajectòria com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf en les diferents etapes viscudes a París, Nova York, Mèxic i Catalunya. L'acord ha estat aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat i estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que l'administració catalana es converteixi en l'hereva de tot el dipòsit.

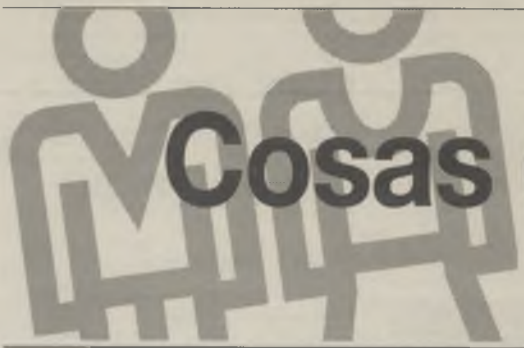
"DIJOURS"

Comarques gironines

Setmana del 3-9 març 1994

El llegat de Fontserè a la Generalitat

Porqueres. Carles Fontserè ha cedit a la Generalitat el seu llegat format per gravats, documentació, uns dos mil llibres, 42.000 negatius, correspondència privada, a més de la finca i les cases de Porqueres. La Generalitat concedeix a Fontserè una paga vitalícia. Aquest llegat reflecteix la trajectòria de l'artista, en les diferents etapes de la seva vida, com a escenògraf, grafista, fotògraf i pintor. Fontserè està redactant el segon volum de les seves memòries.

Cosas de la vida

CATALUNYA

El legado de Fontserè

El cartelista de la Guerra Civil española Carles Fontserè dejará sus obras a la Generalitat a cambio de un sueldo vitalicio. **Página 35.**

SOCIEDAD

El sida y los despiertos

En los últimos dos años han detectado despiertos tener anticuerpos del sida. **Página 36.**

GRAN BARCELONA

CATALUNYA

PLA DE L'ESTANY

El cartelista Carles Fontserè deja su legado artístico a la Generalitat

El donante recibirá un sueldo vitalicio que le permitirá dedicarse a la creación

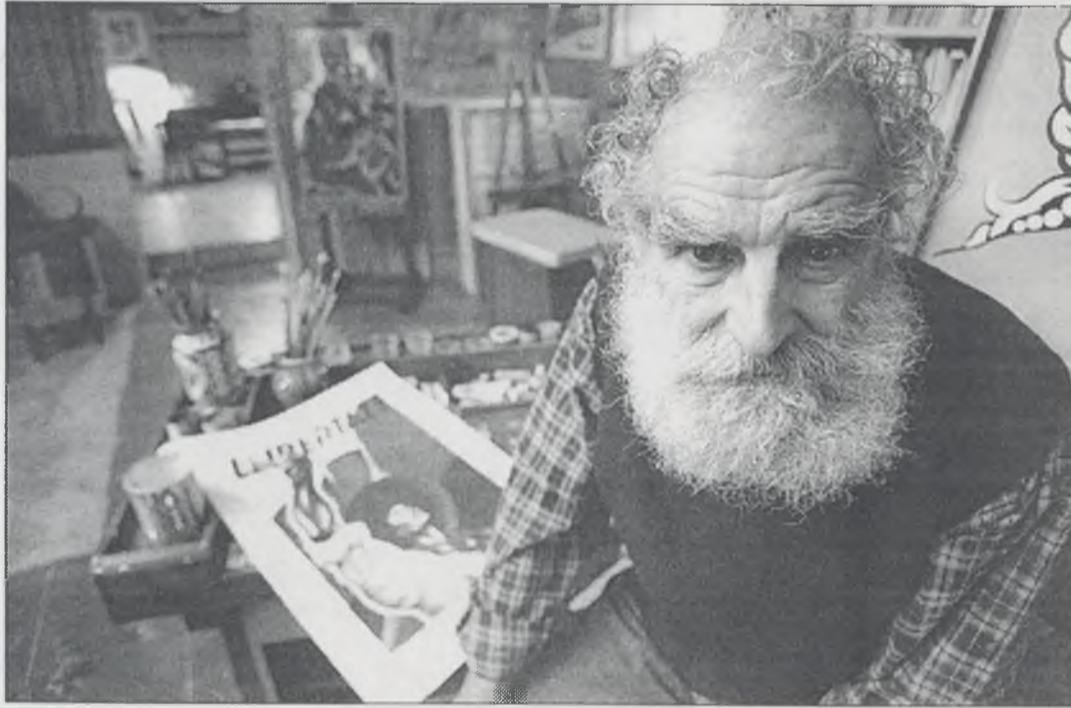
MARIÀNGELS VILASECA
Porqueres

Carles Fontserè, el escenógrafo, fotógrafo y pintor conocido por su faceta de cartelista durante la Guerra Civil española, dejará todo su legado a la Generalitat de Catalunya a cambio de un sueldo vitalicio que le permitirá no preocuparse de otra cosa que no sean sus actividades artísticas. Las tareas de Fontserè se centran actualmente en la elaboración de su autobiografía.

El Arxiu Nacional de Catalunya se hará cargo de la herencia del cartelista, que contiene más de 42.000 fotografías de Nueva York, París, Roma, Londres y México, centenares de dibujos, cuadros y litografías, más de 2.000 libros y cartas y documentación sobre los exiliados catalanes.

Fontserè regresó a Catalunya en 1973, tras un largo exilio que lo llevó a París, México y Nueva York. En aquel año se instaló en una antigua masía de Porqueres y empezó a exponer para obtener unos ingresos que le permitieran vivir. **"Más adelante tuve que vender parte**

JOAN CASTRO

Carles Fontserè. El artista hizo carteles de la Guerra Civil y vivió en el exilio hasta 1973.

de mi patrimonio para poder continuar", explica el artista que, a sus 78 años, continúa con un intenso ritmo de trabajo.

Carles Fontserè vendió una antigua prensa para litografados a un museo alemán, un

manuscrito del pintor Salvador Dalí y libros de arte, entre otras piezas.

Ante la pérdida de este patrimonio de inestimable valor que Fontserè fue acumulando después de su huida de Es-

paña en 1939, representantes de la Generalitat se pusieron en contacto con él para buscar una solución y evitar que los documentos y fotografías de su colección salieran de Catalunya. ■

REVISTA DE BANYOLES
Febrer 1994

CARLES FONTSERÈ DÓNA LA SEVA OBRA A LA GENERALITAT.-El pintor i cartellista Carles Fontserè ha firmat un conveni amb la conselleria de Cultura de la Generalitat per fer donació de tot el seu llegat artístic i documental. El patrimoni que conserva a la seva finca de Porqueres (Pla de l'Estany) té un gran interès bibliogràfic i històric perquè reflecteix la seva trajectòria com a pintor, escenògraf, grafista i fotògraf en les diferents etapes viscudes a París, Nova York, Mèxic i Catalunya. L'acord ha estat aprovat pel Consell Executiu de la Generalitat i estableix una paga vitalícia per a l'autor a canvi que l'administració catalana es converteixi en l'hereva de tot el dipòsit.

"DIJOUS"

Comarques gironines

Setmana del 3-9 març 1994

El llegat de Fontserè a la Generalitat

Porqueres. Carles Fontserè ha cedit a la Generalitat el seu llegat format per gravats, documentació, uns dos mil llibres, 42.000 negatius, correspondència privada, a més de la finca i les cases de Porqueres. La Generalitat concedeix a Fontserè una paga vitalícia. Aquest llegat reflecteix la trajectòria de l'artista, en les diferents etapes de la seva vida, com a escenògraf, grafista, fotògraf i pintor. Fontserè està redactant el segon volum de les seves memòries.

CATALUNYA RADIO

Programa "L'Aparador" amb Neus Bonet
divendres 4 març 1994 17 h.

Entrevista a C.F. sobre volums de les seves memòries i el conveni amb la Generalitat de Catalunya

Prof. Ramon Barnils amb deixebles. Tema: "Els artistes en la literatura". Estudi de C.F., Montguix, Porqueres abril 1993.

HISTÒRIA GRÀFICA DE CATALUNYA DIA A DIA 1994

Carles Fontserè.

◀ **Llegat Fontserè.** El pintor i cartellista Carles Fontserè, nascut a Barcelona el 1916, cedeix tot el seu llegat a la Generalitat a canvi d'un vitalici. Vol poder escriure amb tranquil·litat les seves memòries, que dedicarà als exiliats catalans «de tercera». El llegat Fontserè consta de dues masies a Porqueres (Pla de l'Estany), 42.000 negatius de fotografies, cartells, pintures, 2.000 llibres i infinitat de cartes i documents que donen fe d'una vida marcada per l'exili de trenta-quatre anys que l'artista va viure a França, Mèxic i Nova York.

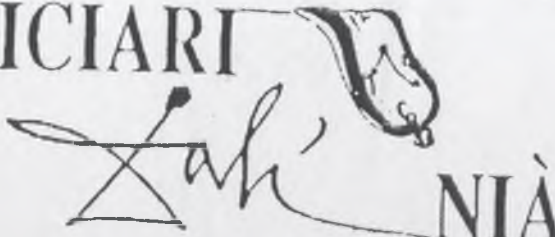
-Foto: Joan Comalat-

JOSEP PLAYÀ

La setmana passada es va donar a conèixer el conveni signat entre el pintor i cartellista Carles Fontserè i el Departament de Cultura de la Generalitat, pel qual el primer cedeix tot el seu llegat artístic i documental i en contrapartida rebrà una paga vitalícia. El llegat de Fontserè inclou fotografies, documentació inèdita i correspondència amb un grapat d'artistes, entre els quals hi ha Jaume Miravittles, Sebastià Gasch, Antoni Clavé, Lleonard Balada, Camilo José Cela, Rafael Alberti i el mateix Salvador Dalí.

La relació de Fontserè amb Dalí comença l'any 1953 el dia que el cartellista barceloní organitza una paella al seu apartament de l'East 52 de Manhattan. A Dalí, el va dur en Met Miravittles, l'amic d'infància al qual havia trobat a l'exili de Nova York. Des d'aquell encontre, Dalí i Fontserè solien coincidir gairebé cada hivern en alguna festa. Fontserè va col·laborar amb Dalí per fer la maqueta escenogràfica del ballet "Le mariage" dels ballets russos de Montecarlo. Més endavant, l'Art Director's Club de Nova York va organitzar un banquet en honor de Dalí i Fontserè va pintar un mural amb escenes al·legòriques dalinianes. Aquell dia, els organitzadors li van demanar a Fontserè que

NOTICIARI

NIÀ

Carles Fontserè, l'amic de Nova York

s'assegués al costat de Dalí, perquè ells no l'enteniéssin. Fontserè explica que "Dalí es va passar mig dinar parlant en català i de coses de l'Empordà i va acabar el discurs amb un joc de paraules que només jo vaig entendre". En acabar, en Dalí li va dir: "Als americans se'ls ha de tractar a patades".

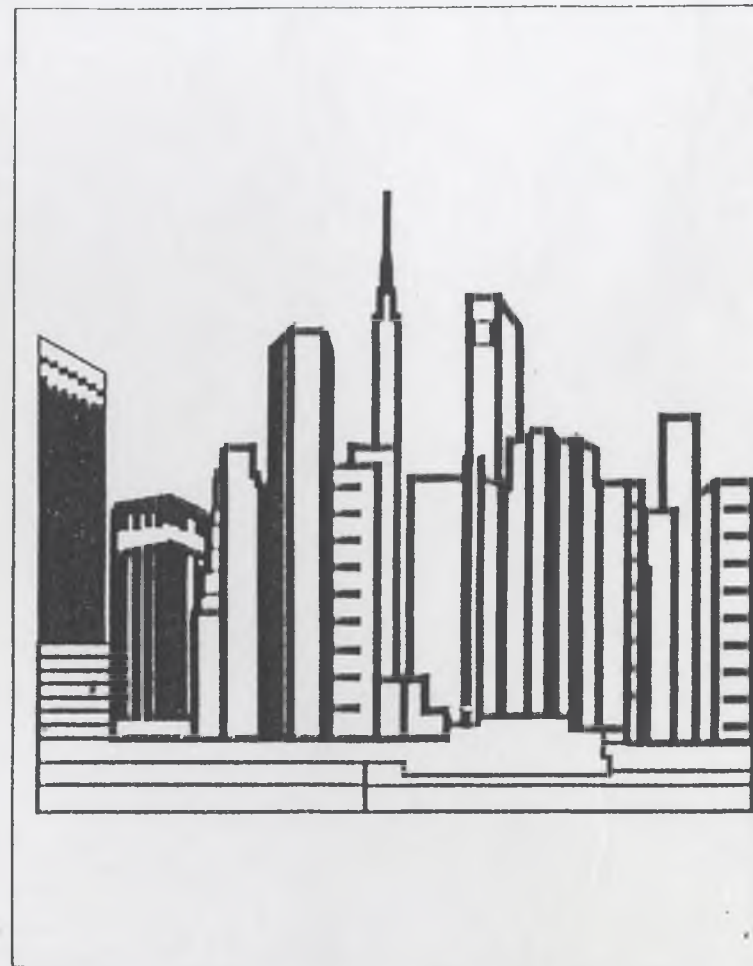
"Happening"

El 1966, Fontserè col·labora amb Dalí en un "happening" ("One of the most unique events of our time") al Philharmonic Hall del Lincoln Centre. Dalí havia de pintar amb l'ajuda de Fontserè una obra a l'interior d'un globus de plàstic, mentre fora se succeïen diversos espectacles, com l'actuació d'un "bailaor", anomenat Barrera, i un concert de Lleonard Balada. En aquesta ocasió, el "happening" va ser un fracàs, almenys pel que fa a l'obra de

Dalí, perquè era molt complicat pintar allà dins i els mancava temps, però no cal dir que el "show" es va aconseguir.

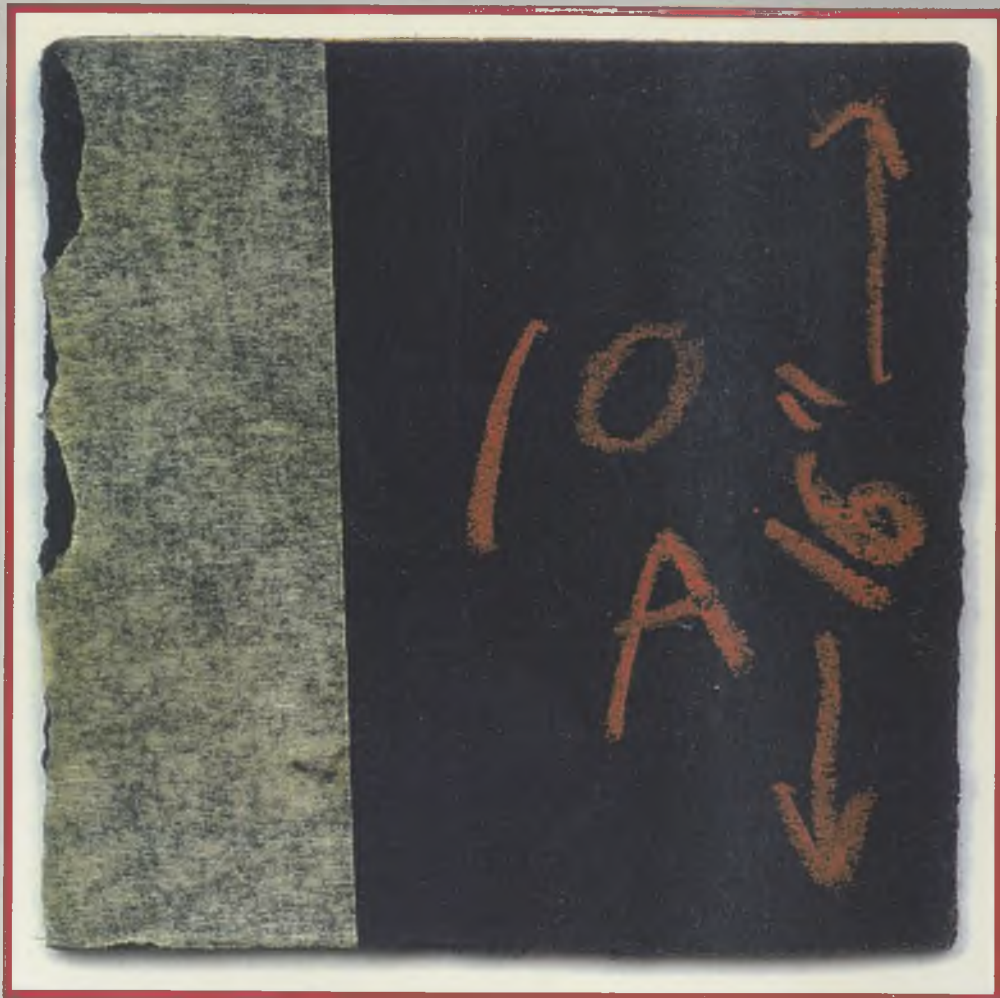
De tots aquests encontres i d'altres, Carles Fontserè, tan meticulós en el seu arxiu com en la seva obra cartellista, en guarda diverses fotografies. Potser a molts els sorprendrà que el "franquista" Dalí acudís als anys 50 a una festa a casa d'en Met Miravittles, ex-comissari de Propaganda de la Generalitat i representant del govern de la República espanyola a Nova York, en la qual també assistia Juan Negrín, fill del cap de Govern espanyol durant la guerra civil. D'aquesta com d'altres trobades a l'hotel Saint Regis, Fontserè en serva el testimoni gràfic.

L'any 1991, Carles Fontserè va donar a conèixer un text manuscrit de Dalí, que aquest li havia deixat en dipòsit, titulat "Les morts et moi", que ja havia aparegut abans en

diverses versions. L'edició, de luxe, va anar a càrrec d'Eduard Fornés (Editorial Mediterrània) i s'acompanyava de nou fotografies inèdites sobre Dalí i de correspondència inèdita. A més a més de tenir la seguretat que aquests docu-

ments no sortiran de Catalunya, ara sabem també que Carles Fontserè prepara les seves memòries, en tres volums, i que de ben segur tindran més d'un capítol dedicat a parlar de la seva relació amb Gala i Dalí.

Al límite del juego

Mireia Sentís

Artdora

LA MEMORIA DEL PRESENTE

Cuando visité Nueva York por primera vez, en 1970, no conocía a nadie, pero tenía dos direcciones. Una de ellas era la de Carles y Terry Fontseré. Carles, un artista catalán que había vivido veinte años en París, se casó con Terry Broch, hija de catalanes, pero nacida en la gran manzana. Desde hacía otros veinte años, tenían su domicilio en un loft de SoHo. Al entrar en su casa, volví a vivir la sensación que había tenido cuando, a los nueve años, visité a un pintor cuyo hogar era una péniche en el río Sena: me encontré como pez en el agua. La vivienda consistía en un amplio espacio diáfano. Nada más. Dos años después, yo misma me instalé en un loft, y como los Fontseré, coloqué mesa, cama, cocina y ducha en los rincones que consideré más apropiados; el resto quedó vacío. Parecía una mansarda de la época de *La Bohème*, pero de dimensiones post industriales.

Madrid 1994

CULTURA ESPECTACLES

33 PATRIMONI
Torroella celebra aquest any el 700 aniversari del castell del Montgrí

34 MÚSICA
L'Orquestra Simfònica de Moscou actua demà a Sant Narcís

Carles Fontserè ha acumulat a la masia de Montguix, un casalot que va trobar en estat decrepít al municipi de Porqueres l'any 1958, un dels llegats artístics i documentals

més apassionants de la història recent de Catalunya. Cartellista, fotògraf, masover, escenògraf, pintor i taxista, Fontserè ha cedit tot aquest material a la Generalitat a

canvi d'un sou vitalici que li permeti escriure amb tranquil·litat les seves memòries. Mentre, construeix amb la seva dona, Terry Broch, el descans de l'harmonia perfecta.

Fontserè rescata la memòria dels exiliats catalans de tercera

L'artista ha cedit tot el seu llegat a la Generalitat a canvi d'un sou vitalici

EVA VÁZQUEZ
Porqueres

En un dia clar, des de la petita terrassa de la masia de Montguix, convertida en estudi, es divisa fins i tot el cap Norfeu. A pocs metres, separada només pels jocs de llum i ombra que projecten els arbres sobre l'herba, hi ha Can Tista, presidida per una gran llar de foc que convida a oblidar-se del món per rendir-se a la penombra casolana.

Envoltats de roures, pins i xipresos, Carles Fontserè i Terry Broch recorden com van arribar fa més de trenta anys a aquest tros de terra que ara ocupen i com van anar aixecant les pedres de Montguix i Can Tista fins a convertir aquestes dues cases de la perifèria de Porqueres «en la nostra millor obra». Hi viuen des del 1973, data del retorn definitiu de Fontserè a Catalunya, després de 34 anys d'exili que el van portar a França, Mèxic i Nova York, on va conèixer qui seria la seva dona.

En aquests edificis, conserva amb l'escrupolositat d'un arxiver experimentat els seus 42.000 negatius de fotografia, la correspondència que va mantenir amb els artistes, polítics i personatges més remarcables de l'època —entre ells Jaume Miravittles, Sebastià Gash i Antoni Clavé—, els seus cèlebres cartells, els gairebé dos mil llibres de la seva biblioteca personal, gravats, pintures, els àlbums de retalls de premsa i fotografies que testimonien el seu treball com a escenògraf —a la primera representació europea, a París, de *La casa de Bernarda Alba*, i de la revista musical *Bonjour, Mexico*, finançada per *Cantinflas*—, i un arxiu documental sobre temes sociològics de les diferents ciutats on ha viscut.

Experiència pionera

Tot aquest material, incloses Montguix i Can Tista i el terreny sobre el qual s'erigeixen, serà propietat de la Generalitat a canvi d'un sou vitalici per a l'artista, segons un conveni que el mateix Fontserè qualifica d'«experiència pionera» en la política de donacions. Però ell no considera aquest acord com un simple acte de reconeixement a la seva increïblement abundosa i prolífica obra, sinó, per damunt de tot, com un reconeixement als mèrits humans dels «exiliats de tercera».

Ho diu pausadament i sense rancúnies, encara que recorda que, mentre alguns exiliats catalans sortien del país amb una subvenció del Govern i pensant més en com conservar les joies que en les famílies que deixaven enrera, d'altres, com ell, dormien i menjaven enmig de la pols al camp de concentració de les Haras, a Perpinyà, i a vegades, després de les terribles gebrades de la nit, es despertaven al costat del cadàver d'un company.

Per això, quan ens assalten els colors llampants d'un cartell a l'estil de Rosenquist i del Pop Art americà, sobre un cavallet a l'habitació central del seu estudi, Carles Fontserè s'afanya a dir que el va pintar fa quatre anys i que des d'aleshores ja no agafa els pinzells. La seva activitat, sorprenent i envejable en un home de 78 anys, la concentra ara en l'única cosa que encara no havia tastat: l'escriptura.

Un recull molt metòdic

Tot i que encara són inèdites, ja ha conclòs el primer volum de les seves memòries, titulat *Memòries d'un cartellista del 36*, i ha començat el segon, *Memòries d'un refugiat català en la drole de guerre i el París de l'ocupació*, del qual porta escrits més de 350 folis. «En aquests escrits, tracto coses quotidianes, de la gent que vaig conèixer durant l'exili i en els meus viatges, de la petita història que, de fet, és el moll de l'os de la història en majúscules», diu Carles Fontserè.

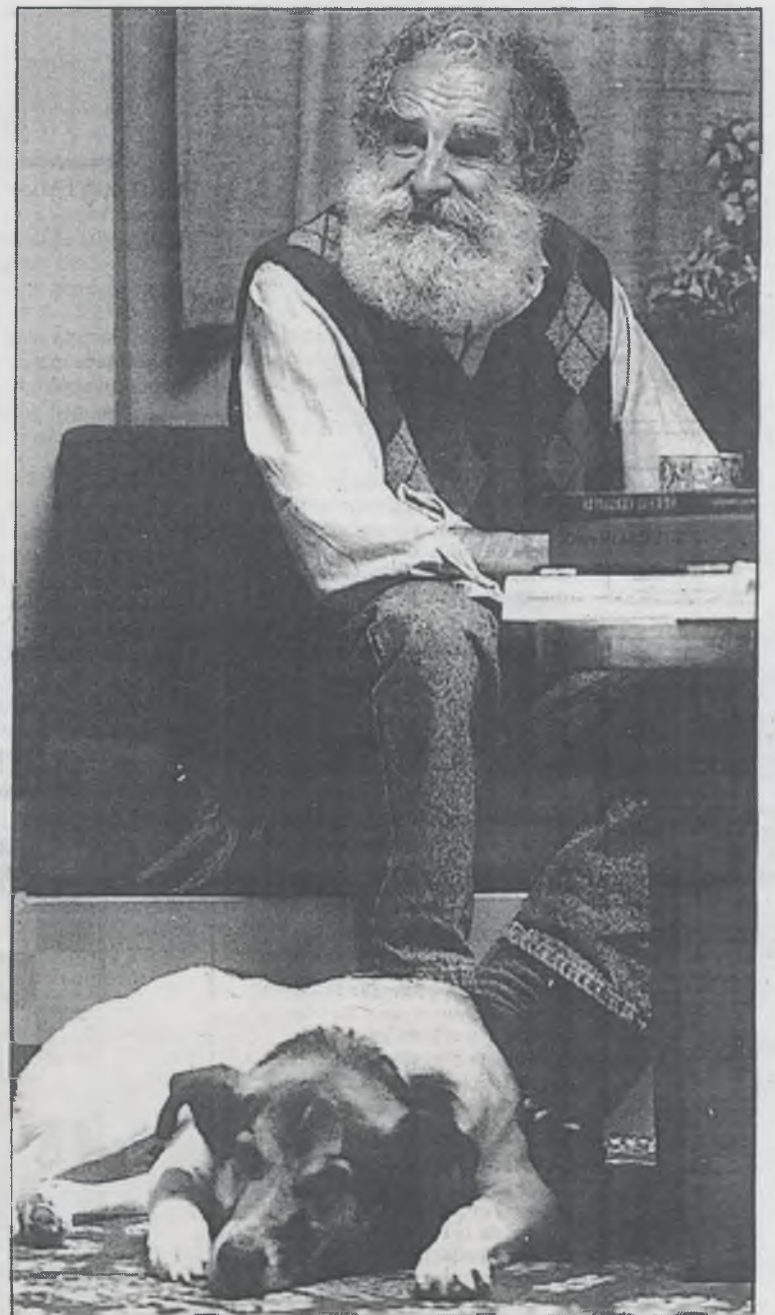
Per rescatar fidelment la memòria d'aquella època i dels

artistes, intel·lectuals i polítics que va conèixer abans, durant i després del seu exili, Fontserè elabora contínuament un diari meticulós en el qual anota els fets històrics més remarcables de cada un dels seus anys de vida, el lloc on s'hostatjava en cada moment —un camp de concentració, un hotelet, la casa d'un amic— i la correspondència que rebia, ajudant-se no solament dels seus records, sinó també de documents, llibres i fotografies.

«Sóc molt desordenat amb la meua vida, però no pas amb els meus papers», adverteix mentre repassa el mecanoscrit de les seves memòries. De fet, el significat essencial que ell dona al conveni amb la Generalitat és que ara es podrà dedicar, «sense preocupacions econòmiques, al meu treball d'ara», encara que reconeix que tot el material que configura el seu llegat ha de servir també com una segona memòria, més directa i viva, que pot ajudar a «omplir buits importants de la historiografia catalana».

Encara no sap com es distribuirà tot aquest material, però apunta que el més lògic seria dividir-lo per complementar altres documents històrics, per exemple incloure els seus negatius en un arxiu de fotografia catalana i els seus llibres i cartes, a la Biblioteca Nacional de Catalunya. El que no desitjava en cap cas era veure com es perdia per sempre tot allò en què havia fonamentat la seva vida i que, encara ara, pot ser útil i enriquidor per a les noves generacions.

«Un oncle meu conservava a casa seva objectes antics del

JORDI RIBOT

Carles Fontserè, al saló de Montguix amb un dels seus gossos als peus.

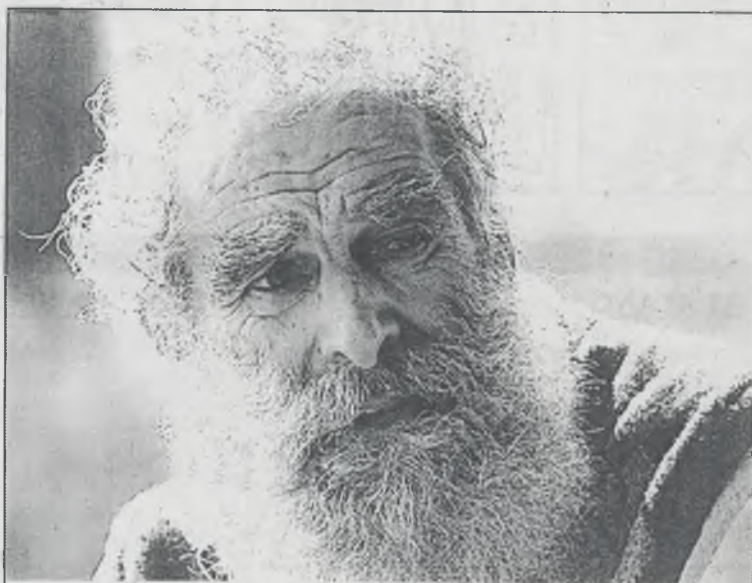
meu avi, que havia estat músic del Liceu i de la banda municipal —explica Fontserè—. Entre aquests objectes hi havia la trompa amb què tocava a les seves actuacions. A mi em seduïa molt aquest instrument, però no vaig gosar demanar-lo

mai. Quan es va morir el meu oncle, mentre nosaltres érem fora, la seva filla, que no sabia què fer amb totes aquelles andròmines, va cridar el drapaire perquè s'ho emportés tot. No volia que això passés amb les meves coses».

La fugida, al costat de Companys

Carles Fontserè assegura que, en realitat, no sabia com definir-se i, davant el dubte, prefereix dir que és un masover. En el fons, és un home que ha viscut en unes circumstàncies molt determinades —«el temps, en època de guerra, transcorre a un ritme vertiginós», diu ell— que, simplement, va saber aprofitar cada una d'aquelles coses que li oferia el seu pelegrinatge vital fins a impregnar-se plenament de la seva època, no com a observador, sinó com a participant actiu. Tenia 20 anys quan va esclatar la Guerra Civil i va entrar a formar part del comitè

revolucionari del Sindicat de Dibuixants. En els darrers dies del conflicte bèl·lic, va incorporar-se al Comissariat de Propaganda de la Generalitat, però, davant el caire que prenia els fets, va haver de fugir creuant la frontera per la Vajol. L'acompanyaven el president Lluís Companys i Jaume Miravittles. Aquesta és una de les èpoques que més bé recorda i també la més crua. Del camp de concentració de les Haras va passar, amb l'ocupació alemanya, al de Saint Cyprien, fins que va escapar-ne per plantar-se al París de la II Guerra Mundial.

L'AVENTURA DEL MILITANT

LAERTES

El POUM, vivències d'uns revolucionaris supervivents

L'aventura del militant

Ignacio Iglesias i Víctor Alba. Laertes.
Barcelona, 1994. 234 pàgines. 1.000 pessetes.

ENRIC COMPANYY

El balanç de la seva actuació no pot ser més desastrós. El 19 de juliol de 1936 van engegar una revolució social que entusiasma les esquerres de tot el món, però va acabar en un fracàs estrepitos. Durant tres anys van haver de fer una guerra civil terrible, i la van perdre. Patiren l'exili i les persecucions de postguerra, tant dins d'Espanya com a l'estranger. Comunistes com eren, han hagut de dedicar llargues dècades a desempallegar-se de la calúnnia de traïdors amb què Stalin el estigmatitzà el 1937. Molts d'ells moriren en les lluites dels múltiples fronts en què es baten alhora: a les trinxeres i a la rereguarda, en combat i a les presons, executats i assassinats. Són els *poumistes*, els seguidors d'Andreu Nin i de Joaquín Maurín. Doncs bé, sabeu què diuen, ara que cap dels que en queden no té ja menys de 80 anys? Això: "Ens vam divertir molt!"

Portada de *L'aventura del militant*, amb un cartell de Fontserè.

els militants de l'esquerra revolucionària dels anys trenta eren gent amb conviccions profundes, amb il·lusions immenses, amb grans objectius col·lectius, més que individuals, el quals perseguïen amb una generositat inextinguible. Que van viure a nadar en aigua calenta...

explicà... satis...

ECO-FORUM GEA - 01ot^m

INVITAT AL SOPAR-DEBAT: CF

5-3-94 21 h.

Restaurant La Deu

● ESCRIT AL DIETARI

Carles Fontserè

LLUÍS
BUSQUETS
i GRABULOSA

A hir vam fer una nova sessió, amb sopar i convidat, d'Ecoforum de la Garrotxa. El convidat va ser Carles Fontserè, nat a Barcelona el 1916, format en ambients burgesos, però que en la Guerra Civil –20 anys– ja formà part del comitè revolucionari del Sindicat de Dibueixants professionals. Mobilitzat el 37, s'incorpora a les Brigades internacionals i va estar al front de l'Ebre. Passà la frontera amb el seu amic Met Miravittles, el president Companys i altres consellers. Escapat del camp de l'«Haras» i del de Saint Cyprien, amb Antoni Clavé col·laborà al setmanari d'art i literatura *Le Gerbé*. Aquests dies ha estat notícia perquè la Generalitat li ha comprat els seus fons, però, malgrat haver-los invitat, pocs periodistes eren entre la vintena de persones d'altres camps professionals que l'afusellarem a preguntes i no el vam deixar sopar tranquil. Dibueixant, pintor, dissenyador de decorats i vestits –a l'Estudio des Champs Elyées va fer els de l'estrena mundial de *La casa de Bernarda Alba* durant els anys 40–, fotògraf, no es pot pas dir que el seu retorn a Catalunya (1973) passés desapercbut. Amb Miravittles i Termes, per exemple, publicà *Carteles de la República y de la Guerra Civil*. Recordo perfectament unes polemiques contra Tapies –*La Vanguardia*, juliol de 1983–, que a la

vegada s'havia carregat Dalí com a pintor de l'àncic règim; per a Fontserè –que havia col·laborat amb Dalí i muntat el «Happening by Dalí» al Philharmonic Hall de Lincoln Center–, tots els artistes que l'any 60 es deixaren promocionar pels representants del règim franquista en la mostra «New Spanish Painting and Sculpture» al Museu d'Art Modern novaïorquè (i tots aquells que passaren un exili daurat) no poden pas passar ara com a lluitadors antifranquistes. I potser és aquesta memòria històrica vivent el que no se li perdona. Perquè el currículum de Fontserè el porta a free dels esmentats Clavé i Dalí – de París a Nova York –, però també de Rafael Tasis, o dels exiliats catalans a Mèxic quan Mario Moreno («Cantinflas») el contractà el 1949, a Ciutat de Mèxic, perquè dirigís l'escenografia d'una revista musical... I no totes les memòries aparegudes fins avui són prou fidels a la veritat que caldria. Un home com ell –encara avui capaç de refusar vendre's fent cartells per la Unió Europea o per la pau als Balcanes–, és clar, no podia pas deixar de fer les seves, de memòries. Interpel·lat per tots nosaltres ens explica la rigorosa metodologia que ha emprat per anar-les escrivint. Si algun editor no les hi treu de les mans és que encara som un país de badoes!

Guerra y revolución

La guerra de España adquirió una dimensión popular como ninguna otra lo había hecho desde los tiempos de la Revolución Francesa. Una gran cantidad de voluntarios se alistaron para luchar por la libertad, dispuestos a perder su vida para contener a lo que ellos consideraban la pérdida de la independencia intelectual y política del mundo: el fascismo.

los primeros momentos a través del comité central de milicias antifascistas, pero, poco a poco, la Generalitat, apoyada por los republicanos de la Esquerra, por los comunistas del PSUC (Partido Socialista Unificado de Cataluña), surgido de la unidad entre éstos y los socialistas catalanes, y, posteriormente, por los propios anarquistas, recuperó su papel institucional y sobrepasó, incluso, las atribuciones del Estatuto, entrando en conflicto con el gobierno de la República. El ejecutivo catalán exigió, por ejemplo, la concesión de divisas para establecer un comercio exterior que le permitiera adquirir productos y armas sin el control del poder central.

En otros lugares el predominio de socialistas o comunistas, como en Santander o en Asturias, posibilitó la reorganización, de manera autónoma, de los mecanismos del Estado. En Valencia, el comité popular mantuvo el equilibrio entre todas las fuerzas frentepopulistas, así como la participación igualitaria de la UGT y de la CNT.

España: siglo XX

1931-1939

Javier Paniagua

Guerra y revolución

La guerra de España adquirió una dimensión popular como ninguna otra lo había hecho desde los tiempos de la Revolución Francesa. Una gran cantidad de voluntarios se alistaron para luchar por la libertad, dispuestos a perder su vida para contener a lo que ellos consideraban la pérdida de la independencia intelectual y política del mundo: el fascismo.

los primeros momentos a través del comité central de milicias antifascistas, pero, poco a poco, la Generalitat, apoyada por los republicanos de la Esquerra, por los comunistas del PSUC (Partido Socialista Unificado de Cataluña), surgido de la unidad entre éstos y los socialistas catalanes, y, posteriormente, por los propios anarquistas, recuperó su papel institucional y sobrepasó, incluso, las atribuciones del Estatuto, entrando en conflicto con el gobierno de la República. El ejecutivo catalán exigió, por ejemplo, la concesión de divisas para establecer un comercio exterior que le permitiera adquirir productos y armas sin el control del poder central.

En otros lugares el predominio de socialistas o comunistas, como en Santander o en Asturias, posibilitó la reorganización, de manera autónoma, de los mecanismos del Estado. En Valencia, el comité popular mantuvo el equilibrio entre todas las fuerzas frentepopulistas, así como la participación igualitaria de la UGT y de la CNT.

0lot
BAT: CF

*Ruyra va veure
els fantasmes dels entenebrats
a l'escalinata de la Catedral
(Litografia de Carles Fontserè
per a una edició
de La fi del món a Girona).*

Els fantasmes literaris de Girona

Narcís-Jordi Aragó

Girona és una ciutat de misteris i de llegendes, d'universos mítics i de mons ocults: gegants i bruixes, àngels i dimonis, animals estranys i tota mena d'espectres.

Els fantasmes —ombres o visions que apareixen en somnis, persones o animals que prenen forma d'éssers reals tot i ser imaginaris— es fan presents a Girona en diverses lle-

gendes, com la del bou enterrat a Montjuïc o la del drac adormit sota la catedral. També té connotacions espectrals la gàrgola de la seu coneguda per la bruixa, amb la seva llegenda de persona real momificada com un fantasma de pedra.

Aquí, però, intentem fer un inventari dels fantasmes creats per la imaginació dels escriptors en relació a Girona, la seva història o el seu escenari urbà.

...re
...dels entenebrats
...de la Catedral
...de Carles Fontserè
...ció
...món a Girona).

s fantasmes literaris Girona

ordi Aragó

Girona és una ciutat de misteris i de llegendes, d'universos mífics i de mons ocults: gegants i bruixes, àngels i dimonis, animals estranys i tota mena d'espectres.

Els fantasmes —ombres o visions que apareixen en somnis, persones o animals que prenen forma d'éssers reals tot i ser imaginaris— es fan presents a Girona en diverses lle-

gendes, com la del bou enterrat a Montjuïc o la del drac adormit sota la catedral. També té connotacions espectrals la gàrgola de la seu coneguda per la bruixa, amb la seva llegenda de persona real momificada com un fantasma de pedra.

Aquí, però, intentem fer un inventari dels fantasmes creats per la imaginació dels escriptors en relació a Girona, la seva història o el seu escenari urbà.

Revista de Girona / núm. 163 març - abril 1994

Més enllà de la catedral, els fantasmes literaris poblen tota la ciutat. La descripció que Pau Pífferrer fa de Girona, en un dels volums de la sèrie dedicada als monuments d'Espanya, acaba amb aquestes paraules: «Es dulce abismarse en la meditación y, después que confusa y fantásticamente ha pasado delante del espíritu aquel inmenso cuadro, place animar los mudos monumentos, evocar de sus tumbas las pasadas generaciones, hacerlas cruzar por un momento el teatro de sus antiguas glorias, mientras bate la lluvia las paredes y pasan rápidos los vientos como una legión de espíritus, lanzando lastimosos gemidos y tocando con la punta de las alas los húmedos cristales de las ventanas». (17)

A Terra de gestes i de beutat, Xavier Monsalvatge i Joaquim Pla senten com «en la concavitat dels murs, dintre les tombes disperses, en l'aire enverinat

Els entenebrats de Ruyra, en una altra litografia de Carles Fontserè.

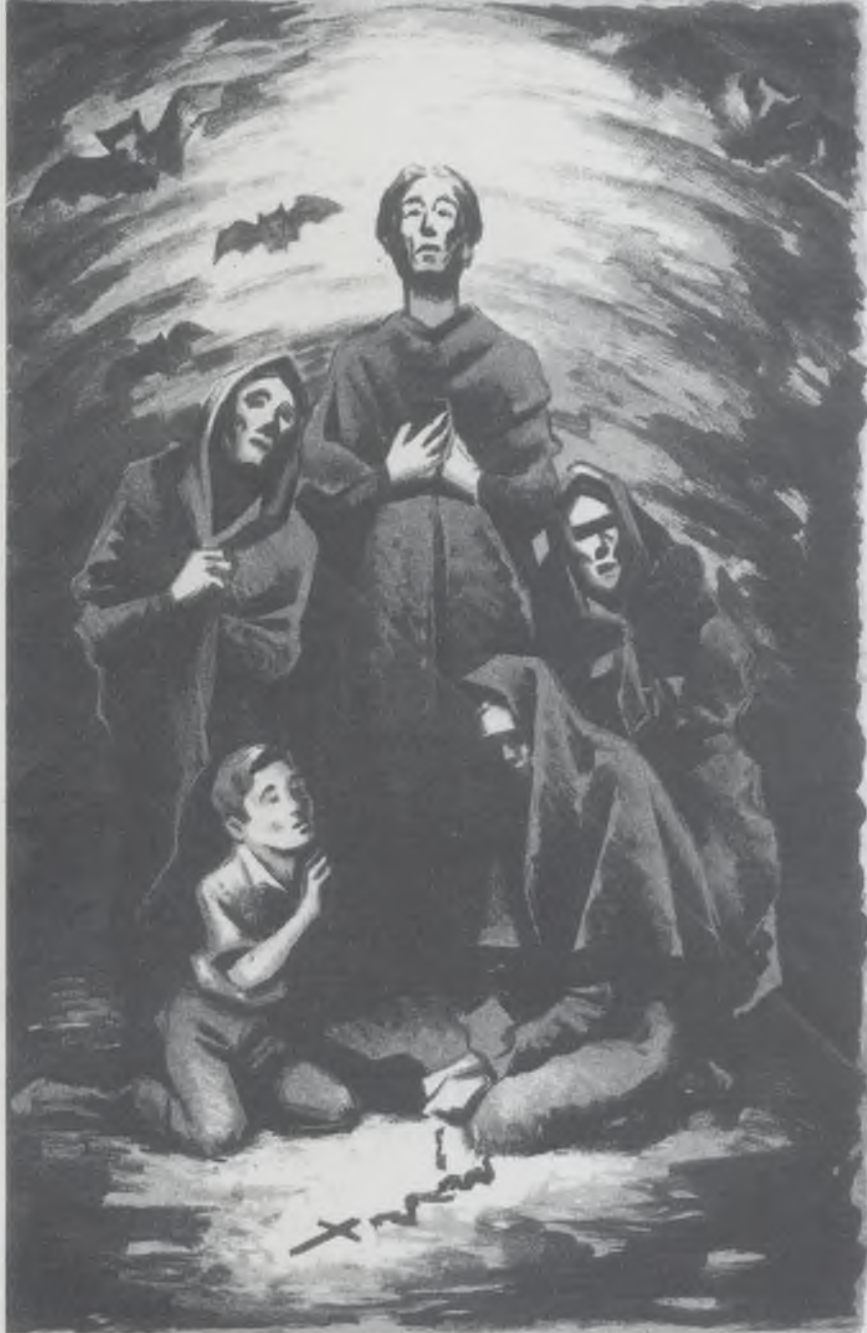
pel vol de les aus fantàstiques, s'hi ajunten i viuen els esperits dels malefics, i us contorba l'alè punxant d'una maligna bruixeria». (18)

Bertrana, per la seva banda, descriu així la seva impressió del castell de Montjuïc: «El silenci que hi regna té una palpació sinistra. És interromput per un jo sabés què; per una sospita de soroll i diria's un aleteig vague d'espectres. L'herba seca i els matolls que s'arrapen als esquenadases i brollen per les troneres, moguts pels oreigs, us semblen éssers vivents que marxen agemolits». (19)

Molts anys després, Guillem Díaz-Plaja viu una impressió semblant: «Creemos ver desfilar por la Força y San Pedro de Galligans fantasmas increíbles». (20)

I més tard encara, Joan Perucho troba fantasmes nocturns pels carrers silenciosos de la Girona vella: «La pluja cau rera les voltes / d'aquesta vella plaça solitària. / És de nit. sota els fanals / passen ombres de Déu, / cavallers, ja difunts, amb el copalta, / tristes rialles de cosines, de nebots / sense cap patrimoni. / El riu exhala una ombra humida i freda». (21)

Els entenebrats de Ruyra, en una altra litografia de Carles Fontserè.

Fontserè i Carrió, Carles (Barcelona, 1916) Cartellista, escenògraf, grafista i il·lustrador de llibres. Va començar la seva activitat artística el 1932, treballant per al cinema i col·laborant en «El Correo Catalán». Va fundar amb altres companys el Sindicat Professional de Dibuixants. Durant la guerra va destacar pels seus cartells de la FAI i de la CNT, que han esdevingut els més emblemàtics de l'època. Lluità a les brigades internacionals. Acabada la guerra es refugià a França. Passà algun temps als camps de concentració d'Argelers i Sant Cebrià i, alliberat, féu una exposició a Perpinyà amb el pintor Antoni Clavé i decorà el Casino de Canet. El 1940 es traslladà a París, allí va il·lustrar el llibre de bibliòfil *Fi del món a Girona*, de Joaquim Ruyra. El 1948 portà a Mèxic, de la mà de Cantinflas, un espectacle de revista, que es va sostenir durant un any. Després es traslladà a Nova York, on residiria vint anys, dedicat també a la fotografia i a la pintura i col·laborant un bon temps amb Salvador Dalí. Va tornar a Catalunya el 1973. De 1973 a 1975 va fer *Crònica-2*, una sèrie de reportatges per a la televisió estatal dirigits per Carles Sentís. Ha fet diverses exposicions fotogràfiques: *L'aventura humana de Josep de Creest* (1980); *Nou fotògrafs catalans*; *Nova York vista i viscuda per un català*; *Dalí fotògraf, Dalí i els seus fotògrafs* (1982), i *Nova York, 1620-1990, un relat gràfic de Carles Fontserè* (1985). Actualment fa un extens i documentat treball sobre les seves memòries. El 1984, la Generalitat li va atorgar la Creu de Sant Jordi.

Fradera i Badell, Gabriel (Barcelona, 1903–Mèxic, 5 d'octubre de 1971) Féu estudis de primària a l'Escola Pia de Vilanova i la Geltrú, i a l'Escola d'Arts i Oficis de Barcelona aprengué l'ofici de mecànic torner. Arribà a Mèxic el 1942, en el segon viatge del *Nyassa*. S'incorporà, de seguida, a les activitats de l'Orfeó Català de Mèxic i formà part de l'Agrupació d'Art Dramàtic —secció teatral de l'Orfeó Català. El 1954 es traslladà a Guadalajara, on contribuï a la fundació del Centre Català d'aquella ciutat. El 1959 tornà a Ciutat de Mèxic i hi va reprendre les seves activitats teatrals a l'Orfeó Català. Hi dirigí la representació d'obres de Guimerà i d'altres autors, alguns d'ells moderns, com Baltasar Porcel.

Francès, Josep Ramon Escenògraf.

Precisions sobre Lola Anglada

Cal fer unes precisions a la biografia de Lola Anglada que figura al dors de la reproducció del dibuix d'ella que hi ha a la col·lecció d'art de l'AVUI. Lola Anglada mai no va crear *El més petit de tots*, sinó que va realitzar la seva personal versió de la figureta plasmada per l'escultor Miquel Paredes i que era la mascota divulgativa de l'esperit de lluita que es volia per a Catalunya des del Comissariat de Propaganda, que dirigia Jaume Miravittles. El denominatiu d' *El més petit de tots* fou suggerit pel periodista Emili Graner-Barrera, feliçment viu testimoni d'aquell i d'altres fets. El puny que sembla clos era perquè el vailet, originàriament, portava en una mà la bandera catalana i a l'altra, la de l'Espanya republicana. Aquestes puntualitzacions de cap manera són per treure mèrit a l'obra de Lola Anglada, admirada artista que em va concedir la seva amistat i amb la qual vaig parlar d'aquesta qüestió més d'una vegada. Els dibuixos que realitzà per al llibre infantil i per a la cançó *El més petit de tots* tenen molta grapa i són pacifistes. Sempre he considerat un encert que el president de la Generalitat, Jordi Pujol, tingui emmarcat l'original de la portada del llibre al seu despatx oficial. Carles Fontserè, al seu recent llibre *Memòries d'un cartellista català, 1931-1939* (Editorial Pòrtic, 1995) explica la versió correcta (pp. 333-336) en relació amb l'estatueta de Paredes i els dibuixos de Lola Anglada. Els trets essencials també els he explicats jo en diverses conferències i al catàleg de l'exposició *La Guerra Civil vista per Lola Anglada* que la Diputació de Barcelona organitzà del 8 al 29 de setembre de 1986 a l'Ateneu Barcelonès. **Josep M. Cadena.**
Barcelona.

OPINIÓ

ANTONI NADAL

Les primeres celebracions del Dia de la Dona a Mallorca

a primera notícia que hem trobat per la Secretaria Femenina de la Federació Balearna de la Federació Balearna del PC, el míting va ser

ELS EXILIATS CATALANS A MÈXIC

per
Vicenç Riera Llorca

Edició a cura de
Josep Ferrer i Costa
Joan Pujadas i Marquès

comitè
it
i
a-
ii-
is-
en-
tar
an-
a la
eves
nua-
Lli-
a Jo-
que
na de
tra la
s, del
Fede-
el gran
sempre
els or-
asqual,
es dones
allibera-
le les ur-
de l'ex-
ta; Rosa
Joventut
ublicana,
criticar la
tar el pro-
tura popu-
ortant des-
a pel pa, i
nell, que va
puda pels
en diverses
En acabar
ervenció. la

Cartell de Fontserè adreçat a les dones de la República

LLIBRES

'El món de Sofia'

Editorial Empúries ens fa saber a través d'un fax que a mitjan març publicarà el gran èxit actual de la literatura europea, *El món de Sofia*, del noruec Jostein Gaarder, llibre traduït a vint-i-nou idiomes i del qual s'han venut més d'un milió d'exemplars. L'autor converteix la història de la filosofia en protagonista d'una

novel·la d'intriga. El personatge principal és un misteriós professor que explica amb claredat i passió la vida i l'obra dels grans pensadors. El fax de l'editorial acaba així: "En un moment en què la filosofia ha quedat arraconada pels nous plans d'estudis, la publicació d'aquest llibre és especialment oportuna".

El Fontserè cartellista

El dibuixant Carles Fontserè publicarà aquest Sant Jordi a Pòrtic un llibre testimonial sobre la República i la Guerra Civil, *Memòries d'un cartellista català del 36. (1931-1939)*, memòries, ens diu l'artista, "més artístiques i polítiques que íntimes". Fontserè hi explica com va saltar de l'ambient carlista familiar a l'anarquisme. Als quinze anys, amb l'adveniment de la República,

formava part del Requetè de Barcelona i feia dibuixos a les portades del setmanari carlí *Reacció*, que tenia per lema "Ningún enemigo a la derecha". Amb la guerra, va destacar com a cartellista de la CNT-FAI. El setembre del 37 va ser mobilitzat i va entrar a les Brigades Internacionals. L'edició serà il·lustrada amb els dibuixos i els cartells fets per Fontserè aquells anys.

Periodisme provincià

Editorial Barcino publicava el març passat el primer volum dels *Manuscrits verdaguerians de revelacions, exorcismes i visions*, aquí ens en fem ressò i, nou

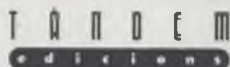

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

LINGÜÍSTICA I ENSENYAMENT DE LLENGÜES

M. Josep Cuenca, ed.
Col·lecció *Educació / Estudis*, núm. 8
238 pàgs.

Un interessant recull de treballs que connecten la teoria i la realitat de l'ensenyament de llengües, elaborat conjuntament per diversos professionals vinculats a la recerca i a la docència.

V. ENRIQUE I TARANCON, CONVERSES AMB UN CARDENAL VALENCIÀ

Fúlvia Nicolás
Col·lecció *Tàndem de la Memòria*, 4

El llibre realitzat per la periodista Fúlvia Nicolás ens aproxima la figura del cardenal Tarancon a través de les converses que ambdós mattingueren i que són el testimoni d'una part de la història més recent.

OPINIÓ

ANTONI NADAL

Les primeres celebracions del Dia de la Dona a Mallorca

a primera notícia que hem trobat per la Secretaria Femenina de la Federació Balear del PC, el míting va ser...

ELS EXILIATS CATALANS A MÈXIC

per Vicenç Riera Llorca

Edició a cura de Josep Ferrer i Costa Joan Pujadas i Marquès

CURIAL Barcelona 1994

it i a- ni- is- en- tar an- a la ves au- Lli- a Jo- que na de tra la s, del Fede- el gran sempre els or- asqual, es dones allibera- te les ur- de l'ex- ta; Rosa Joventut ublicana, criticar la tar el pro- tura popu- ortant des- a pel pa, i ell, que va puda pels en diverses En acabar intervenció. la

Cartell de Fontserè adrecat a les dones de la República

"El Temps" 6-2-95

LLIBRES

'El món de Sofia'

Editorial Empúries ens fa saber a través d'un fax que a mitjan març publicarà el gran èxit actual de la literatura europea, *El món de Sofia*, del noruec Jostein Gaarder, llibre traduït a vint-i-nou idiomes i del qual s'han venut més d'un milió d'exemplars. L'autor converteix la història de la filosofia en protagonista d'una

novel·la d'intriga. El personatge principal és un misteriós professor que explica amb claredat i passió la vida i l'obra dels grans pensadors. El fax de l'editorial acaba així: "En un moment en què la filosofia ha quedat arraconada pels nous plans d'estudis, la publicació d'aquest llibre és especialment oportuna".

El Fontserè cartellista

El dibuixant Carles Fontserè publicarà aquest Sant Jordi a Pòrtic un llibre testimonial sobre la República i la Guerra Civil, *Memòries d'un cartellista català del 36. (1931-1939)*, memòries, ens diu l'artista, "més artístiques i polítiques que íntimes". Fontserè hi explica com va saltar de l'ambient carlista familiar a l'anarquisme. Als quinze anys, amb l'adveniment de la República,

formava part del Requetè de Barcelona i feia dibuixos a les portades del setmanari carlí *Reacció*, que tenia per lema "Ningún enemigo a la derecha". Amb la guerra, va destacar com a cartellista de la CNT-FAI. El setembre del 37 va ser mobilitzat i va entrar a les Brigades Internacionals. L'edició serà il·lustrada amb els dibuixos i els cartells fets per Fontserè aquells anys.

Periodisme provincià

Editorial Barcino publicava el març passat el primer volum dels *Manuscrits verdaguerians de revelacions, exorcismes i visions*, aquí ens en fem ressò i, nou

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

LINGÜÍSTICA I ENSENYAMENT DE LLENGÜES

M. Josep Cuenca, ed. Col·lecció *Educació / Estudis*, núm. 8 238 pàgs.

Un interessant recull de treballs que connecten la teoria i la realitat de l'ensenyament de llengües, elaborat conjuntament per diversos professionals vinculats a la recerca i a la docència.

TÀNDEM edicions

V. ENRIQUE I TARANCON, CONVERSES AMB UN CARDENAL VALENCIÀ

Fúlvia Nicolás Col·lecció *Tàndem de la Memòria*, 4 El llibre realitzat per la periodista Fúlvia Nicolás ens aproxima la figura del cardenal Tarancon a través de les converses que ambdós manguereren i que són el testimoni d'una part de la història més recent.

Pineda homenajea a Joan Coromines con un libro

EL PAÍS, Barcelona Pineda de Mar rindió ayer homenaje a su ilustre vecino Joan Coromines, que el pasado martes cumplió 90 años, en un acto en el que se presentó el libro *Joan Coromines, 90 anys* y en el que se inauguró una exposición dedicada al filólogo.

Como era de esperar, Coromines, obsesionado por su trabajo, no asistió al homenaje, pero sí lo hicieron su ayudante Joan Ferrer, el lingüista Joan Solà y un numeroso público. Los dos ponentes elogiaron a

Coromines, autor de una obra que supone, en volumen, tres veces la de Josep Pla.

Precisamente, según reveló Joan Ferrer, fue el ensayista valenciano Joan Fuster quien sugirió a Coromines, a su regreso del exilio en 1967, que se instalara en Pineda. "Ambos habían ido a Llofriu a ver a Pla", explicó Ferrer, "y, de regreso, Fuster le dijo a Coromines que en Barcelona no podría trabajar tranquilo y que era mejor que se instalara en Pineda". Coromines hizo caso a Fuster y, des-

de 1967, trabaja recluido en su casa de Pineda, donde acabó el *Diccionari etimològic de la llengua catalana* y donde está acabando los últimos volúmenes del *Onomasticon Cataloniae*.

En la exposición inaugurada en Pineda pueden verse una reproducción de fotografías de Coromines, los libros publicados por el filólogo y 13 obras realizadas como homenaje por los siguientes artistas: Ballester, Camp, Comadira, Corominas, Faixó, Fita, Fontseré, Lleixà, Niebla, Perejaume,

Perpinyà, Prieto y Tharrats.

Joan Coromines, 90 anys, editado por Curial, ofrece valiosos documentos fotográficos del filólogo y una completa cronología y bibliografía, además de colaboraciones escritas por discípulos y amigos. El libro contiene asimismo dos escritos de Coromines, uno de 1980, de cuando recibió la medalla de oro de la Generalitat, y otro de 1989, la carta que escribió a Jorge Semprún cuando recibió el Premio Nacional de las Letras Españolas.

La toponímia és l'arxiu
més antic de la història

CATALUNYA LLIURE

Medalla d'Or
la Generalitat
de Catalunya

No la deixeu
en el paper
de llengua
de segona

exemple
de disciplina
d'amor
a Catalunya i
de feina ben feta

punt de
referència
cabdal
en la història
de la lingüística
romànica de
tots els temps

Tornarem a la clada!

Joan Coromines, lingüista eminent i patriota exemplar

«Onomasticon Cataloniae»

Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1984

Premio Nacional de las Letras 1989

Curial Edicions Catalanes

Joan Coromines

Pineda homenajea a Joan Coromines con un libro

EL PAÍS, Barcelona Pineda de Mar rindió ayer homenaje a su ilustre vecino Joan Coromines, que el pasado martes cumplió 90 años, en un acto en el que se presentó el libro *Joan Coromines, 90 anys* y en el que se inauguró una exposición dedicada al filólogo.

Como era de esperar, Coromines, obsesionado por su trabajo, no asistió al homenaje, pero sí lo hicieron su ayudante Joan Ferrer, el lingüista Joan Solà y un numeroso público. Los dos ponentes elogiaron a

Coromines, autor de una obra que supone, en volumen, tres veces la de Josep Pla.

Precisamente, según reveló Joan Ferrer, fue el ensayista valenciano Joan Fuster quien sugirió a Coromines, a su regreso del exilio en 1967, que se instalara en Pineda. "Ambos habían ido a Llofriu a ver a Pla", explicó Ferrer, "y, de regreso, Fuster le dijo a Coromines que en Barcelona no podría trabajar tranquilo y que era mejor que se instalara en Pineda". Coromines hizo caso a Fuster y, des-

de 1967, trabaja recluso en su casa de Pineda, donde acabó el *Diccionari etimològic de la llengua catalana* y donde está acabando los últimos volúmenes del *Onomasticon Cataloniae*.

En la exposición inaugurada en Pineda pueden verse una reproducción de fotografías de Coromines, los libros publicados por el filólogo y 13 obras realizadas como homenaje por los siguientes artistas: Balles- ter, Camp, Comadira, Corominas, Faixó, Fita, Fontseré, Lleixà, Niebla, Perejaume,

Perpinyà, Prieto y Tharrats.

Joan Coromines, 90 anys, editado por Curial, ofrece valiosos documentos fotográficos del filólogo y una completa cronología y bibliografía, además de colaboraciones escritas por discípulos y amigos. El libro contiene asimismo dos escritos de Coromines, uno de 1980, de cuando recibió la medalla de oro de la Generalitat, y otro de 1989, la carta que escribió a Jorge Semprún cuando recibió el Premio Nacional de las Letras Españolas.

Joan Coromines 90 anys

a cura de

Josep Ferrer i Costa
i
Joan Pujadas i Marquès

Fontserè
Homenatge a Joan Coromines
Tècnica mixta i collage
54 x 37 cm
1995

La toponímia és l'arxiu més antic de la història

CATALUNYA LLIURE

Medalla d'Or de la Generalitat de Catalunya

exemple de disciplina d'amor a Catalunya i de feina ben feta

punt de referència abdal en la història de la lingüística romànica de tots els temps

Tornarem a la cleda!

Joan Coromines, lingüista eminent i patriota exemplar

«Onomasticon Cataloniae»

Premi d'Honor de les Lletres Catalanes 1984
Premio Nacional de las Letras 1989

Curial Edicions Catalanes

Fontserè '95

Postals al mestre Coromines

"Benvolgut mestre, fa una colla d'anys vaig acompanyar-lo per aquestes muntanyes recollint topònims. Ho recordo com si ara fos, al cim de la Tossa, amb el cel transparent per la cerçada. Que per molts més anys pugui treballar amb la fermesa i clarividència d'aquests primers noranta! Amb respecte i admiració. Adolf Brull de Tivissa."

"Benvolgut i apreciat senyor Coromines: moltes felicitats pel seu noranta aniversari. Espere que aquestes imatges de Teulada li retornen el record dels seus dies de treball per la Marina Alta. Per molts anys. Jaume Buigues de Teulada."

"La família Bové de Can Cames de Joanet, on tantes vegades l'havíem vist, li desitgem de tot cor moltes felicitats!!! Rosa, Pep, Lluís, Marta, Llorenç i Josep de Joanet."

"Senyor, us felicito en el vostre 90è aniversari i us manifesto la meua gratitud per la vostra gegantina tasca científica i personal. Particularment us agraeixo l'anàlisi del topònim "Albelda" i el vostre comentari sobre

Més de 2 postals de el país h arribat aq mes a Pin de Mar. Po de felicit adreçad professor, eminent mestre Coromi

la catalanitat de la vila (cf. *Onomasticon Cataloniae*, vol. II,

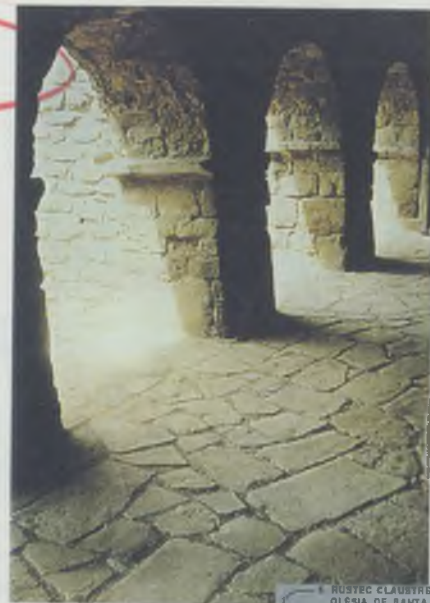
Barcelona, ma
 Cordialment agra
 per tot el que he
 per Catalunya, es
 i desitjo de Joan Cor
 ben de cor.
 An agra

la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya o l'Agrupament d'Esbart Dançaires. També li ha enviat una missiva el Club d'Amics de la UNESCO de Barcelona.

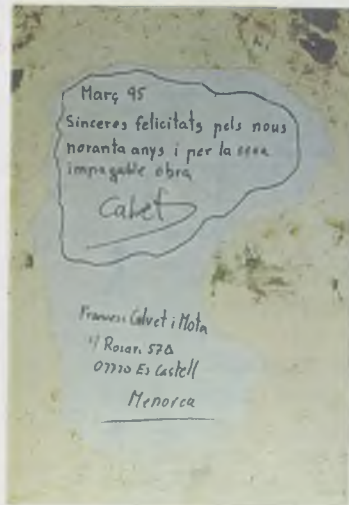
conegudes, com ara la dels historiadors Josep Maria Ainaud de Lasarte, Antoni Pladevall o Carles Fontserè; dels editors Jaume Vallcorba i Carles Jordi Guardiola; o de l'escriptora Anna Murià. Són els escassos testimonis del món intel·lectual català que s'han sumat a la iniciativa.

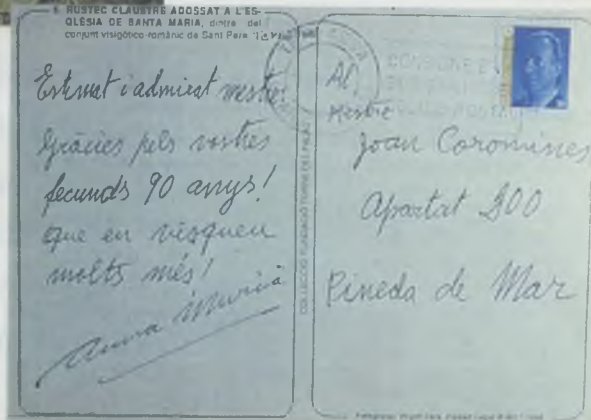
president, Josep Martínez de Foix, escriu: "...Pocs països poden vanar-se de posseir uns monuments lexicogràfics com el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* i l'obra *Onomasticon Cataloniae*, suara culminada. Rebeu, estimat mestre, el testimoni de la nostra gratitud."

D'aquestes 250 postals i escaig n'hi ha de curioses en la forma o en el contingut. Les imatges de paisatges naturals, de racons de pobles i ciutats del país hi predominen, encara que no hi falten paisatges dels *länder* alemanys ni una piràmide egípcia.

I hi ha qui ha volgut filigranar encara més el detall i li ha enviat des

A més de postals, Coromines ha rebut notes i cartes de felicitació d'associacions culturals com és el Col·lectiu Amics de Vicent Andrés Estellés de Burjassot, Era Sindica d'Aran, l'Associació per la Salvaguarda del Patrimoni Històric-cultural de l'Alguer, el CADCI,

Amb motiu del vostre 90è aniversari us complau felicitar-vos per la vostra tasca científica i de catalanitat. Ben afectuosament
 Carles Fontserè
 Tony Bosch

de Menorca una petita pintura sobre fusta. O aquell qui, no sabem si amb doble intenció, li ha fet arribar la felicitació al revers d'una

la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya o l'Agrupament d'Esports Dançaires. També li ha enviat una missiva el Club d'Amics de la UNESCO de Barcelona. El seu

conegudes, com ara la dels historiadors Josep Maria Ainaud de Lasarte, Antoni Pladevall o Carles Fontserè; dels editors Jaume Vallcorba i Carles Jordi Guardiola; o de l'escriptora Anna Murià. Són els escassos testimonis del món intel·lectual català que s'han sumat a la iniciativa.

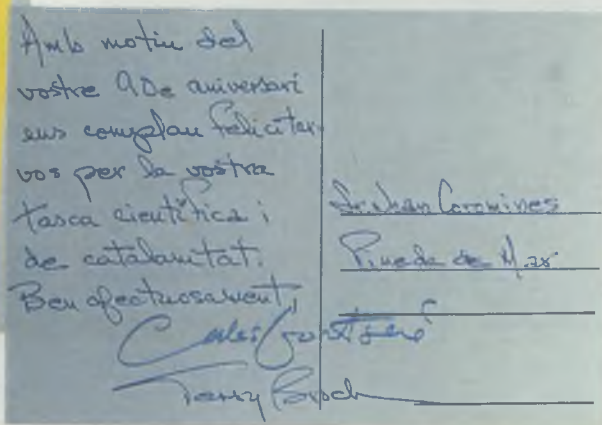
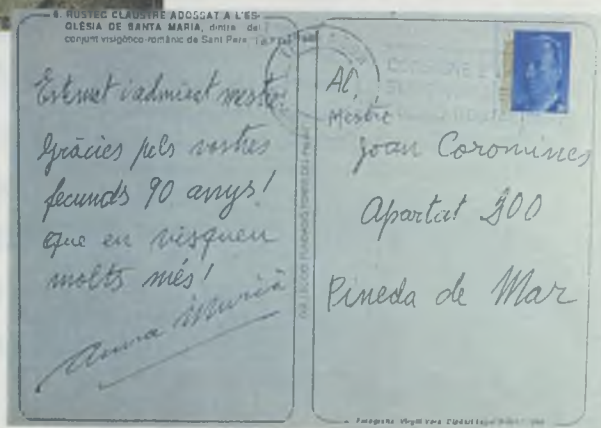
A més de postals, Coromines ha rebut notes i cartes de felicitació d'associacions culturals com és el Col·lectiu Amics de Vicent Andrés Estellés de Burjassot, Era Sindica d'Aran, l'Associació per la Salvaguarda del Patrimoni Històric-cultural de l'Alguer, el CADCI,

president, Josep Martínez de Foix, escriu: "...Pocs països poden vanar-se de posseir uns monuments lexicogràfics com el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* i l'obra *Onomasticon Cataloniae*, suara culminada. Rebeu, estimat mestre, el testimoni de la nostra gratitud."

D'aquestes 250 postals i escaig n'hi ha de curioses en la forma o en el contingut. Les imatges de paisatges naturals, de racons de pobles i ciutats del país hi predominen, encara que no hi falten paisatges dels *länder* alemanys ni una piràmide egípcia.

I hi ha qui ha volgut filigranar encara més el detall i li ha enviat des

de Menorca una petita pintura sobre fusta. O aquell qui, no sabem si amb doble intenció, li ha fet arribar la felicitació al revers d'una

CARLES FONTSERÉ

Humanisme i Art

Un petit paradís proper al Pre-Pirineu, vora l'est Mediterrània, va ser el marc on l'artista Carles Fontserè va viure la seva excitant vida i obra.

Bàsicament a Carles Fontserè se'l recorda pels seus treballs a la República i Guerra Civil. Va començar de molt vinculats al CARLINS –col·lectiu antigament molt pertanyia la seva família–, però gradualment la seva vida va canviar cap a l'esquerra, com en la seva obra queda reflectit. La Guerra Civil possiblement es perdé per culpa dels canvis de historiografia sobre la Segona Guerra Mundial ha arribat a ser un dels més perdudors i ha passat per alt moltes barbaritats dels Americans i –especialment degut a la seva estada allà–.

Juntament amb Lluís Companys, travessà la frontera dels camps de concentració francesos, on el tracte era molt dur i els camps NAZIS. Va poder escapar i es dirigí a París, on va veure de molt a prop l'auge de l'existencialisme de Sartre.

De la seva estada a França destacaríem la seva col·laboració a revistes, la decoració del Casino de Canet Plage, el disseny d'escenografia, i vestits per a diferents actuacions.

Mèxic fou el seu següent destí, allí va treballar a "Cantinflas", dissenyant escenografies i vestits per a la pel·lícula "Cantinflas", dissenyant escenografies i vestits per a la pel·lícula "Cantinflas" –que tenia diversos apartaments per a la seva facilitat residència i els uní una llarga amistat.

Del país Centre Americà ens diu: "És un estat amb molts contrastos; de la més absoluta misèria a la riquesa i es fan portar d'Europa monuments Romànics per a la seva defensa".

Sobre el conflicte de Chiapas es mostra clar: "... de sempre els polítics del país han estat d'origen allunyats dels interessos indígenes".

Nova York és potser un dels indrets on es desentrellava el concepte marxista, i d'anàlisi sociològic que consistia en Allí treballà de nit, que és com més pot donar de sí.

Sobre els excessos de la vida d'un artista ens conta: "mai, i en l'altre tema feia el que podia".

Comença fent còmics (gènere pel que no se solia realitzar dissenys per representacions teatrals i és difícil).

Col·labora amb Dalí en el "Happening by Dalí". Explica: "Era molt generós amb mi i Terry –la seva dona–, conèixer a N.Y., mai no vaig tenir cap problema amb l'egocentrista".

Agost 1936

La fotografia la usa com a document social i el seu anti-americanisme no l'impedeix convertir-se en un dels cronistes nacionals més verídics sobre la realitat nord-americana. Tractant d'aprofundir en temes com els problemes racials (Panteres Negres), la vida de les ciutats americanes, el moviment hippie o el Pop-Art.

Sobre els Híppies i el Pop-Art però, ens explica que els primers no el van impressionar excessivament, perquè de molt abans ja s'havia sentit Híppy. Mentre que dels Warhol, Liech-tenstein i companyia ens diu que no compartia el seu sentit més proper a la burgesia de l'art per l'art.

Ha portat a terme els darrers anys diverses exposicions de pintures, cartells de la Guerra Civil i fotografies.

Ben aviat es publicaran les seves memòries, on parla amb detall de la seva vida i obra, de la relació mantinguda amb gent com Dalí, Cantinflas o sobre l'estada als camps de concentració.

És molt possible que puguis veure exposades algunes de les obres del senyor Fontserè, si no pots esperar-te, tens l'oportunitat de trobar a l'Autònoma dos llibres en els que intervé: A Lletres. "L'aventura humana de Josep de Creff" i a Periodisme "Cartells de la República i la Guerra Civil".

Agost 1936

27

La fotografia la usa com a document social i el seu anti-americanisme no l'impedeix convertir-se en un dels cronistes nacionals més verídics sobre la realitat nord-americana. Tractant d'apropr temes com els problemes racials (Panteres Negres), la vida de les ciutats americanes, el moviment hippie o el Pop-Art.

Sobre els Hippies i el Pop-Art però, ens explica que els primers no el van impressionar excessivament, perquè de molt abans ja s'havia sentit Hippy. Mentre que dels Warhol, Liech-tenstein i companyia ens diu que no compartia el seu sentit més proper a la burgesia de l'art per l'art.

Ha portat a terme els darrers anys diverses exposicions de pintures, cartells de la Guerra Civil i fotografies.

Ben aviat es publicaran les seves memòries, on parla amb detall de la seva vida i obra, de la relació mantinguda amb gent com Dalí, Cantinflas o sobre l'estada als camps de concentració.

Es molt possible que puguis veure exposades algunes de les obres del senyor Fontserè, si no pots esperar-te, tens l'oportunitat de trobar a l'Autònoma dos llibres en els que intervé : A Lletres . "L'aventura humana de Josep de Creft" i a Periodisme "Cartells de la República i la Guerra Civil".

L A T R I B U N A

Liberalisme o proteccionisme editorial?

SANTIAGO VILANOVA

El darrer llibre de l'escriptor olotí Lluís Busquets Grabulosa, *Assassinat al pati dels tarongers i altres còntes polítics*, és una excel·lent reflexió sobre la corrupció. L'estil m'ha recordat la narrativa del malaurat Joan Oliver posada al servei del moment actual. L'acidesa dels

Entre el públic també hi havia Magda Oranich —convidada aquell mateix dia per la gent que formem l'Ecofòrum de la comarca—, en Lluís Paluziè, president del Consell de Protecció de la Natura; el cartellista Carles Fontserè —un dels artistes més vinculats al nostre ecologisme— i l'editor Miquel Alzueta, entre altres personalitats i amics.

Tot va començar quan el senyor Alzueta va iniciar un panegíric a favor del liberalisme i del lliure mercat que hauria deixat garratibada la mateixa Thatcher. Va explicar-nos que, finalment, a Catalunya hi comencen a haver escriptors milionaris i que aquesta és una mostra que tenim editors que, com ell, entenen el negoci a l'americana. És clar, però, ens digué l'editor postmodern, que en un món tan competitiu

sempre quedaran uns pobres lletraferits incapaçs de connectar amb el gran públic i que seran escombrats per les lleis del mercat.

Bé, com que conec una mica el món editorial català, vaig replicar el seu discurs. El que tenim a Catalunya no és precisament liberalisme, sinó proteccionisme editorial —l'anomenat suport genèric basat en les subvencions— concertat amb els poders polítics dominants. Això explica el beneplàcit en què es mouen les activitats econòmiques d'alguns editors i les comoditats amb què passen pels mitjans de comunicació. Parlem en plata, d'escriptors milionaris, només n'hi pot haver del tipus Baltasar Porcel, dels qui s'han passat al castellà —com en Terenci Moix—, dels qui disposen ja d'empreses

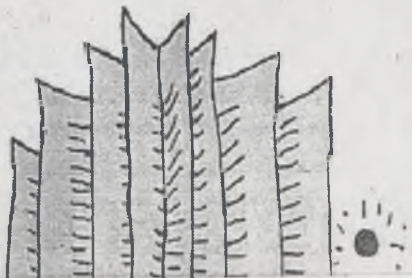
pròpies per autoeditar-se, dels qui són multipresents als mitjans per raons no de llibertat de mercat sinó del consens polític (tertúlies de TV3 i de Catalunya Ràdio) i dels que renoven un any darrere l'altre el mateix producte a les escoles (la qual cosa vol dir que els pobres alumnes llegeixen sempre el mateix i els profes

semblant que a les llistes tancades dels partits polítics.

Si he de parlar del meu camp ideològic, no tinc cap altre remei que queixar-me en nom de tots els qui hi estem treballant des de fa dècades. Cap editorial del país no ha valorat el que pot representar el «vintcentisme ecologista» amb vista al segle XXI. Són els editors actuals els més indicats per fer-ho? Quants d'ells editen en paper reciclat?

«No diguis mai d'aquesta aigua no en beuré», va dir-me el milionari editor al final de debat. Aquesta aigua, senyor Alzueta, està contaminada. Comenci depurant-la. Després, ja en parlarem.

Santiago Vilanova és periodista i consultor mediambiental

UNIVERSITAT DE BARCELONA

BALMES 21 us convida el proper 6 d'abril,
a les set de la tarda a la inauguració de la mostra

"LA GUERRA CIVIL EN CARTELL"

*Col.lecció inèdita de la Reserva de la Biblioteca
de la Universitat de Barcelona.*

La mostra romandrà oberta fins al 30 de maig
de 1995.

Primavera del disseny
Barcelona 1995
Design in Spring

*De dilluns a divendres de 10h. a 14h.
i de 17h. a 20h., dissabte de 10h. a 14h.
c/ Balmes, 21 08007 Barcelona*

BALMES 21

LA GUERRA CIVIL EN CARTELL.

U

BALMES 21

B

UNIVERSITAT DE BARCELONA

LA GUERRA CIVIL EN CARTELL.

Producció / Producción: CENTRE CULTURAL **BALMES 21** – UNIVER

Coordinació / Coordinación: **Genís Cano**

Curador / Conservador: **Jordi Torra**

Restauració dels cartells / Restauración de los carteles: **Domènec Palau**

Textos / Textos: **Jordi Torra, Carles Fontserè, Anxo Rabuñal**

Traduccions / Traducciones: **A.B. Timonet**

Catalogació de les obres / Catalogación de las obras: **Anxo Rabuñal**

Fotografies / Fotografías: **Eloi Puig – Biel Capllonch**

Disseny gràfic / Diseño gráfico: **Saura - Torrente**

Edició realitzada per / Edición realizada por: **Edicions de L'Eixample S.L.**

Disseny de l'exposició / Diseño de la exposición: **Raimond Chaves**

Fotolits / Fitolitos: S.K.B.

Impressió / Impresión: I.G. Galileo

Dip. leg. / Dep. leg.: B-18.329-95

Amb la col·laboració de / Con la colaboración de la Bibliote

 Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Primavera del disseny
Barcelona 1995
Design in Spring

U
BALMES 21
B

UNIVERSITAT DE BARCELONA

T E R C E
R C O N C
U R S D' A
R T P L A
D E L' E S
T A N Y I
9 9 4 1 a
T R I E N
N A L D E
F O T O G
R A F I A

B A S

PARTICIPANTS I TEMA

A/ Tema lliure. Hi podrà participar qualsevol fotògraf professional o afecçió Comunitat Autònoma de Catalunya.

B/ Imatges del Pla de l'Estany. Aquest tema està reservat exclusivament a profis que tinguin el seu domicili d'empadronament en algun dels onze municipis que

TÈCNICA

S'admetrà qualsevol tècnica fotogràfica de Blanc i Negre o Color, així com r Diapositives no.

MIDES i PRESENTACIÓ

Les mides de les fotos hauran de ser, des d'un mínim de 18 x 24 cms. fins a un r un suport rígid de 30 x 40 cm. i sense vidre.

Cada concursant podrà presentar un màxim de 3 fotografies.

En el cas dels concursants del Pla de l'Estany, les fotos que presentin, siguin de lliure, conjuntament amb la resta d'obres provinents de qualsevol altre fotògraf de Si la foto o fotos corresponen a imatges del Pla de l'Estany i no han estat premic les fotos presentades pels altres autors residents a la comarca en el tema d'imatge

IDENTIFICACIÓ

Al dors de cada obra hi figurarà el títol de la fotografia, el nom i cognoms de En les fotos del Pla de l'Estany, caldrà que s'indiqui la seva localització. Conjuntament s'hi haurà d'adjuntar també la Butlleta de participació degudament

TRAMESA i PERÍODE DE PRESENTACIÓ DE LES OBRES

Les obres s'hauran de fer arribar, bé sigui personalment o bé per correu, a l'adre CONSELL COMARCAL DEL PLA DE L'ESTANY

Pg. Indústria, 19. Telf. 57 35 50.

17820 BANYOLES

dins el període comprès entre el 19 de setembre i el 31 d'octubre de 1994. L'hc a divendres, feiners.

CONDICIONS

Les fotografies que es presentin no poden haver estat premiades en altres concurs

JURAT i EXPOSICIÓ DE LES OBRES

El jurat estarà compost per les següents persones:

Sr. Joan Antó, *Director Escola Universitària de Fotografia de Terrassa (UPC).*

Sr. Carles Fontserè, *artista, pintor i fotògraf.*

Sr. Jordi Gimferrer, *crític.*

Sr. Miquel Morillo, *President de l'Assoc. de Fotòg. de les comarques de Girona.*

Sr. Francesc Vicens, *crític d'art.*

T E R C E
R C O N C
U R S D' A
R T P L A
D E L' E S
T A N Y I
9 9 4 1 a
T R I E N
N A L D E
F O T O G
R A F I A

Ajuntament
de Pineda de Mar

Carles FONTSERÈ
Companys... En memòria de Riera Llorca
Tinta a pinzell i ploma de canya, 47 x 33 cm
Porqueres, 1992.

Salvador Llorens i Llinàs,

Alcalde de Pineda de Mar,

es complau a convidar-vos a la inauguració de l'exposició

«Col·lecció. Fons d'Art Municipal»

amb obres de

Comadira, Corominas, Faixó, Fita, Fontserè, Lleixà, Niebla,
Planells, Perpinyà, Prieto, Tharrats i Xargay.

L'acte tindrà lloc el dissabte dia 19 d'agost, a les 8 del vespre,
a la Sala Municipal d'Exposicions, Plaça de Catalunya, 1.

Pineda de Mar, agost de 1995

Josep Benet
Artur Bladé i Desumvila
Pere Calders
Jordi Capdevila
Jordi Castellanos
Josep M. Espinàs
Josep Faulí

Teresa Pàmies
Agustí Pons
Narcís Ramió
Robert Saladrigas
Joan-Josep Tharrats
Joan Triadú
Joaquim Ventalló

Il·lustracions de:

Avel·lí Artís-Gener, *Tísner*
Bernad
Joaquim Camp
Carlos-Alberto Castro
Crox Alvarado

Carles Fontserè
Daniel Lleixà
Josep Niebla
Josep Perpinyà
Joan-Josep Tharrats

Ajuntament
de Pineda de Mar

Salvador Llorens i Llinàs,
Alcalde de Pineda de Mar,

es complau a convidar-vos a la inauguració de l'exposició
«Col·lecció. Fons d'Art Municipal»

amb obres de

Comadira, Corominas, Faixó, Fita, Fontserè, Lleixà, Niebla,
Planells, Perpinyà, Prieto, Tharrats i Xargay.

L'acte tindrà lloc el dissabte dia 19 d'agost, a les 8 del vespre,
a la Sala Municipal d'Exposicions, Plaça de Catalunya, 1.

Pineda de Mar, agost de 1995

Fontserè
92

Carles FONTSERÈ
Companys... En memòria de Riera Llorca
Tinta a pinzell i ploma de canya, 47 x 33 cm
Porqueres, 1992.

CATALUNYA EN 1000 CARTELLS

DES DELS ORÍGENS FINS A LA GUERRA CIVIL

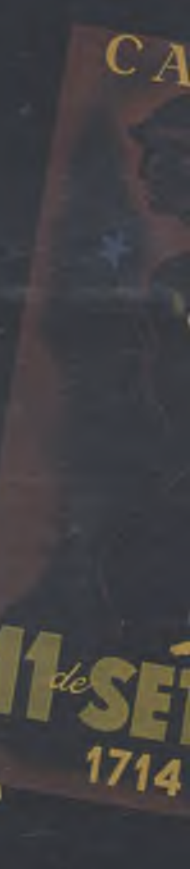

NOM	COGNOM	NEIX	MOR
MANUEL	MOLINE	1833	1901
EUSEBI	PLANAS	1833	1897
FRANCESC	SOLER	1836	1900
TOMÁS	PADRÓ	1840	1877
JOSEP LLUÍS	PELLICER	1842	1901
JOAN	ALEU	1845	1923
JAUME	PAHISSA	1846	1928
JOSEP	CUSACHS	1851	1908
LLUÍS	LABARTA	1852	1924
ARCADI	MAS	1852	1934
APEL·LES	MESTRES	1854	1936
JOSEP	PASCÓ	1855	1910
ALEXANDRE DE	RIQUER	1856	1920
JOSEP MARIA	TAMBURINI	1856	1932
JOSEP	CUCHY	1857	1925
JOAN	OLIVA	1858	1911
MANUEL	CUSÍ	1859	1922
RAMIR	LORENZALE	1859	1917
JOAN	LLIMONA	1860	1926
ALPHONS MARIA	MUCHA	1860	1939
BONAVENTURA	CASAS	1861	1907
PRIVAT	LIVEMONT	1861	1936
SANTIAGO	RUSINOL	1861	1931
MIQUEL	UTRILLO	1861	1934
LLUÍS	GRANER	1863	1929
JOAN	PELLICER	1863	1914
ANTONI	UTRILLO	1864	1944
ALEARDO	VILLA	1885	1906
MANUEL	FELIU	1865	1922
JOAN	LLAVERIAS	1865	1938
RAMON	CASAS	1866	1932
VICENÇ	BORRAS	1867	1945
JHON	HASSAL	1868	1948
DIONÍS	BAIXERAS	1869	1943
JOSEP	GUARDIOLA	1869	1950
CARLOS	VAZQUEZ	1869	1944
EMILI	AMIGÓ	1870	1934
JOSEP	ROBERT	1870	1940
WALTER	THOR	1870	1929
JOSEP	TRIADÓ	1870	1929
ALEXANDRE	CARDUNETS	1871	1944
ADRIA	GUAL	1872	1944
LLORENC	BRUNET	1873	1939
BALDOMER	GILI	1873	1927
XAVIER	NOGUÉS	1873	1940
AGUSTI	ANTIGA	1874	1942
GASPAR	CAMPS	1874	1942
JOAN	VALLHONRAT	1874	1937
LEONETTO	CAPPIELLO	1875	1942
PERE	CASAS	1875	1958
RICARD	CANALS	1876	1931
XAVIER	GOSE	1876	1915
OLEGUER	JUNYENT	1876	1956
DIONÍS	RENART	1876	1946
GAIETÀ	CORNET	1878	1945
FELIU	ELIAS (APA)	1878	1948
JOSEP	XIRÓ	1878	1937
CARLOS	RUANO LLOPIS	1879	1950
PERE	TORNÉ	1879	1936
FRANCESC D'A	GALI	1880	1965
RICARD	OPISSO	1880	1966
JULIO	ROMERO	1880	1930
LLUÍS	GARCIA	1881	1954
JOAN	JUNCEDA	1881	1948
PASQUAL	CAPUZ	1882	1959
EDUARD	JENER	1882	1967
FRANCESC	LABARTA	1883	1963
JAUME	LLONGUERES	1883	1965
JOSEP	SEGRELLES	1885	1969
ISMAEL	SMITH	1886	1972
EMILI	VILA	1887	1967
RAFAEL	DE PENAGOS	1889	1954
MANUEL	HUMBERT	1890	1975
CECILIA	PLA	1890	1934
FEDERICO	RIBAS	1890	1952
JOAN	VILA (D'IVORI)	1890	1947
LOLA	ANGLADA	1892	1984
JOAN	GRAU	1893	1918
GERARD	CARBONELL	1894	1968
JOSEP	OBIOLS	1894	1967
ANTONI	VILA	1894	1989
JOSEP	ALUMÀ	1897	1975
GABRIEL	AMAT	1899	1984
EMILI	FERRER	1899	1958
JOSEP	MORELL	1899	1949
FRANCESC	FONTANALS	1900	1968
ADOLF	CASSANDRE	1901	1968
FULGENCI	MARTINEZ	1902	1965
FRANCESC	ALMUNI	1903	1993
ENRIC	MONENY	1903	1973
SALVADOR	DALI	1904	1991
EVARIST	MORA	1904	1987
RICARD	FÀBREGAS	1906	1947
JOSEP	RENAU	1907	1982
MIQUEL	CARDONA (QUELUS)	1908	1964
JOSE	BARDASANO	1910	1979
JOAQUIM	MARTI BAS	1910	1966
SEBASTIAN	REY	1910	1973
RICARD	GIRALT MIRACLE	1911	
LORENZO	GOÑI	1911	
EMILI	GRAU SALA	1911	1975
JOSEP	PORTA	1911	1958
ANTONI	CLAVÉ	1913	
RICARD	ARENYS	1914	1977
CARLES	FONTSERÉ	1916	
JOSEP	ARTIGAS	1919	1991

CATALUNYA

1000 CARTELS

DES DELS ORÍGENS FINS A LA GUERRA

VILA, A.
ALUMA, J.
AMAT, G.
FERRER, E.
MORELL, J.
FONTANALS, F.
CASSANDRE, E.
MARTINEZ, F.
ALMUNI, F.
MONENY, E.
DALI, S.
MORA, E.
FÀBREGAS, R.
RENAU, J.
CARDONA, M.
BARDASANO, J.
MARTI BAS, J.
REY, S.
GIRALT MIRACLE, R.
GOÑI, L.
GRAU SALA, E.
PORTA, J.
CLAVÉ, A.
ARENYS, R.
FONTSERÉ, C.
ARTIGAS, J.

1835	1840	1845	1850	1855	1860	1865	1870	1875	1880	1885	1890	1895	1900	1905	1910	1915	1920	1925	1930	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995
------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

F. GALI: Orquestra Pau Casals		
1932	I Saló del Cartell Concurs de cartells del Dia Universal de l'Estalvi de la Caixa de Pensions Estatut d'Autonomia de Catalunya i restauració de la Generalitat Fundació A. D. L. A. N. Diari "La Humanitat" Mor Ramon Casas Mor Josep Maria Tamburini	Jocs Olímpics de Los Angeles Primers cartells nazis Mor Jules Chéret JOHN HEARTFIELD: <i>Adolf</i> A.M. CASSANDRE: <i>Aperitif Dubonnet</i> A.M. CASSANDRE: <i>Restaurez-vous au wagon-bar</i> MAN RAY: <i>Keeps London Going</i>
1933	Mor el president Francesc Macià Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya FÀBREGAS: <i>IV Copa Barcelona Penya Rhin</i> A. CLAVÉ: <i>Llegiu l'Opinió</i> J. MORELL: <i>Ciudadà ja tens el carnet electoral?</i>	Franklin D. Roosevelt, president USA A. Hitler puja al poder Clausura de la Bauhaus JOHN HEARTFIELD: <i>Hitlers program</i> LUIGI MARTINATI: <i>Crociera Aerea del Decennale</i>
1934	Fets del 6 d'octubre Mor a Madrid Cecili Pla Mor a Sitges Miquel Utrillo Mor Arcadi Mas i Fontdevila	Revolta d'Astúries BONANCINI: <i>Calza Rayas</i> TEODORO DELGADO: <i>Diari "Ya"</i> E. Mc. KNIGHT KAUFFER: <i>Magicians prefer Shell</i>
1935	Suspensió i posterior reforma de l'Estatut de Catalunya E. GRAU SALA: <i>Exposició d'Art</i> J. MARTÍ BAS: <i>XVII Volta ciclista a Catalunya</i> J. MORELL: <i>Segell pro Infància</i>	Guerra d'Abissínia Invenió del RADAR S. S. ANDERSON: <i>Motoristes prefer Shell</i> A. M. CASSANDRE: <i>Vi Nicolas</i>
1936	Olimpiada Popular Sindicats de Dibuixants professionals de Catalunya (Abril) Alçament militar. Comença la Guerra Civil Comissariat de Propaganda de la Generalitat (Setembre) Exposició cartell de guerra Jaume Solà, primer cartell de guerra: "Unió és força": AGT-CNT Mor <u>Carles Baró Núñez</u> Mor Apelles Mestres Mor a Frankfurt Pere Tomé Esquiús C. FONTSERÉ: <i>C.N.T. F.A.I. al Front</i> R. GIRALT MIRACLE: <i>Catalunya - Companys - E.R.C.</i>	Jocs Olímpics de Berlín Mor Privat Livemont JOHN HEARTFIELD: <i>Madrid 1936 - No pasaran! pasaremos!</i> LUDWIG HONLWEIN: <i>IV Jocs Olímpics d'Hivern</i>
1937	Sindicats de Dibuixants del PSUC (abril) El Departament d'Agricultura de la Generalitat endega la Batalla de l'Ou J. Renau, "Teoria de la pintura compromesa" Mor Josep Maria Xiró J. RENAU: <i>P. S. U. C.</i> CATALÀ PIC: <i>Aixafem el feixisme</i> J. SUBIRATS: <i>Camperol la Revolució necessita el teu esforç</i>	Cyril Sheldon, "A History of Poster Advertising" Automòbil Volkswagen Invasió de la Xina pel Japó Bombardeig de Guemika Picasso pinta el "Guemika" Fira Mundial de París Moholy Nagy, escola de disseny de Xicago
1938	Batalla de l'Ebre Mor a Lloret de Mar Joan Llavéras A. CLAVÉ: <i>Onze de Setembre</i>	Annexió d'Àustria a Alemanya Austin Cooper, "Making a Poster", Londres
1939	Final de la Guerra Civil Supressió de la Generalitat i de l'autonomia de Catalunya Mor LLorenç Brunet FALGÀS: <i>Orquestra Filarmònica de Barcelona</i>	Invasió de Polònia i inici de la II Guerra Mundial Tom Purvis, "Poster Progress", Londres Mor Alphonse Mucha
1940	Mor Xavier Nogués Mor Josep Robert Mor Joaquim Mir Afusellament del President de la Generalitat Lluís Companys Creació del Front Nacional de Catalunya MARTRA: <i>Gallina Blanca</i>	Els alemanys envaeixen França Batalla d'Anglaterra Charles Chaplin, "El Gran Dictador"

L'esclat de la guerra va representar una carrera oberta per al cartell, i dues o tres setmanes després del 18 de juliol el cartell havia canviat la decoració dels carrers de Barcelona. Una explicació d'aquesta autèntica explosió cartellística és el fet que hi participaren tant artistes consagrats com altres d'espontanis i sovint anònims, organitzats en el "sindicat de dibuixants" des del primer dia de la revolta. El moment era un autèntic festival d'oportunitats per als joves artistes com Clavé, que tenia 22 anys, o Fontserè, que en tenia 20.

Una altra explicació deuria ser l'analfabetisme fàctic de l'època nova, juntament amb l'

... d'un mitjà ràpid
... grafies dels primers
... ma a
... disposit;
... e prendre

"Catalunya en 1000 Cartells"

1030

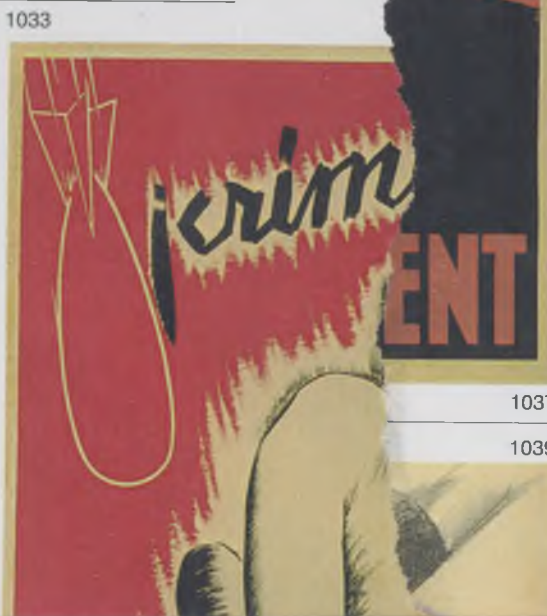
1031

1038

1032

1033

1037

1039

1040

**CARLES
FONTSERÈ**

**MEMÒRIES
D'UN
CARTELLISTA
CATALÀ
(1931-1939)**

VIDES I MEMÒRIES/13
EDITORIAL PÒRTIC

(Foto Eduard Olivella)

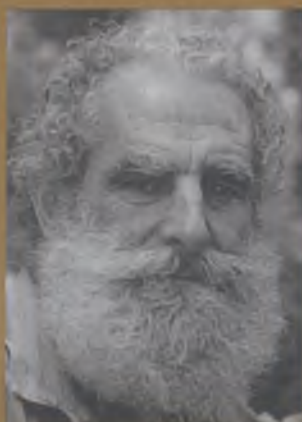
Carles Fontserè (Barcelona 1916). A partir dels quinze anys, es dedica professionalment a l'art, i, en esclatar la guerra, es destaca com a cartellista. Soldat en les Brigades Internacionals, el 1939, després de passar per camps de concentració de França, exposa a Perpinyà i decora el Casino de Canet-Plage. A París, durant i després de la Segona Guerra Mundial, alterna el dibuix amb l'escenografia, la il·lustració de llibres per a bibliòfils i la pintura. L'any 1946 té cura dels decorats i el vestuari de la versió francesa de *La casa de Bernarda Alba*, de García Lorca. A Mèxic, amb Mario Moreno, Cantinflas, produeix una revista de tipus parisenc de gran espectacle (1948), de la qual dissenya els vestits i l'escenografia, que executa personalment a la capital azteca. A Nova York, durant més de vint anys (1949-1973), Fontserè esdevindrà dibuixant de «còmics», director artístic, monitor d'escenografia a Harlem, taxista... i practica la fotografia com a document sociològic. El 1973, establert en un tossal de Porqueres que mira l'estany de Banyoles, continua la seva activitat polifacètica. L'any 1989 és guardonat amb la Creu de St. Jordi.

Portada:

Carles Fontserè, soldat de la DCA, el 1938, al balcó de la pensió de la Sra. Maria al carrer Consell de Cent xamfrà Muntaner.

L'esclat cartellista del juliol de 1936 és un dels fenòmens de la guerra civil espanyola que ha estat valorat més positivament per estudiosos i crítics d'arreu del món. Un dels cartells més coneguts, convertit gairebé en objecte de culte estètic, mostra un camperol empunyant la falç amb el braç enlaire i el tema *Llibertat!* amb el roig i el negre de l'onejant bandera anarquista com a rerefons. L'autor, Carles Fontserè, tot just tenia vint anys quan es va comprometre amb la revolució, juntament amb els seus companys Alumà, Helios Gómez, Antoni Clavé i molts d'altres que apareixen en aquestes pàgines.

En les seves *Memòries*, més artístiques, polítiques i col·lectives que no pas íntimes, que recullen uns fets i també una atmosfera —la de la petita burgesia benpensant a Barcelona sota la dictadura de Primo de Rivera, l'Exposició del 29, la República—, Fontserè no només en desvetlla la seva personalitat artística i explica el lloc que varen ocupar en el context de l'època, sinó que, mitjançant un seguit de flash-backs, evoca el seu itinerari personal. Des de l'ambient carlista familiar i el Requetè de Barcelona, amb els primers dibuixos per a les portades del setmanari carlí «*Reacción*», o els seus estudis als Jesuïtes fins al seu compromís amb l'anarquisme llibertari, el Sindicat de Dibuixants, les Brigades Internacionals i el dramàtic pas de la frontera a la Vajol, el 5 de febrer de 1939, amb el president de la Generalitat, Lluís Companys, el comissari de Propaganda Jaume Miravittles i el conseller de Governació, Josep Farradellas, i era internat en un camp de concentració al sud de França.

(Foto Eduard Olivella)

Carles Fontserè (Barcelona 1916). A partir dels quinze anys, es dedica professionalment a l'art, i, en esclatar la guerra, es destaca com a cartellista. Soldat en les Brigades Internacionals, el 1939, després de passar per camps de concentració de França, exposa a Perpinyà i decora el Casino de Canet-Plage. A París, durant i després de la Segona Guerra Mundial, alterna el dibuix amb l'escenografia, la il·lustració de llibres per a bibliòfils i la pintura. L'any 1946 té cura dels decorats i el vestuari de la versió francesa de *La casa de Bernarda Alba*, de García Lorca. A Mèxic, amb Mario Moreno, Cantinflas, produeix una revista de tipus parisenc de gran espectacle (1948), de la qual dissenya els vestits i l'escenografia, que executa personalment a la capital azteca. A Nova York, durant més de vint anys (1949-1973), Fontserè esdevindrà dibuixant de «còmics», director artístic, monitor d'escenografia a Harlem, taxista... i practica la fotografia com a document sociològic. El 1973, establert en un tossal de Porqueres que mira l'estany de Banyoles, continua la seva activitat polifacètica. L'any 1989 és guardonat amb la Creu de St. Jordi.

Portada:
Carles Fontserè, soldat de la DGA, el 1938,
al balcó de la pensió de la Sra. Maria
al carrer Consell de Cent xamfrà Muntaner.

1. VIURE I VEURE/1
Avel·lí Artís-Gener
Tisner
2. LES PRESONS DELS ALTRES
Records d'un escarceller d'ocasió
Rafael Tasis
3. VIURE I VEURE/2
Avel·lí Artís-Gener
Tisner
4. JOHN LANGDON-DAVIES
(1897-1971)
Una biografia anglo-catalana
Miquel Berga
5. CRONICA DE LA VIDA
D'AGUSTÍ BARTRA
Anna Murià
6. VIURE I VEURE/3
Avel·lí Artís-Gener
Tisner
7. UNA VIDA PER CATALUNYA
Memòries (1939-1946)
Jaume Martínez i Vendrell
8. DE CAMPDEVÀNOL A LAOS
Memòries d'un català funcionari internacional
Josep Pernau
9. JOAN TRIADÚ, L'IMPULS
OBSTINAT
Agustí Pons
10. RAFAEL PATXOT I JUBERT
Mecenes i científic
Joaquim Maluquer i Sostres
11. ACUSADA D'ESPIA
A la Barcelona franquista (1939-1943)
Mavis Bacca Dowden
12. JOAN MALUQUER I VILADOT
Jurisconsult i polític
Joaquim Maluquer i Sostres
13. MEMÒRIES D'UN CARTELLISTA
CATALÀ (1931-1939)
Carles Fontserè.
14. CAMBÓ
Perfil biogràfic
Enric Jardí.

**CARLES
FONTSERÈ**

**MEMÒRIES
D'UN
CARTELLISTA
CATALÀ
(1931-1939)**

VIDES I MEMÒRIES/13
EDITORIAL PORTIC

L'esclat cartellista del juliol de 1936 és un dels fenòmens de la guerra civil espanyola que ha estat valorat més positivament per estudiosos i crítics d'arreu del món. Un dels cartells més coneguts, convertit gairebé en objecte de culte estètic, mostra un camperol empunyant la falç amb el braç enlaire i el tema *Llibertat!* amb el roig i el negre de l'onciant bandera anarquista com a rerafons. L'autor, Carles Fontserè, tot just tenia vint anys quan es va comprometre amb la revolució, juntament amb els seus companys Alumà, Helios Gómez, Antoni Clavé i molts d'altres que apareixen en aquestes pàgines.

En les seves *Memòries*, més artístiques, polítiques i col·lectives que no pas íntimes, que recullen uns fets i també una atmosfera —la de la petita burgesia benpensant a Barcelona sota la dictadura de Primo de Rivera, l'Exposició del 29, la República—, Fontserè no només en desvetlla la seva personalitat artística i explica el lloc que varen ocupar en el context de l'època, sinó que, mitjançant un seguit de flash-backs, evoca el seu itinerari personal. Des de l'ambient carlista familiar i el Requetè de Barcelona, amb els primers dibuixos per a les portades del setmanari carlí «*Reacción*», o els seus estudis als Jesuïtes fins al seu compromís amb l'anarquisme llibertari, el Sindicat de Dibuixants, les Brigades Internacionals i el dramàtic pas de la frontera a la Vajol, el 5 de febrer de 1939, amb el president de la Generalitat, Lluís Companys, el comissari de Propaganda Jaume Miravittles i el conseller de Governació, Josep Tarradellas, i era internat en un camp de concentració al sud de França.

(Foto Eduard Olivella)

Carles Fontserè (Barcelona 1916). A partir dels quinze anys, es dedica professionalment a l'art, i, en esclatar la guerra, es destaca com a cartellista. Soldat en les Brigades Internacionals, el 1939, després de passar per camps de concentració de França, exposa a Perpinyà i decora el Casino de Canet-Plage. A París, durant i després de la Segona Guerra Mundial, alterna el dibuix amb l'escenografia, la il·lustració de llibres per a bibliòfils i la pintura. L'any 1946 té cura dels decorats i el vestuari de la versió francesa de *La casa de Bernarda Alba*, de García Lorca. A Mèxic, amb Mario Moreno, Cantinflas, produeix una revista de tipus parisenc de gran espectacle (1948), de la qual dissenya els vestits i l'escenografia, que executa personalment a la capital azteca. A Nova York, durant més de vint anys (1949-1973), Fontserè esdevindrà dibuixant de «còmics», director artístic, monitor d'escenografia a Harlem, taxista... i practica la fotografia com a document sociològic. El 1973, establert en un tossal de Porqueres que mira l'estany de Banyoles, continua la seva activitat polifacètica. L'any 1989 és guardonat amb la Creu de St. Jordi.

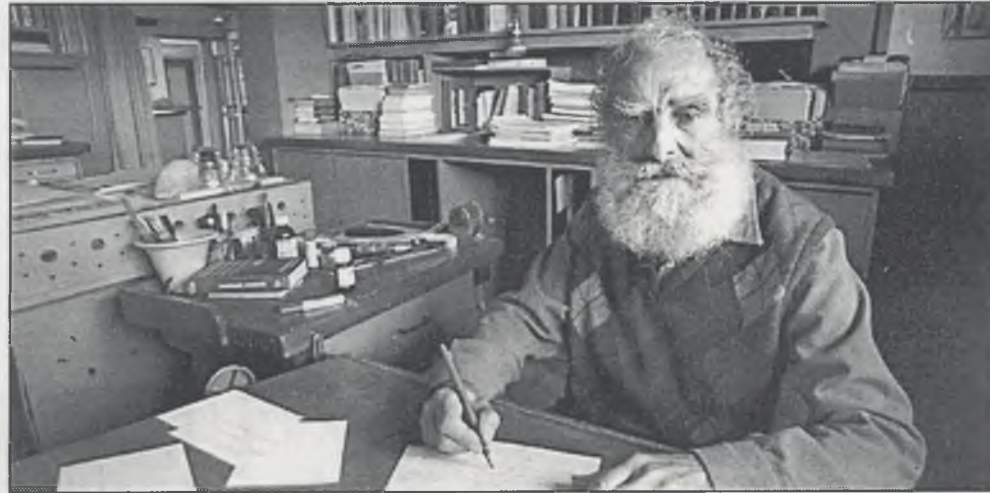
Portada:

Carles Fontserè, soldat de la DGA, el 1938, al balcó de la pensió de la Sra. Maria al carrer Consell de Cent xambrià Muntaner.

1. VIURE I VEURE/1
Avel·lí Artís-Gener
Tisner
2. LES PRESONS DELS ALTRES
Records d'un escarceller d'ocasió
Rafael Tasis
3. VIURE I VEURE/2
Avel·lí Artís-Gener
Tisner
4. JOHN LANGDON-DAVIES
(1897-1971)
Una biografia anglo-catalana
Miquel Berga
5. CRONICA DE LA VIDA
D'AGUSTÍ BARTRA
Anna Murià
6. VIURE I VEURE/3
Avel·lí Artís-Gener
Tisner
7. UNA VIDA PER CATALUNYA
Memòries (1939-1946)
Jaume Martínez i Vendrell
8. DE CAMPDEVÀNOL A LAOS
Memòries d'un català funcionari internacional
Josep Pernau
9. JOAN TRIADÚ, L'IMPULS
OBSTINAT
Agustí Pons
10. RAFAEL PATXOT I JUBERT
Mecenes i científic
Joaquim Maluquer i Sostres
11. ACUSADA D'ESPIA
A la Barcelona franquista (1939-1943)
Mavis Bacca Dowden
12. JOAN MALUQUER I VILADOT
Jurisconsult i polític
Joaquim Maluquer i Sostres
13. MEMÒRIES D'UN CARTELLISTA
CATALÀ (1931-1939)
Carles Fontserè.
14. CAMBÓ
Perfil biogràfic
Enric Jardí.

Memòries d'un cartellista català

AGUSTÍ PONS

Qui és capaç de sortir cap a l'exili amb un vestit de tela anglesa a la motxilla, un barnús, un pijama, unes sabatilles i un raspall de dents? ¿Qui pot seguir col·locant un periòdic mural a la rambla de Figueres mentre la ciutat és salvatjament bombardejada i la guerra està perduda sense remei? ¿I qui s'entesta a demanar explicacions

sobre la seva estranya situació en un batalló disciplinari de les Brigades Internacionals sense sospitar que els comunistes l'han condemnat a mort per un dels cartells pintats a Barcelona per encàrrec del POUM? Carles Fontserè és un personatge que ha sentit un especial plaer a anar contracorrent i que, a la vegada, per un secret instint, ha aconseguit sortir-se'n. Però seria una llàstima que el personatge ofegués l'obra i, per això, resulta tan interessant el llibre

que ahir va presentar: *Memòries d'un cartellista català*, una autobiografia que acaba justament quan acaba la Guerra Civil. Fontserè ja té escrit un segon volum, de les seves memòries, que abasta els seus primers anys d'exili a França, des de l'entrada en un camp de concentració fins a la batalla de Stalingrad, on la guerra comença a donar el tomb i també, com a conseqüència, l'actitud de les tropes d'ocupació alemanyes.

Les *Memòries d'un cartellista* són un llibre important per dos motius: per la singularitat del qui les escriu i per l'exhaustivitat de les dades que aporta en relació amb el moviment cartellístic a Barcelona durant la Guerra Civil. En aquest sentit, el llibre haurà de constituir, a partir d'ara, consulta obligada per a tots els especialistes i curiosos, perquè en Fontserè és extraordinàriament precís en tot allò que explica i delimita amb exactitud alguns episodis importants i poc coneguts com, per exemple, la relació entre el comitè revolucionari del Sindicat de Dibuixants Professionals i la Cèl·lula de Dibuixants del PSUC, una relació que no va ser precisament idíl·lica.

Carles Fontserè escriu molt bé. Alguns, ja ho sabem; uns altres se'n sorprendran. També quedaran sorpresos per algunes de les afirmacions i reflexions del memorialista. D'això justament es tracta.

Una trentena d'apartaments es van enfonsar a la localitat g

CULTURA I ESPECTACLES

ncionaris de ontra el degà

naris de
van demanar
nissió del jutge
Santiago
rquè consideren
a gestió ha estat

B1 • Memòries del cartellista Fontserè

El destacat cartellista Carles Fontserè, que es va posar al costat de la República durant la Guerra Civil, va presentar ahir el primer volum de les seves memòries

26 • Pla europeu per jubilar els pescadors

La Unió Europea ajudarà a finançar la jubilació dels pescadors de més de 50 anys, com a mesura per pal·liar els efectes de la reestructuració del sector, en el quadrienni 95-99

COL.LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA i
EDITORIAL PÒRTIC
es complauen a convidar-vos a la presentació del llibre

MEMÒRIES D'UN CARTELLISTA CATALÀ (1931-1939)
de **Carles Fontserè**

En faran la presentació **Josep Benet**, historiador
i **Enric Satué**, dissenyador

L'acte tindrà lloc dijous, 22 de juny de 1995, a dos quarts de vuit del vespre a la sala
d'actes del Col.legi de Periodistes, Rambla de Catalunya, 10, pral., de Barcelona.

Després de l'acte serà servit un refrigeri als assistents.

El cartelista Carles Fontserè publica sus memorias de los años 30

BARCELONA. (Redacción.) – El estallido de la Guerra Civil fue reflejado en Cataluña por una amplia producción de carteles realizados por artistas como Antoni Clavé, Carles Fontserè, Helios Gómez o Jordi Alumà, cuya calidad ha sido valorada mundialmente. Algunas de estas obras son hoy objetos de culto estético y recientemente, con motivo del cincuentenario de la contienda, se han mostrado en exposiciones en el extranjero. La historia de aquellos cartelistas y el papel que desempeñaron han sido reconstruidos por uno de los protagonistas, el barcelonés Carles Fontserè (nacido en 1916), en la obra “Memòries d’un cartellista català (1931-1939)”, que ha publicado Pòrtic.

Una primera idea del historiador Josep Benet –responsable, junto con Albert Manent, de la colección “Vides i memòries” de Pòrtic– en el sentido de que Fontserè publicara la historia del cartelismo en la Guerra Civil, fue enriqueciéndose, a medi-

da que el trabajo avanzaba, con las vivencias personales del autor hasta convertirse en unas memorias. Evocaciones que, a pesar de ser “más artísticas, políticas y colectivas que íntimas”, reflejan el itinerario personal del autor del famoso cartel en el que un campesino empuña una hoz bajo el lema “Llibertat!” con la bandera anarquista al fondo.

El relato de Fontserè comienza con la proclamación de la república, el 14 de abril de 1931, y concluye el 5 de febrero de 1939, fecha en que cruzó la frontera y fue a parar a un campo de concentración, donde se encontró con otros artistas, como el pintor Antoni Clavé y el escultor Josep Viladomat. Mediante numerosos “flash-backs” el autor reconstruye su evolución personal, desde sus comienzos en el Requeté de Barcelona –su familia era carlista– y sus estudios en los jesuitas hasta que, “por influencia de Tolstoi”, se alineó en un anarquismo cristiano para después radicalizarse más en la lucha libertaria. Fontserè deja también constancia de su participación en el Sindicat de Dibuijants y en las Brigadas Internacionales.

El artista, de 79 años, tiene ya muy avanzado un segundo volumen de sus memorias, que tratará sobre su estancia en París durante la Segunda Guerra Mundial, y se propone proseguir su autobiografía “hasta llegar al momento en que dejo de ser exiliado”, cuando en los años 50 se instala en Nueva York. ●

COL·LEGI DE PERIODISTES DE CATALUNYA i
EDITORIAL PÒRTIC
es complauen a convidar-vos a la presentació del llibre

MEMÒRIES D'UN CARTELLISTA CATALÀ (1931-1939)
de **Carles Fontserè**

En faran la presentació **Josep Benet**, historiador
i **Enric Satué**, dissenyador

L'acte tindrà lloc dijous, 22 de juny de 1995, a dos quarts de vuit del vespre a la sala
d'actes del Col·legi de Periodistes, Rambla de Catalunya, 10, pral., de Barcelona.

Després de l'acte serà servit un refrigeri als assistents.

El cartelista Carles Fontserè publica sus memorias de los años 30

BARCELONA. (Redacción.) – El estallido de la Guerra Civil fue reflejado en Cataluña por una amplia producción de carteles realizados por artistas como Antoni Clavé, Carles Fontserè, Helios Gómez o Jordi Alumà, cuya calidad ha sido valorada mundialmente. Algunas de estas obras son hoy objetos de culto estético y recientemente, con motivo del cincuentenario de la contienda, se han mostrado en exposiciones en el extranjero. La historia de aquellos cartelistas y el papel que desempeñaron han sido reconstruidos por uno de los protagonistas, el barcelonés Carles Fontserè (nacido en 1916), en la obra "Memòries d'un cartellista català (1931-1939)", que ha publicado Pòrtic.

Una primera idea del historiador Josep Benet –responsable, junto con Albert Manent, de la colección "Vides i memòries" de Pòrtic– en el sentido de que Fontserè publicara la historia del cartelismo en la Guerra Civil, fue enriqueciéndose, a medi-

da que el trabajo avanzaba, con las vivencias personales del autor hasta convertirse en unas memorias. Evocaciones que, a pesar de ser "más artísticas, políticas y colectivas que íntimas", reflejan el itinerario personal del autor del famoso cartel en el que un campesino empuña una hoz bajo el lema "Llibertat!" con la bandera anarquista al fondo.

El relato de Fontserè comienza con la proclamación de la república, el 14 de abril de 1931, y concluye el 5 de febrero de 1939, fecha en que cruzó la frontera y fue a parar a un campo de concentración, donde se encontró con otros artistas, como el pintor Antoni Clavé y el escultor Josep Viladomat. Mediante numerosos "flash-backs" el autor reconstruye su evolución personal, desde sus comienzos en el Requeté de Barcelona –su familia era carlista– y sus estudios en los jesuitas hasta que, "por influencia de Tolstoi", se alineó en un anarquismo cristiano, para después radicalizarse más en la lucha libertaria. Fontserè deja también constancia de su participación en el Sindicat de Dibuijants y en las Brigadas Internacionales.

El artista, de 79 años, tiene ya muy avanzado un segundo volumen de sus memorias, que tratará sobre su estancia en París durante la Segunda Guerra Mundial, y se propone proseguir su autobiografía "hasta llegar al momento en que dejo de ser exiliado", cuando en los años 50 se instala en Nueva York. ●

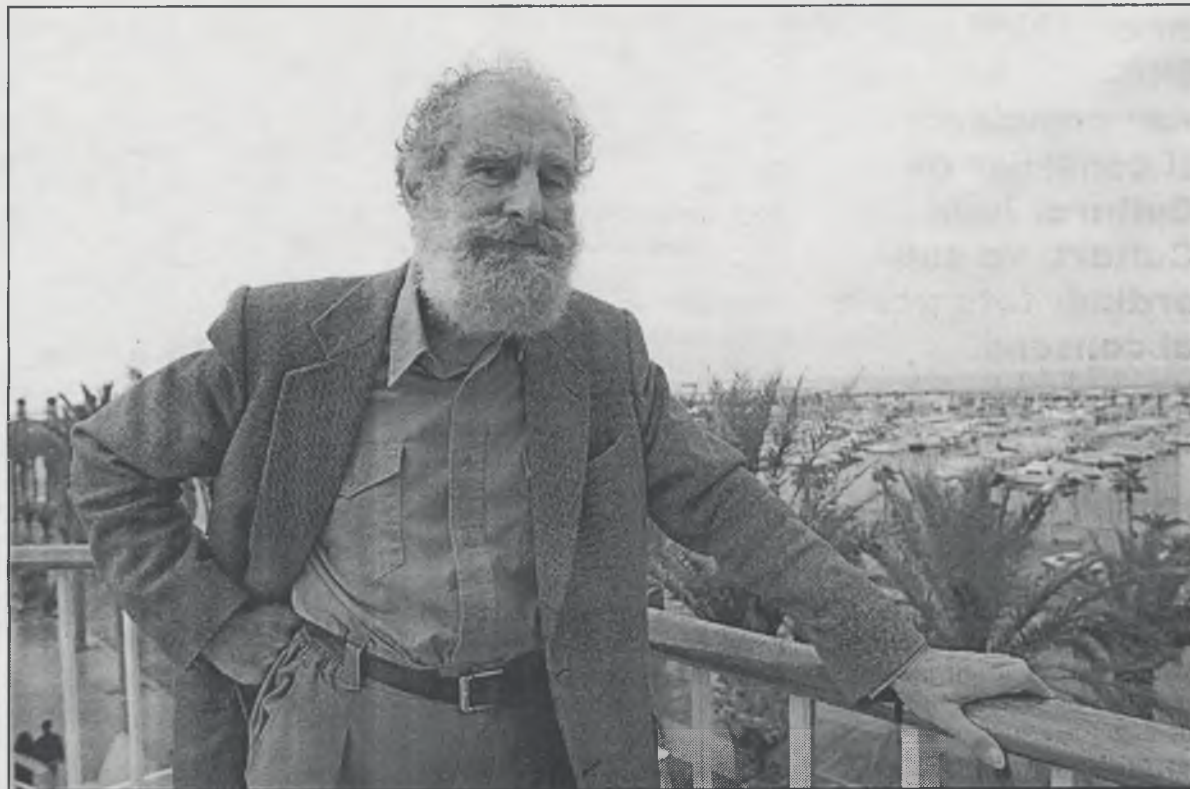
Quim Aranda
BARCELONA

Fontserè documenta la memòria del cartellisme

Carles Fontserè, el més destacat dels cartellistes catalans que es van posar del cantó republicà durant la Guerra Civil, va presentar ahir a Barcelona el primer volum de memòries. Nou anys, 1931-39, d'història convulsa d'un rodamón llibertari.

La memòria de Carles Fontserè (Barcelona, 1916) no es recolza només en els records deixats anar a raig "d'un exiliat de tercera", com s'autodefineix l'autor.

Uns grans quaderns plens d'anotacions diàries, amb el detall del que va fer ell i del que passava mentrestant al món, expressen la voluntat de l'autor de *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)* de ser sistemàtic i exacte en la compilació de dades, noms i adreces. Editorial Pòrtic acaba de posar a la venda un llibre llargament esperat, molt treballat i l'origen del qual es remunta a la Biennial de Venècia de 1976, on es va presentar l'exposició *Espanya, avantguardia artística i realitat social 1936-1939*.

Carles Fontserè va presentar ahir a Barcelona el primer volum de les seves memòries

Ahir Fontserè explicava el motiu –"un homenatge"– que l'ha dut a escriure 500 pàgines sobre una part de la seva vida, que és a la vegada la història del cartellisme polític català i dels homes que el van fer possible en posar el seu art al servei de la República durant la Guerra Civil. Primerament, de manera conjunta, a

l'entorn del Sindicat de Dibuxants Professionals, del qual Fontserè era membre. Més tard, també amb la cèl·lula de dibuixants del PSUC, entre altres agrupacions. Els orígens del que acabaria desembocant en aquesta escola cartellística de Catalunya també són reflectits al llibre. "Després de molts anys de no

exposar públicament els cartells polítics fets durant la Guerra Civil Espanyola –explicava ahir Fontserè–, la Biennial de Venècia de 1976 va presentar una mostra antològica. Vaig comprovar, però, que els cartells només van ser identificats amb els noms dels col·leccionistes que els havien cedit per a l'exposició. Dels autors no se'n feia cap esment. Allò era un menyspreu cap a ells. Primer vaig fer un article sobre això i, des d'aleshores, sempre he intentat de lluitar perquè es reconegui la feina i la personalitat de tota aquella gent."

L'altre responsable de l'apari-

ció de les memòries és Josep Benet, director del Centre d'Història Contemporània de Catalunya. Arran de la mancança en el reconeixement dels autors detectada per Carles Fontserè, Benet li va demanar que escrivís una història del cartellisme a Catalunya. El tarannà metòdic i ordenat de Fontserè en la recollida de dades i documentació va xocar ràpidament amb la manca de recursos per poder emprendre l'obra amb el rigor que volia l'autor. Era necessari viatjar a Salamanca, a Tolosa i a París per poder identificar els creadors, però no hi havia diners per fer-ho. Benet li va proposar aleshores de fer unes memòries personals, i Fontserè va acceptar el repte. El primer llibre, que s'obre el 14 d'abril de 1931 i es tanca el 9 de febrer de 1939, ha de tenir continuació almenys en dos volums més, segons va anunciar ahir Fontserè. Del segon volum, 1939-1946, ja en té escrits 500 folis.

Tot i que la narració de Fontserè comença el dia de la proclamació de la Segona República, quan té 15 anys, l'artista no amaga els seus orígens familiars i la seva precoç politització. Fill d'una família benestant de dretes, alumne dels jesuïtes de Casp, als 11 anys Fontserè era membre del requetè de Barcelona, que havia estat fundat el 1907 per un amic del seu pare. El progressiu salt cap a posicions llibertàries el va provocar de bon començament una crisi familiar i l'acostament dels requetès

catalans cap a pressupòsits doctrinaris cada vegada més espanyolistes. "El meu pare va abandonar la meua mare. A partir d'aleshores vaig conèixer la misèria. Les lectures de Tolstoi també em van influir molt i de mica en mica vaig passar de l'anarquisme humanista i cristià de Tolstoi a un anarquisme més radicalitzat."

El trencament del Sindicat de Dibuxants Professionals, la participació directa en la guerra i, finalment, el pas de la frontera camí de l'exili tanquen aquest primer volum de memòries de Carles Fontserè.

Tastaolletes i rodamón

► La redacció de les memòries li ha servit a Carles Fontserè per adonar-se que "les guerres són períodes històrics concentrats". "Mentre les escrivia he pogut comprovar que aquells fets que tenia al cap i que pensava que s'havien esdevingut entre períodes llargs, només es distanciaven d'un o dos dies. Per aquesta raó, la cronologia era molt important, perquè no m'ofegués la memòria. A París, el dia de l'alliberament, va ser un dia molt llarg." París serà, precisament, l'escenari fonamental del segon volum de memòries de l'artista. La vida que hi va fer des de la seva fugida del camp de concentració fins a l'arribada sense papers a una capital francesa ja ocupada pels nazis i les relacions que va mantenir amb els catalans que hi va trobar seran els eixos temàtics del llibre. "Hi ha molts estudis sobre la Guerra Mundial. Però tots són fets per historiadors nord-americans, francesos o anglesos. En el segon volum de les memòries he volgut reflectir allò a què ells, per

desconeixement, mai no han parat atenció: la vida dels catalans a París. Jo hi tenia un estudi molt gran. Ens hi reuníem Rafael Tasis i Marca, Lluís Nicolau d'Olwer, Sebastià Gasch, Just Cabot, Rubió i Tudurí, Isidre Duran, Rafael Closas." Tot i que encara no ho té enllestit, Fontserè avança que el volum s'acabarà a cavall entre 1945 i 1946. El tercer volum, encara obert, abraçarà el període 1946 fins als primers anys 50. Durant aquesta etapa, el 1949, Fontserè es va traslladar a Nova York. Tot i que al cap d'un any va tornar a París, va tornar als EUA, on va treballar en tota mena d'oficis: fotògraf, taxista, director artístic de Parfums Dana, característica que permet qualificar-lo de tastaolletes. "He decidit acabar les memòries just en el moment en què deixo de considerar-me un exiliat, quan als anys 50 vaig obtenir el passaport nord-americà, que en aquella època t'obria les portes del món." La primera vegada que Fontserè va arribar a Nova York també ho va fer sense papers.

CATALUÑA

Zona Franca
Sector B, calle D
08040 Barcelona
(93) 401 05 00
Fax: (93) 335 39 25
Télex: 97940

Demà dijous al

QUADERN

Erudits dividits

Continuadors i alternatius. Erudits dividits s'enfronten per presidir una institució quasi centenària i hermètica amb una utilitat, si més no, discutida. Per primera vegada en la història de l'Institut d'Estudis Catalans hi ha més d'un aspirant a dirigir els destins de l'antiga Casa de Convalescència.

La fundació Guinovart

El mural, la cabana i l'era: l'artista Josep Guinovart explica en avanç editorial el simbolisme de cada racó de la seva fundació a la vila d'Agramunt.

Carles Fontserè, cartellista

Va viure l'esclat del cartellisme català, va participar durant la guerra en la destrucció d'esglésies i es va exiliar amb 23 anys. Ara publica les memòries i admet que "la guerra i l'exili van ser per mi com una aventura".

CATALUNYA, TERRA NOSTRA

JUNY 1995

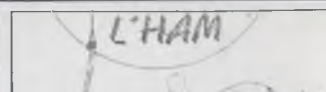

28

FONTSERÈ DOCUMENTA LA MEMÒRIA DEL CARTELLISME.-Carles Fontserè, el més destacat dels cartellistes catalans que es van posar del cantó republicà durant la Guerra Civil, presenta a Barcelona el primer volum de memòries. Nou anys, 1931-1939, d'història convulsa d'un rodamón llibertari.

Riera, ha estat guardonada amb el premi Lletra d'Or al millor llibre publicat l'any 1994.

EL CAS
DEL

Nicholas PURCELLI; Peregrine HORDEN: **The Mediterranean World. Man and environment in Antiquity and the Middle Ages.** Basil Blackwell, Oxford, 1995, 400 pp.

Manuel SALINAS: **El gobierno de las provincias hispanas durante la república romana (218-27 a.C.).** Universidad de Salamanca, Salamanca, 1995.

HISTÒRIA MEDIEVAL

Joan BASTARDAS: **La llengua catalana mil anys enrere.** Curial, Barcelona, 1995, 345 pp.

Antoni FERRANDO; Vicent Josep ESCARTÍ (Eds.): **Llibre dels fets.** Editorial Afers, Catarroja-Barcelona, 1995, 333 pp.

Mark D. MEYERSON: **Els musulmans de València en l'època de Ferran i Isabel. Entre la coexistència i la croada.** Edicions Alfons el Magnànim, València, 1995, 490 pp., 3.000 ptes.

HISTÒRIA GENERAL

Jean DELUMEAU (dir.): **El hecho religioso. Enciclopedia de las grandes religiones.** Alianza Editorial, Madrid, 1995, 772 pp., 4.200 ptes.

Antoni FURIÓ: **Història del País Valencià.** Edicions Alfons el Magnànim, València, 1995, 540 pp., 2.000 ptes.

Thomas LAQUEUR: **La construcción del sexo. Cuerpo y género desde los griegos hasta Freud.** Cátedra, Universitat de València i Instituto de la Mujer, Madrid, 1995.

José María LÓPEZ PINEIRO; Victor NAVARRO: **Història de la Ciència al País Valencià.** Edicions Alfons el Magnànim, València, 1995, 486 pp., 2.000 ptes.

Ubaldo MARTÍNEZ VEIA: **Mujer, trabajo y domicilio. Los orígenes de la discriminación.** Icaria Editorial, Barcelona, 1995.

Gérald MESSADIÉ: **Los grandes inventos de la humanidad.** Alianza Editorial, Madrid, 1995, 320 pp., 2.500 ptes.

HISTÒRIA ANTIGA

Francisco Díez DE VELASCO: **Los caminos de la muerte. Religión, río e imágenes del paso al más allá en la Grecia antigua.** Editorial Trotta, Madrid, 1995.

DD.AA.: **Guía de la Barcelona romana i alt-medieval.** Ajuntament de Barcelona / IMH, Barcelona, 1995, 110 pp., 900 ptes.

Rosa MORENO: **Grecia, del periodo micénico a la época clásica.** Ediciones Akal, Madrid, 1995.

DD.AA.: **L'estat del món, 1995.** Centre Unesco de Catalunya, Barcelona, 1995, 274 pp., 2.000 ptes.

Xavier DURAN; Lluís REALES: **Ignasi Ponti, enginyer industrial i mecenes de la cultura catalana.** Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, Barcelona, 1995, 61 pp.

Carles FONTSERÈ: **Memòries d'un cartellista català (1931-1939).** Editorial Pòrtic, Barcelona, 1995, 505 pp.

Jacobo MACHOVER (dir.): **La Havana, 1952-1961. El final de un mundo, el principio de una ilusión.** Alianza Editorial, Madrid, 1995, 296 pp., 2.500 ptes.

Andreu MAYAYO I ARTAL: **De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya (1893-1994).** Editorial Afers, Catarroja-Barcelona, 1995, 313 pp.

Amando de MIGUEL: **La sociedad española 1994-1995.** Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1995, 865 pp.

Antònia PALLACH: **Història d'un home dret: Josep Pallach.** Editorial Columna, Barcelona, 1995, 144 pp.

Jaume RENYER ALIMBAU: **Catalunya, qüestió d'estat. Vint-i-cinc anys d'independentisme català (1968-1993).** Ed. Mèdol, Tarragona, 1995, 91 pp.

Enric TELLO: **Cervera i la Segarra al segle XVIII. En els orígens d'una Catalunya pobra, 1700-1860.** Pagès Editors, Lleida, 1995, 547 pp.

Ricard TORRENTS: **Verdaguer: un poeta per a un poble.** Eumo Editorial, Vic, 1995, 260 pp., 3.950 ptes.

José Luis VELÁZQUEZ; Javier MEMBA: **La generación de la democracia.** Temas de Hoy, Madrid, 1995, 246 pp., 2.300 ptes.

Judith R. WALKOWITZ: **La ciudad de las pasiones terribles. Narraciones sobre peligro sexual en el Londres victoriano.** Cátedra, Madrid, 1995, 514 pp., 2.400 ptes.

Boris YELTSIN: **Los días del presidente.** Plaza & Janés, Barcelona, 1995, 2.950 ptes.

ANTROPOLOGIA

Marc AUGÉ: **Hacia una antropología de los mundos contemporáneos.** Gedisa, Barcelona, 1995.

Carlos JUNQUERA RU-

BIO: **Indios y supervivencia en el Amazonas.** Almaru Ediciones, Salamanca, 1995.

Joan PALLARES: **La dolça punxada de l'escorpió. Antropologia dels ionquis i de l'heroïna a Catalunya.** Pagès Editors, Lleida, 1995, 146 pp., 1.500 ptes.

ASSAIG

Joseph CAMPBELL: **Los mitos: su impacto en el mundo actual.** Kairós, Barcelona, 1995, 313 pp., 2.300 ptes.

Joan FUSTER: **Llegint i escrivint. Artículos periodísticos en Levante-EMV 1952-1957.** Ed. Prensa Ibérica, 1995, 221 pp., 2.900 ptes.

Luis GONZÁLEZ SEARA: **El poder y la palabra. Idea del Estado y vida política en la cultura europea.** Tecnos, Madrid, 1995, 1.008 pp., 6.000 ptes.

Donato di SANTO; Giancarlo SUMMA: **Adéu a la revolució. El futur de la «nova esquerra» latinoamericana.** Editorial Columna, Barcelona, 1995, 244 pp., 2.500 ptes.

Emmanuel TODD: **La invención de Europa.** Tusquets, Barcelona, 1995, 572 pp., 3.900 ptes.

Ernest UDINA: **Quo vadis, Catalonia? Quinze anys de Jordi Pujol.** Planeta, Barcelona, 1995, 340 pp., 2.900 ptes.

Carl Friedrich VON WEIZSACKER: **El hombre en su historia.** Círculo de Lectores, Madrid, 1995, 235 pp., 2.505 ptes.

IBRES

Informació bibliogràfica facilitada per la llibreria Blanch Claparols

CATALÀ**RIES D'UN CARTELLISTA CATALÀ**
(939)

Fontseré - Ed. Pòrtic - 4.000 pts.

DIARI D'HISTÒRIA UNIVERSAL
(de l'edat antiga fins a l'actualitat)

Barcelona - Ed. Edicions 62 - 14.000 pts

LA LLÈMENABarcelona - Col. Estanislau Vayreda i
Folch - Ed. Edicions 62 - 4.000 pts.**PEDRA VELLA**

Barcelona - Ed. Llibres de Catalunya - 6.000 pts.

PEDRA VELLABarcelona - Ed. Llibres de Catalunya C.D. Room
- Ed. Edicions 62 - 4.000 pts.**CONTES I LLEGENDÀRIES DE**
CATALUNYABarcelona - Ed. La Magrana
- Ed. Edicions 62 - 4.000 pts.**EL PAÍS DELS CÀTARS**

Barcelona - Ed. Edicions 62 - 1.850 pts.

EN CASTELLÀ**LO QUE QUEDA DE ESPAÑA**Barcelona - Ed. Federico Jimenez Losantos - Ed. Temas de
Hoy - 2.700 pts.**EL CAMINO MAS CORTO**Barcelona - Ed. Manuel Leguineche - Ed. Plaza-Janés
- Ed. Edicions 62 - 2.750 pts.**TRES HABITACIONES EN MANHATTAN**

Barcelona - Ed. Georges Simenon - Ed. Tusquets - 1.800 pts.

101 METODOS PARA GENERAR IDEAS

Barcelona - Ed. T.R. Foster - Ed. Deusto - 1.485 pts.

LA ISLA DE LAS FREGONAS

Barcelona - Ed. Milena Moser - Ed. Circe - 2.100 pts.

EL NUEVO ZODIACO DE LOS TRECE
SIGNOS

Barcelona - Ed. Felix Llaugé - Ed. M.R. - 2.100 pts.

LA ASPIRINA, el remedio milagrosoBarcelona - Ed. Robert S. Persky y Eugene P. Cisek
- Ed. Edicions 62 - 1.000 pts.**EL GAMBITO DE DAMA, Teoría Moderna**
en ajedrez - Ed. Ludek Pachman - Ed. Martínez
Roca - 2.000 pts.Barcelona - Ed. Martínez
Roca - 2.000 pts.*(Novetats: Marta Jovè)*

Nicholas PURCELLI; Peregrine HORDEN: **The Mediterranean World. Man and environment in Antiquity and the Middle Ages.** Basil Blackwell, Oxford, 1995, 400 pp.

Manuel SALINAS: **El gobierno de las provincias hispanas durante la república romana (218-27 a.C.).** Universidad de Salamanca, Salamanca, 1995.

HISTÒRIA MEDIEVAL

Joan BASTARDAS: **La llengua catalana mil anys enrere.** Curial, Barcelona, 1995, 345 pp.

Antoni FERRANDO; Vicent Josep ESCARTÍ (Eds.): **Llibre dels fets.** Editorial Afers, Catarroja-Barcelona, 1995, 333 pp.

Mark D. MEYERSON: **Els musulmans de València en l'època de Ferran i Isabel. Entre la coexistència i la croada.** Edicions Alfons el Magnànim, València, 1995, 490 pp., 3.000 ptes.

HISTÒRIA MODERNA

Agustín GARCÍA SIMÓN: **El ocaso del Emperador Carlos V en Yuste.** Nerea, Madrid, 1995, 189 pp., 1.950 ptes.

Brian P. LEVACK: **La caza de brujas en la Europa Moderna.** Alianza Editorial, Madrid, 1995.

Bernard LEWIS: **Cultures in Conflict. Christians, Muslims and Jews in the age of Discovery.** Oxford University Press, Oxford, 1995, 128 pp., 4.005 ptes.

Maria Jesús SEVIA: **Así vivían en la Italia del Renacimiento.** Anaya Ediciones, Madrid, 1995.

HISTÒRIA CONTEMPORÀNIA

Pere ANGUERA: **Déu, rei i fam. El primer carlisme a Catalunya.** Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1995.

Juan ARIAS: **La caïda de Mussolini.** Planeta, Barcelona, 1995, 296 pp., 1.900 ptes.

Antoni BASCOMPTE: **Memòries obertes d'un catòlic laic.** Proa, Barcelona, 1995.

Pere BONNÍN: **Los últimos días de Hitler.** Planeta, Barcelona, 1995, 240 pp., 1.700 ptes.

Fernando DÍAZ-PLAJA: **La Segunda República. Primeros pasos.** Planeta, Barcelona, 1995, 288 pp., 1.900 ptes.

DD.AA.: **L'estat del món, 1995.** Centre Unesco de Catalunya, Barcelona, 1995, 274 pp., 2.000 ptes.

Xavier DURAN; Lluís REALES: **Ignasi Ponti, enginyer industrial i mecenes de la cultura catalana.** Associació d'Enginyers Industrials de Catalunya, Barcelona, 1995, 61 pp.

Carles FONTSERÉ: **Memòries d'un cartellista català (1931-1939).** Editorial Pòrtic, Barcelona, 1995, 505 pp.

Jacobo MACHOVER (dir.): **La Havana, 1952-1961. El final de un mundo, el principio de una ilusión.** Alianza Editorial, Madrid, 1995, 296 pp., 2.500 ptes.

Andreu MAYAYO I ARTAL: **De pagesos a ciutadans. Cent anys de sindicalisme i cooperativisme agraris a Catalunya (1893-1994).** Editorial Afers, Catarroja-Barcelona, 1995, 313 pp.

Amando de MIGUEL: **La sociedad española 1994-1995.** Universidad Complutense de Madrid, Madrid, 1995, 865 pp.

Antònia PALLACH: **Història d'un home dret: Josep Pallach.** Editorial Columna, Barcelona, 1995, 144 pp.

Jaume RENYER ALIMBAU: **Catalunya, qüestió d'estat. Vint-i-cinc anys d'independentisme català (1968-1993).** Ed. Medol, Tarragona, 1995, 91 pp.

Enric TELLO: **Cervera i la Segarra al segle XVIII. En els orígens d'una Catalunya pobra, 1700-1860.** Pagès Editors, Lleida, 1995, 547 pp.

Ricard TORRENTS: **Verdaguer: un poeta per a un poble.** Eumo Editorial, Vic, 1995, 260 pp., 3.950 ptes.

José Luis VELÁZQUEZ; Javier MEMBA: **La generación de la democracia.** Temas de Hoy, Madrid, 1995, 246 pp., 2.300 ptes.

Judith R. WALKOWITZ: **La ciudad de las pasiones terribles. Narraciones sobre peligro sexual en el Londres victoriano.** Cátedra, Madrid, 1995, 514 pp., 2.400 ptes.

Boris YELTSIN: **Los diarios del presidente.** Plaza & Janés, Barcelona, 1995, 2.950 ptes.

ANTROPOLOGIA

Marc AUGÉ: **Hacia una antropología de los mundos contemporáneos.** Gedisa, Barcelona, 1995.

Carlos JUNQUERA RU-

BIO: **Indios y supervivencia en el Amazonas.** Almaru Ediciones, Salamanca, 1995.

Joan PALLARÉS: **La dolça punxada de l'escorpí. Antropologia dels ionquis i de l'heroïna a Catalunya.** Pagès Editors, Lleida, 1995, 146 pp., 1.500 ptes.

ASSAIG

Joseph CAMPBELL: **Los mitos: su impacto en el mundo actual.** Kairós, Barcelona, 1995, 313 pp., 2.300 ptes.

Joan FUSTER: **Llegint i escrivint. Artículos periodísticos en Levante-EMV 1952-1957.** Ed. Prensa Ibérica, 1995, 221 pp., 2.900 ptes.

Luis GONZÁLEZ SEARA: **El poder y la palabra. Idea del Estado y vida política en la cultura europea.** Tecnos, Madrid, 1995, 1.008 pp., 6.000 ptes.

Donato di SANTO; Giancarlo SUMMA: **Adéu a la revolució. El futur de la «nova esquerra» llatinoamericana.** Editorial Columna, Barcelona, 1995, 244 pp., 2.500 ptes.

Emmanuel TODD: **La invención de Europa.** Tusquets, Barcelona, 1995, 572 pp., 3.900 ptes.

Ernest UDINA: **Quo vadis, Catalonia? Quinze anys de Jordi Pujol.** Planeta, Barcelona, 1995, 340 pp., 2.900 ptes.

Carl Friedrich VON WEIZSACKER: **El hombre en su historia.** Círculo de Lectores, Madrid, 1995, 235 pp., 2.505 ptes.

JUNY 1995

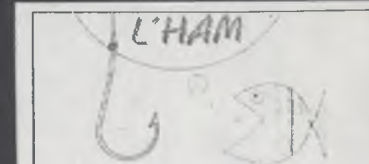

28

FONTSERÉ DOCUMENTA LA MEMÒRIA DEL CARTELLISME. -Carles Fontserè, el més destacat dels cartellistes catalans que es van posar del cantó republicà durant la Guerra Civil, presenta a Barcelona el primer volum de memòries. Nou anys, 1931-1939, d'història convulsa d'un rodamón llibertari.

Riera, ha estat guardonada amb el premi Lletra d'Or al millor llibre publicat l'any 1994.

EL CAS DEL

Rambla, 34 - Tel. 57 56 00 - Fax 58 12 32
Tirada: 9.000 exemplars

Edita: L'HAM, Guia d'Informació i Reclam, S.L.

Composició: Arxifesta

Impressió: Gramagraf

Divulgació: A tots els pobles de la comarca del Pla de l'Estany i Besalú.

LIBRES

Informació bibliogràfica facilitada per la llibreria Blanch Claparols

CATALÀ

MEMÒRIES D'UN CARTELLISTA CATALÀ (1931-1939)

Fontserè - Ed. Pòrtic - 4.000 pts.

MANUAL D'HISTÒRIA UNIVERSAL (de l'edat antiga fins a l'actualitat)

Fontserè - Ed. Edicions 62 - 14.000 pts

LA CIUTAT DE LLÈMENA

Pujadas - Col. Estanislau Vayreda i

1.000 pts.

PEDRA VELLA

Fontserè - Ed. Pòrtic - 6.000 pts.

PEDRA VELLA

Fontserè - Ed. Pòrtic - 6.000 pts.

1.000 pts.

CONTES LLEGENDRÀRIES DE CATALUNYA

Fontserè - Ed. La Magrana

1.000 pts.

EL PAÍS DELS CÀTARS

Fontserè - Ed. Edicions 62 - 1.850 pts.

EN CASTELLÀ

LO QUE QUEDA DE ESPAÑA

Federico Jimenez Losantos - Ed. Temas de

Hoy - 2.700 pts.

EL CAMINO MAS CORTO

Manuel Leguineche - Ed. Plaza-Janés

2.750 pts.

TRES HABITACIONES EN MANHATTAN

Georges Simenon - Ed. Tusquets - 1.800 pts.

101 METODOS PARA GENERAR IDEAS

T.R. Foster - Ed. Deusto - 1.485 pts.

LA ISLA DE LAS FREGONAS

Milena Moser - Ed. Circe - 2.100 pts.

EL NUEVO ZODIACO DE LOS TRECE SIGNOS

Felix Llaugé - Ed. M.R. - 2.100 pts.

LA ASPIRINA, el remedio milagroso

Robert S. Persky y Eugene P. Cisek

Ed. Martínez Roca - 1.000 pts.

EL GAMBITO DE DAMA, Teoría Moderna en ajedrez

Ludek Pachman - Ed. Martínez Roca - 2.000 pts.

ENTREVISTA

Carles Fontserè

Cartellista

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) presenta avui les *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, un interessant llibre on parla de l'esclat del cartellisme català, de la guerra civil i de la seva fugida a l'exili quan només tenia 23 anys. Fontserè qualifica d'aventura la seva vida i comenta: "Encara que això faci enrabiard alguns radicals, la veritat és que em vaig divertir molt a la guerra i a l'exili".

"La guerra i l'exili per mi van ser una aventura"

XAVIER MORET
Carles Fontserè té una mirada negra molt viva i una barba espessa i blanca que recorda vagament la del seu admirat Tolstoi. Ja ha fet els 79 anys i arrossega una llarga experiència, plena de viatges, anècdotes, amics i aventures. Cartellista d'èxit a la Catalunya dels anys 30, va participar a les Brigades Internacionals, va marxar a l'exili als 23 anys i va triomfar com a escenògraf i com a fotògraf a París, a Mèxic i a Nova York. Entre els seus amics hi trobem Mario Moreno *Cantinflas*, amb qui va participar en un espectacle teatral al Mèxic dels anys 40, i Salvador Dalí, amb qui va compartir vivències a Nova York. El 1973 va tornar a Catalunya i viu des de llavors, amb la seva esposa Terry, en una casa plena d'art i de records situada entre prats i boscos —com el *Walden* de Thoreau—, no gaire lluny de l'estany de Banyoles.

Pregunta Per escriure *Memòries d'un cartellista català* vostè s'ha documentat a fons i ha preparat uns quaderns de notes molt minuciosos. No es refiava de la memòria?

Resposta El que passa és que jo crec molt en l'organització. Si escrius només de memòria et trobes que tens moltes imatges, una darrera l'altra, i que resulta difícil situar-les en el seu veritable context. Això he vist com passava en gent que ha escrit les memòries i que ha acabat confonent coses de la guerra civil amb altres de la Segona Guerra Mundial, com si tot fos una pantalla única. En el meu cas, el sistema de prendre notes prèvies m'ha anat la mar de bé, així puc situar cada cosa al seu lloc amb més facilitat.

P. Al pròleg explica que el llibre havia de ser en principi com una història dels cartellistes catalans.

R. En efecte, la idea va néixer a partir de la Biennal de Venècia de 1976, que és quan es van exposar molts cartells de la guerra civil fets per catalans. Jo volia escriure una història d'aquests personatges des del punt de vista humà: qui eren, què representaven, què van fer després de la derrota... Antoni Clavé, per exemple, va triomfar a França. Però

per fer aquest llibre m'havia de documentar molt i havia de viatjar a diferents arxius i això resultava molt car. Al final, doncs, vaig optar per escriure unes memòries personals.

P. Vostè va viure la guerra de molt jove. Com es veu una revolució quan es tenen vint anys?

R. Suposo que si n'hagués tingut 40 o 50 la guerra hauria estat un drama, per mi, com ho va ser per molts que tenien aquesta edat. Però jo aleshores era molt jove, en tenia amb prou feines 20, i la vaig viure com una aventura. Quedaria molt bé si digués que vaig plorar quan vaig haver de marxar a l'exili als 23 anys, però no va ser així. Amb l'exili, l'aventura continuava i es feia més interessant. Recordo que quan vaig passar la frontera vaig pensar que havia cremat les naus i que trigaria a tornar. La veritat és que tant a la guerra com a l'exili em vaig divertir molt, encara que és cert que també vaig passar moments dolents. En tot cas, procuro recordar només els bons, encara que a alguns radicals això els indigna molt.

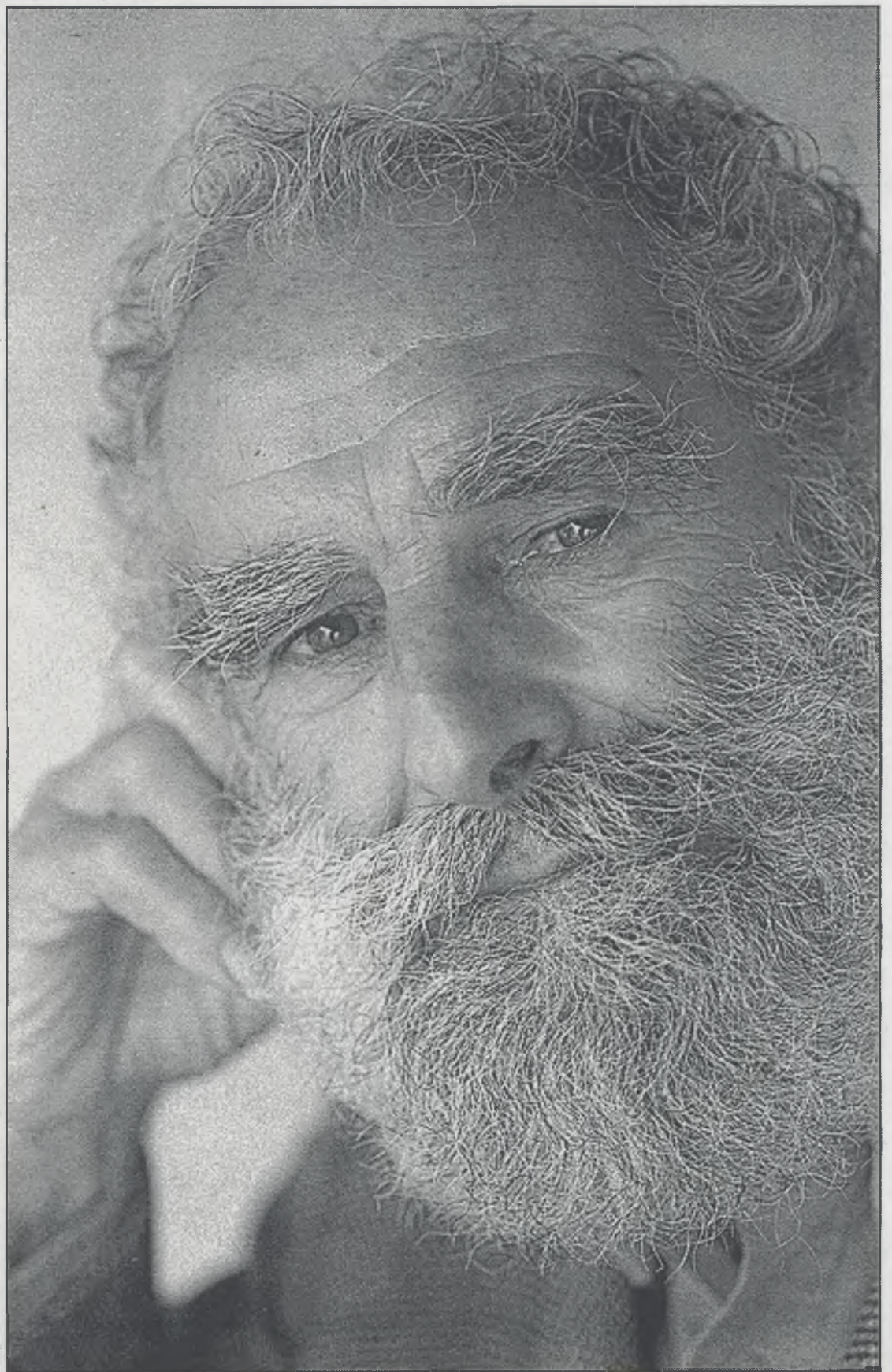
P. Explica a les seves memòries, en una confesió a què no estem gaire acostumats, com va participar en la destrucció d'esglésies.

R. Llegint les memòries dels altres he vist que s'esforcen a quedar bé i callen i deformen algunes coses. Jo he pensat que si ho fes així ja no serien memòries sinó una novel·la. És per això que he considerat que havia d'explicar la destrucció d'esglésies, encara que sé que això no em farà guanyar gaires simpaties. Però ho havia de dir i, un cop escrit, em veig en llibertat per dir el

que em sembli dels altres. I és que el que vam viure va ser una autèntica revolució que, en 24 hores, va canviar tota l'estructura social. Vam anar a dormir com a republicans i ens vam despertar revolucionaris.

P. Al llibre parla extensament dels cartellistes catalans. A què atribueix la puixança del cartellisme als anys 30?

R. S'ha parlat molt de l'avantguarda artística d'aquells anys, de Miró, de Picasso... És veritat que existia, però també hi

Carles Fontserè.

CONSUELO BAUTISTA

havia el cartellisme, que es podia considerar com una avantguarda que neixia de les noves formes de vida: de les primeres línies comercials, dels *wagon lits*, etcètera. Amb aquests inicis va néixer el cartellisme com a forma comercial. Després van venir les eleccions i un règim de partits diferents i el cartellisme s'hi va llançar de cap. De la pròpia dinàmica de la història va néixer la força del cartellisme.

P. Vostè va passar de la dreta dels requetès a l'esquerra més revolucionària. Com va anar aquest canvi?

R. El 19 de juliol jo no era de cap partit i em sentia desorientat. Vaig anar al sindicat i em vaig posar a fer cartells revolucionaris. Ara bé, jo havia estat polititzat pràcticament d'ençà que era un nen i crec que si vaig passar de la dreta a l'esquerra va ser per la sacsejada que va suposar veure que el règim polític no es corresponia amb

les formes de vida quotidiana.

P. Reconeix la revolució que va viure tal com l'expliquen els llibres d'història?

R. Crec que l'aspecte sociològic de la revolució no s'ha explicat prou. Els historiadors es fixen més en els canvis de govern i en els fets històrics.

P. El primer volum de les memòries acaba amb el començament de l'exili. Què explicarà en el segon?

R. Parlaré dels meus anys a França, al camp de concentració primer i a París després. Vaig viure l'entrada dels alemanys a París i va ser una experiència única. París era tot meu. La gent havia fugit i els carrers eren

buits. I jo pensava: "Visca la llibertat!". Sap què vol dir passejar pels Camps Elisis sense ningú? Era tan bonic! Recordo que hi havia moltes joieries obertes, ja que els amos havien fugit sense preocupar-se ni de tancar-les, i jo m'hi podia passejar tranquil sen-

se que cap guàrdia em demanés la documentació. Era la llibertat.

P. Hi haurà un tercer volum?

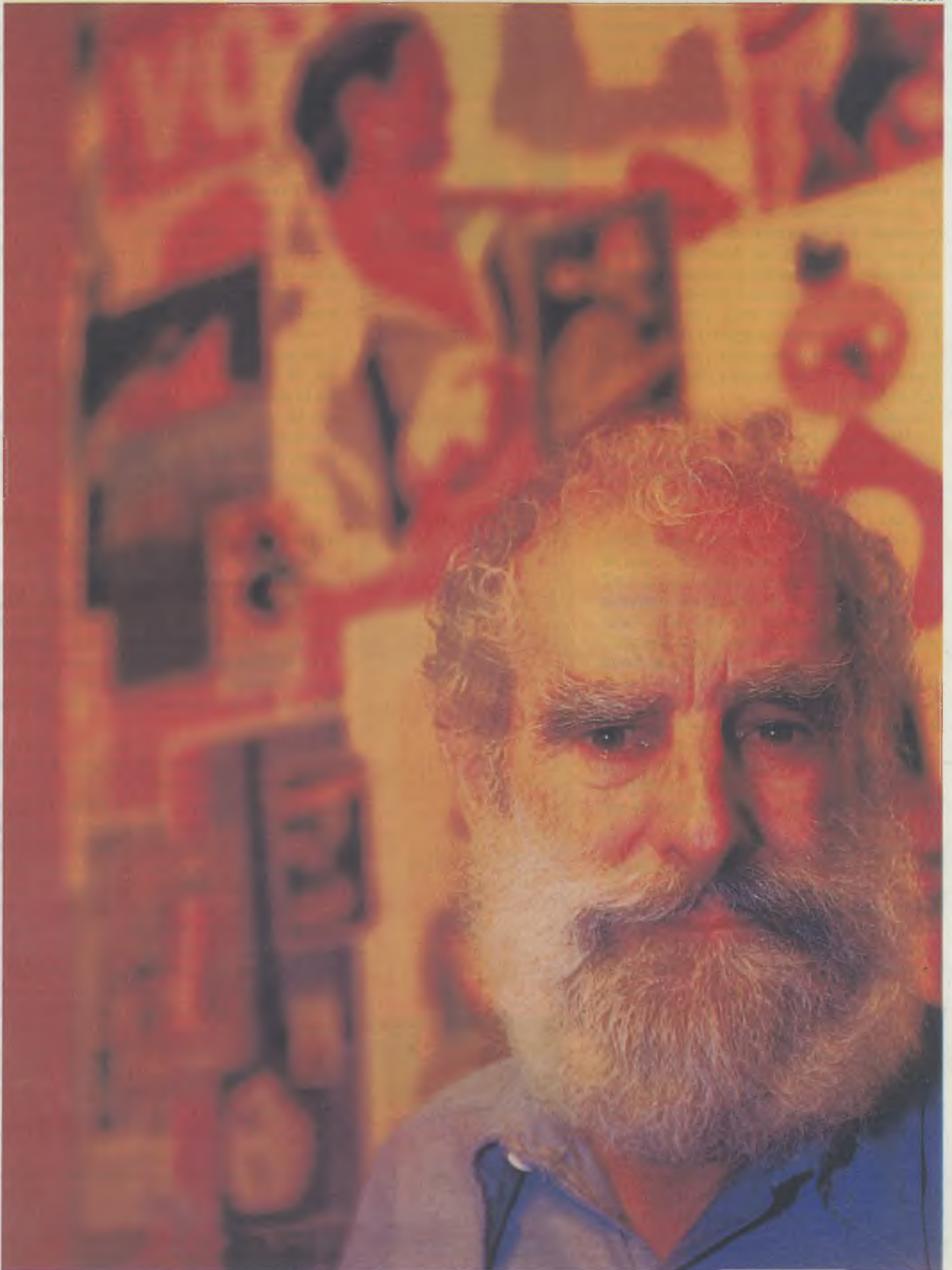
R. Sí. Parlaré dels catalans que hi havia a París fins al 1946. S'ha escrit molt sobre el París de la guerra, però crec que hi falta la visió catalana. Les reunions que fèiem amb Rafael Tasis, Nicolau d'Oliver, etc. També parlaré de la meua activitat com a escenògraf, de com vam muntar una revista musical amb el Robert Vicente i de com el *Cantinflas* s'hi va interessar i la va portar cap a Mèxic. *Bonjour México* es deia. Vaig anar a viure nou mesos a Mèxic i va ser meravellós. Després vaig passar a Nova York, on també hi vaig passar uns quants anys. Allà, per cert, vaig conèixer la Terry, la meua dona, amb qui em vaig casar a París.

P. I en quin moment pensa posar el punt final?

R. El tercer volum l'acabaré quan m'adono que els Estats Units vénen a ser com és ara el PSOE, que prometien molts canvis i al final res de res. Als anys 50 semblava que Estats Units entrava en una època daurada de progrés, però al final no va ser així de cap manera.

"Si hagués tingut 40 o 50 anys la guerra hauria estat un drama, per mi, però jo era molt jove"

"Explico la destrucció d'esglésies, encara que sé que això no em farà guanyar simpaties"

"Un cartell era com un crit a la paret"

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) acaba de publicar 'Memòries d'un cartellista català (1931-1939)', primer volum de les seves memòries, on, amb la mateixa passió dels vint anys, descriu la seva aventura artística i revolucionària, situant-la, meticulosament, en el context polític i l'atmosfera i l'esperit de l'època.

En un dels cartells més significatius de la guerra civil hi ha un camperol amb el braç enlaire, armat amb una falç, la bandera anarquista al fons i la paraula "Libertat!". Aquest cartell, el va pintar, el juliol del 1936, Carles Fontserè, un noi de vint anys que va decidir de col·laborar apassionadament amb la revolució de Catalunya. Des d'aquells dies i fins que se'n va anar a l'exili, el febrer del 1939, Fontserè va ser un dels impulsors del Sindicat de Dibuixants, va ingressar a les Milícies Antifeixistes, i quan l'exèrcit el va mobilitzar, va anar a Albacete, amb les Brigades Internacionals, i al front de l'Ebre.

—Quina aportació ha volgut fer amb aquest llibre a la història del país?

—Hi ha la memòria intel·lectual, sàvia, dels historiadors. Aquests saben el que va passar, les conseqüències, i poden anar d'acord o en desacord, segons les seves preferències polítiques. Després hi ha una memòria popular, que es forma a través de les coses dites, sentides, etc. He volgut explicar el que va viure aleshores la gent del carrer. En el meu cas, un noiet de la burgesia de Barcelona que va viure un drama familiar, quan el seu pare els va abandonar per anar-se'n amb una altra dona. Allò li va capgirar totes les creences.

—El cas de la seva família què explica, sociològicament, d'aquella època?

—Que la mentalitat catòlica, conservadora, de la burgesia catalana estava en contradicció amb les seves formes de vida, com s'ha demostrat ara. La gent de missa es divorcia, es baralla, etc. La gent de mal viure no eren els anarquistes i els comunistes, com ens volien fer creure en aquella època. Eren els burgesos.

—Com va sorgir la idea de posar-se a treballar, tots els dibuixants junts, per col·laborar amb la revolució, i amb quins plantejaments?

—Ens vam trobar al Sindicat de Dibuixants. Tots ens demanàvem què havíem de fer. De manera espontània, alguns de nosaltres, jo, en Solà i en Riba Rovira vam portar uns cartells que havíem fet. I d'aquí va sortir la idea. Jo al principi no coneixia la gent dels partits, feia cartells per col·laborar amb la revolució, per donar suport a la gent del carrer...

—Éreu joves amb poca experiència política. Quina idea teníeu del que s'havia de transmetre, del que era una revolució?

—Cadascú transmetia una mica la seva. Per exemple, a en "Xirinius", que era un xicot molt calmat, se li va acudir un cartell contra els robatoris. Devia pensar: Que no es facin malbé les coses. Un altre, que era revolucionari, va fer un cartell contra els militars, un altre contra els capellans...

—I en aquells primers moments, anàveu d'acord entre vosaltres sobre el missatge que cadascú volia transmetre?

—Bàsicament, sí; però, per exemple, en Riba Rovira, que era un xicot d'extracció popular, va fer un cartell que deia "Llegiu!". Ell creia que això era important. Però el Tona, que ja era d'un partit, li va dir: "Llegiu..., llegiu què?" Va haver-hi discussió. Finalment, el Tona va afegir-li la paraula "Treball", l'òrgan del seu partit. Va quedar "Llegiu! Treball".

—Així, la revolució era més que una paraula?

—Sí. Pensa que abans de la guerra, a Barcelona, hi havia una gran quantitat de gent que vivia malament.

—Així, la revolució era més que una paraula?

—No. La revolució era una paraula que s'havia de fer servir per aprofitar-se'n.

—Per això, la revolució era més que una paraula?

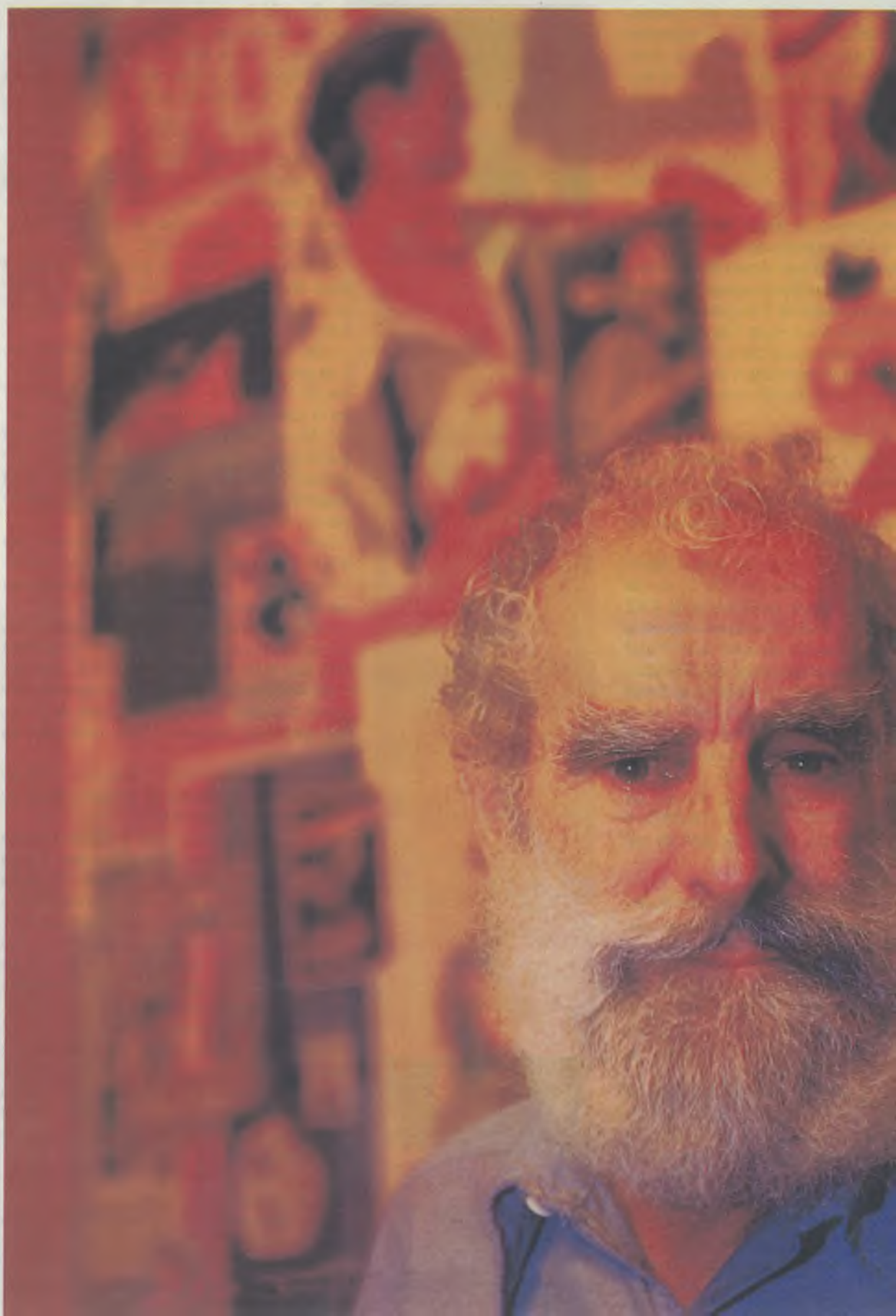
—No. La revolució era una paraula que s'havia de fer servir per aprofitar-se'n.

—Així, la revolució era més que una paraula?

—No. La revolució era una paraula que s'havia de fer servir per aprofitar-se'n.

—Per això, la revolució era més que una paraula?

—No. La revolució era una paraula que s'havia de fer servir per aprofitar-se'n.

amb un missatge i un contingut determinats, importa la quantitat. Com si els qui enganxen més cartells fossin els més poderosos. Avui importa la quantitat. A la gent, l'atreu el poder. Els fa por d'estar-ne al marge. El poder dóna sentit de protecció i milions de cartells donen sentit de poder.

—En documentar-se per escriure el llibre, quines coses noves ha descobert que en aquell moment desconeixia?

—La Vanguardia va donar una gran importància a l'assassinat de Calvo Sotelo. Aquesta versió ha fet que alguns historiadors, sense gaire rigor, considerin aquest assassinat com el desencadenant de l'aixecament militar. No hi va tenir res a veure. Dies abans del 17 de juliol, l'avioneta que havia de dur Franco ja havia estat contractada i volava cap a Canàries, quan Calvo Sotelo s'estava tan tranquil a Madrid.

En realitat, Calvo Sotelo va ser la venjança per l'assassinat d'un oficial de guàrdies d'assalt. Això va ser important, però La Vanguardia només hi va dedicar una petita notícia; en canvi, de Calvo Sotelo, el diari en va anar ple tres dies.

—Vostè es defineix aleshores com a llibertari, arriba a tenir carnet del PSUC, era de les Milícies Antifeixistes, partidari de la CNT i estava al Sindicat de Dibuxants, adscrit a la UGT. Com es menja tot això junt? Vostè era l'exemple que l'esquerra no era dividida?

—En aquell moment, es parlava de Front Popular. Ara sabem els odis i les lluites que hi havia. Aleshores, per la gent del carrer i, sobretot, per un noi de vint anys, el Front Popular significava que anaven tots units en favor d'una determinada ideologia. Per mi, fer un cartell per al PSUC, o la CNT, o la UGT, o la FAI, era el mateix: col·laborar amb els qui feien una revolució.

—I ara, quina anàlisi en fa?

—Després t'adones que uns eren revolucionaris i uns altres, tot i definir-se així, eren contrarevolucionaris, que, a més a més, feien el joc a una potència estrangera, alguns sabent-ho, uns altres sense saber-ho. Els comunistes van anar fent la política de Stalin. Els comunistes catalans, tot i que ho feien en català i tenien molt bona fe, feien la política del PCE, dictada des de Moscou.

—Per tant, en la seva anàlisi de la guerra civil, els fets del maig del 37 són definitius. És en aquell moment que es perd, per vostè?

—Allà es va acabar la revolució i es va instaurar un sistema, en certa manera com l'actual. El Partit Comunista es va voler guanyar la burgesia, fins i tot va arribar un moment, des del meu punt de vista d'ara, que entre Negrín i Franco hi havia diferències essencials mínimes.

—Què vol dir?

“Avui més que un cartell amb un missatge i un contingut determinats, importa la quantitat. Com si els qui enganxen més cartells fossin els més poderosos. A la gent, l'atreu el poder. Els fa por d'estar-ne al marge. El poder dóna sentit de protecció i milions de cartells donen sentit de poder.”

—Per ells, la guerra era una qüestió personal, de saber qui guanyava. Com a català, l'estatut ja havia desaparegut completament amb Negrín. Es conservava el nom, sí, i la bandera i la institució, però de contingut, zero. Quan entren les tropes franquistes a Catalunya i Franco decreta l'abolició de l'estatut, és un acte simbòlic. De fet, ja era anul·lat. Jo m'he demanat moltes vegades fins a quin punt Companys no va aguantar una ficció que hauria hagut de denunciar. És clar que segurament li hauria costat la vida.

—Vostè no va deixar de participar-hi fins al final. Des de la perspectiva d'avui, creu que en algun moment el van estafar, ideològicament?

—Sí. Quan vam fer tots aquells cartells fins i tot parlaven de la guerra de la independència. El 19 de juliol ningú no es va aixecar per fer la guerra de la independència. Era una ficció. No era veritat. S'ha demostrat que Franco estava menys sotmès a les forces feixistes que no pas Negrín als comunistes. El govern de la República estava més lligat a Rússia, que no pas els altres a Alemanya i Itàlia.

—De totes maneres, i malgrat tot això que diu dels comunistes, el grafisme de la Revolució d'Octubre era un referent important en els cartells que pintàveu...

—Sí, però era influència de les pel·lícules, les novel·les... Els qui eren un referent més cl... vien e... ments... que ga... sabíem

—En i antife... la guer... —Qu... utilitza... el dime... admet... tendèn... cat per... natural... moni. A... que es... i que e... solitari... es diue... tament... negra, pel fet... banda c... —Ale... cional... —El f... cament... gera. E... Repúbl... ballado

xar que els camperols tinguessin la propietat de la terra... La República anava a favor de mesures de tipus humanístic, cosa que no té res a veure amb el feixisme ni amb l'antifeixisme.

—Com s'explica vostè ara l'actitud dels comunistes?

—El que va passar em recorda, d'una manera caricaturesca, el cas del pagès que tenia un ase i el volia acostumar a no menjar. Li va costar, però quan l'animal ja s'hi havia acostumat es va morir. Els comunistes eren l'únic partit que tenia la idea de prendre el poder. Els altres tenien un sentit de voler el poder, però no amb la idea de ser els amos de la situació. En començar la guerra els comunistes tenien dos diputats a Madrid, en coalició amb un altre partit. El partit comunista l'any 36 era gairebé inexistent. L'any 38 tenien tot el poder. Tota l'Espanya republicana era comunista. I van perdre la guerra. Quan el ruc no menjava, se'ls va morir. Quan va triomfar la seva revolució, e... rir la revolució.

xar que els camperols tinguessin la propietat de la terra... La República anava a favor de mesures de tipus humanístic, cosa que no té res a veure amb el feixisme ni amb l'antifeixisme.

—*Com s'explica vostè ara l'actitud dels comunistes?*

—El que va passar em recorda, d'una manera caricaturesca, el cas del pagès que tenia un ase i el volia acostumar a no menjar. Li va costar, però quan l'animal ja s'hi havia acostumat es va morir. Els comunistes eren l'únic partit que tenia la idea de prendre el poder. Els altres tenien un sentit de voler el poder, però no amb la idea de ser els amos de la situació. En començar la guerra els comunistes tenien dos diputats a Madrid, en coalició amb un altre partit. El partit comunista l'any 36 era gairebé inexistent. L'any 38 tenien tot el poder. Tota l'Espanya republicana era comunista. I van perdre la guerra. Quan el ruc no menjava, se'ls va morir. Quan va triomfar la seva revolució, es va morir la revolució.

—*Vostè diu que el soldat no sap què passa a la guerra, que els arbres no deixen veure el bosc; en canvi, aquell noieta que era vostè sembla que ho veia tot claríssim. No tenia dubtes del que calia fer, no tenia por?*

—L'any 37, al front de l'Ebre, vam sortir un dia de la trinxera per cavar uns sots. De l'altra banda disparaven. Sigui perquè no vaig veure cap mort dels meus, o pel que sigui, a mi em semblava com si allò no anés per a mi. I els teníem davant mateix. En canvi, un altre noi tremolava a terra, mig plorant, es devia pensar que totes les bales anaven per ell. A mi el que em va impressionar d'aquella nit és l'escenografia del moment: el riu, sentir el brogit de l'enemic, els trets, nosaltres amb el pic cantant... El sentiment estètic se sobreposava a la por per la pròpia seguretat. Els trets formaven part de l'escenografia.

—*En quin moment, pren consciència que allò es perdia?*

—Bàsicament anàvem perdent sempre, he, he, he. Ja ens hi havíem acostumat. No ens afectava gaire... Ja hi estàvem fets. Sempre, però, hi havia una esperança. Aleshores es deia que França faria una línia a l'Ebre i Catalunya quedaria com un *no mans land* per acollir refugiats, evitar represàlies, etc. No va ser així. Jo, un dels retrats més grans que faig als grans dirigents republicans és que van viure a la lluna.

—*Què haurien hagut de fer que no van fer?*

—**Què és el que no li agrada de l'actual concepte que circula sobre els artistes?**

—**Es lleven a les vuit del matí per treballar, es preocupen per la seva obra, patelxen, etc. En aquest sentit, d'artista no en tinc res. Molts són uns comerciants com qualsevol altre, que per comptes de fer calçotets fan pintura. No m'interessa. Molts artistes, quan veuen un client, es tornen servils i això no va amb mi.**

—A l'estat espanyol hi ha un complex d'inferioritat respecte l'estranger que fa que se serveixi els altres en contra dels propis interessos. Com hi pot haver un catalanisme francòfon, per exemple, si França ha estat l'enemic número 1 de Catalunya i molt més que Espanya? França ha descatalanitzat d'arrel el Rosselló, cosa que Franco aquí no va fer del tot. El centralisme de Madrid ve dels borbons. La República no va tenir cap amic estranger el 18 de juliol. No tenia cap acord ni cap pacte amb cap país. El primer Govern republicà va nomenar ministre d'Afers Estrangers Lerroux, que no sabia res de res. La República, per complex d'inferioritat, no va saber tenir cap aliat exterior.

—*Com va afectar aquesta experiència els seus plantejaments artístics posteriors?*

—Jo he renunciat al món i a les vanitats de l'artista. No em

vull considerar un artista perquè el concepte que en priva avui no m'interessa. Em considero un poeta de la vida, un humanista. Tinc una visió plàstica de les coses, una sensibilitat, però això és una qüestió interior meua, i ningú no n'ha de fer res. He estat cartellista, escenògraf, fotògraf... Jo en diria *mis labores*. Sempre he fet les coses que m'han agradat, mirant de treure'n un profit econòmic per anar vivint.

—*Quina és la lliçó més important que van tenir per a vostè aquells anys?*

—Per a mi va ser una gran aventura, que m'ha agradat molt d'haver viscut. Sóc més aviat optimista. Els moments dolents em fugen de la memòria; en canvi recordo les coses que m'han emocionat, que m'han agradat. Va ser com participar d'extra en una pel·lícula. Ara bé, jo creia en la pel·lícula. Feia el meu paper de bona fe.

—*I aquest sentiment, el tenia fins i tot quan la derrota era definitiva i va haver d'exiliar-se?*

—Jo comprenc que per a la gent que tenien trenta, quaranta anys, seixanta o setanta, per a ells era la desfeta de la seva vida; per a mi no. Jo anava cap a França, cap a París, amb la il·lusió de la meua vida. No em va caure cap llàgrima en sortir cap a l'exili. Era una nova aventura que començava. Pot semblar frívol, però això no contradiu que jo fos antifranquista, ni que estigués disposat a treballar i a sacrificar-me pel moviment obrer i la revolució.

Xavier Montanyà

Previsión

 Tormentas dispersas en el Pirineo. Nubes y claros en el resto, con predominio del sol.

Tendencia

 Nubosidad variable durante el fin de semana. El ambiente nuboso predominará sobre el soleado.

Guía de Actividades

EL SOL

Ha salido a las 4.17 horas (6.17 hora oficial) y se pondrá a las 19.28 horas.

Signo del Zodiaco Cáncer

23-6-95

SEMANA
25DÍAS TRANSCURRIDOS
174DÍAS QUE FALTAN
191

La imaginación consuela de lo que no puede ser. El humor, de lo que es.

Winston Churchill

ONOMÁSTICAS

Juan, Jacobo, Zenón, Zenas, Félix, Baraclas, Moisés, Eustoquio, Gayano, Proba, Urbano, Aristocles, Demetriano, Atanasio y Agripina

LA LUNA

Sale a las 01,43 (2.43 hora oficial) y se pone a las 15.50 horas. Luna nueva el 28.

El Día por Delante

LAS CIFRAS

112 hogueras de Sant Joan han sido legalizadas ante los bomberos de Barcelona, que también han dado su aprobación a la instalación de 75 casetas y 33 locales para la venta de productos pirotécnicos. Los bomberos, que reforzarán esta noche en un 33% su plantilla de guardia, recordaron que no se deben llevar petardos en los bolsillos, ni se deben dirigir contra las personas o lanzarlos al aire de una forma incontrolada.

1 persona resultó muerta en uno de los 39 accidentes que se produjeron el miércoles en las calles de Barcelona, y en los que hubo que lamentar otros 27 heridos. La Guardia Urbana realizó 22 pruebas de alcoholemia (6 de ellas con un resultado positivo), practicó 8 detenciones (la mayoría por robo) y decomisó 242 paquetes de tabaco. La grúa municipal retiró ese mismo día 612 vehículos, de los cuales, 550 se debieron a infracciones de tráfico.

711 mil personas visitaron el museo Picasso en 1994, según datos de la Conselleria de Cultura. A poca distancia le sigue el museo de la Sagrada Família, con 697.054 personas, mientras que el tercer puesto del ranking lo ocupa el museo Dalí, con 594.183 visitantes.

LA CRÓNICA

Cuando pintar era luchar

Existió una época en que se podía destacar antes de los 20 años sin ser deportista. En 1936 Carles Fontseré recibió el encargo por parte de Joan Anton Maragall de diseñar algunos carteles de propaganda de la candidatura electoral de las derechas. Procede del carlismo, este aventajado dibujante trabajaba en una empresa publicitaria del Maragall propietario de la Sala Parés.

Todo esto lo recuerda con precisión y esmero Carles Fontseré en *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, editada por Pòrtic, magnífico repaso a nueve años fundamentales de la vida de este país. Fontseré empezó dibujando chistes para El Correo Catalán y realizando carteles para los carlistas y también para un homenaje a Bella Dorita.

Su decantación hacia la justicia social fue apartando a Carles Fontseré del carlismo. Cuando estalló la guerra, con 20 años, ya era miembro del Sindicat de Dibujants Professionals, a través del que crearía algunos de los mejores carteles de la Guerra Civil.

Pepe Encinas

Carles Fontseré, con sus barbas blancas, junto a Enric Satué. Dos generaciones de diseñadores.

Enric Satué y Josep Benet presentaron ayer en el Col·legi de Periodistes de Catalunya las detalladas memorias -505 páginas- de este barcelonés de 79 años que pasó buena parte de su exilio en Nueva York. Cuenta Fontseré que fue en esta ciudad donde coincidió con un antiguo administrativo del diario El Correo Catalán, al que había conocido en los años 30. Lo único que había cambiado es que el oficinista adolescente, Andreu Roselló, era entonces el director del Correo, que lentamente había abandonado el carlismo en busca del lector progresista. Y así comenzó una fructífera colaboración de Fontseré como reportero en El Correo Catalán.

JOSEP MARIA HUERTAS

Para salpimentar su memoria, Fontseré ha rebuscado en la hemeroteca del Arxiu Històric de la Ciutat y ha encontrado los dibujos que realizó para el semanario carlista Reacció -todo un título- cuando empezaba o para Los Ecos de la Fàbrica, el boletín de la Hispano Suiza colectivizada en plena guerra.

Pero el gran tema del libro son los carteles de la Guerra Civil. Cómo eran, quiénes los hicieron, la repercusión que tuvieron, las técnicas que se empleaban. Amigo de sus amigos, reivindicaba la importancia del fotógrafo Gabriel Casas, "injustament oblidat", y del escultor Miquel Paredes, para quien con toda razón reclama la paternidad de la famosa escultura en miniatura *el més petit de tots*.

Durante un tiempo su oficina fue la bella torre que todavía poseen los Bertran en el Putxet. Cuando tuvo que abandonar Barcelona porque ya entraban los franquistas, su último mural fue "¡Fascistas! ¡Hijos de puta!" Regresó 34 años después y desde entonces ha procurado que no se olvidase el cartelismo que tuvo sus años de esplendor en plena Guerra Civil.

EFEMÉRIDES

1284 Roger de Llúria, al frente de catalanes y aragoneses, derrota a Francia en la batalla naval de Sorrento.

1894 Delegados de 13 países reunidos en París deciden restablecer los Juegos Olímpicos.

1912 Se derrumba un puente en las cataratas del Niágara causando la muerte a 47 personas.

1931 El piloto estadounidense Willy Post da la primera vuelta al mundo en avión. Invirtió 8 días, 15 horas y 51 minutos.

1938 Guerra Civil española. El Comité de no Intervención aprueba la retirada de los voluntarios extranjeros.

1949 Pío XII decreta la excomunión de los comunistas y sus simpatizantes.

HACE DIEZ AÑOS

El debate en torno al futuro de las pensiones copaba las portadas de EL PERIÓDICO de junio de 1985. El 23, UGT insistía en su intento de capitalizar el éxito de la reciente

ENTREVISTES

22 juny	RÀDIO NACIONAL, RÀDIO 4	MONTSERRAT MINOBIS	"Tarde de Cultura"
23 juny	CATALUNYA RÀDIO	JOAN JOLIVERT	"Catalunya Informació"
26 juny	RÀDIO SALUT	MARIBEL TOMÀS	"Informatius"
30 juny	CATALUNYA RÀDIO	ANTONI BASSAS	"Matí de Catalunya Ràdio"
5 juliol	RÀDIO NACIONAL, RÀDIO 4	ANA PUIGBOLTA	"El Trolleybus"

Mercè Roca i Masgrau, promotora del Centre Josep Carner de Brussel·les, explica en una entrevista l'activitat d'aquesta entitat fundada el 1985 amb el propòsit de difondre a Bèlgica la figura del poeta.

CULTURA-ESPECTACLES

El bosc de Can Ginebreda, de Porqueres, va ser ahir l'escenari d'una multitudinària intervenció artística consistent a pintar un centenar d'alsines i pins, a l'estil d'Ibarrola al bosc d'Oma.

ART

Carles Fontserè (Barcelona, 1916), un dels cartellistes més importants que ha donat Catalunya, viu absolutament entregat a la redacció de les seves

memòries. El 22 de juny passat va presentar al Col·legi de Periodistes de Barcelona el primer dels tres volums en què les estructurarà. El llibre, titulat

Memòries d'un cartellista català (1931-1939) i publicat per Editorial Pòrtic, comença el 14 d'abril de 1931, amb la proclamació de la República,

i acaba el 5 de febrer de 1939, quan l'autor creua la frontera i és internat en un camp de concentració al sud de França.

CARLES FONTSERÈ. Cartellista, ha publicat el primer volum de les seves memòries

«L'èxit dels exiliats no interessava el govern franquista»

TINA CASADEMONT

■ **Porqueres.** —Com va néixer la idea de fer aquestes memòries?
—«Bàsicament, la idea va ser de Josep Benet, director de l'Institut d'Història Contemporània, que em va dir d'escriure sobre els cartellistes catalans del 36. Vaig començar a buscar documentació i, com que coneixia els autors perquè eren els meus companys i jo havia format part del grup, em vaig posar a escriure sobre la qüestió. Però em vaig trobar que em faltava documentació, és a dir, m'havia de desplaçar a Salamanca a consultar l'arxiu, on tenen pràcticament tots els cartells que es van fer durant la Guerra Civil; havia d'anar a París, a Lió, etc. Per tot això, en Benet em va dir que no hi havia fons econòmics per portar a terme aquest treball, i em va suggerir que escrigués les meves memòries personals i que, a més, parlés dels meus companys. Ja en tenia una part escrita, que em va servir de referència per al nou llibre, i vaig començar de nou com una memòria personal meva.»

—Quin és el mèrit principal de les *Memòries*?

—«Penso que el lector jove d'avui tindrà una idea del que va ser la Guerra Civil, que, en certa manera, podran reviure el que va passar; i els historiadors hi trobaran coses que no coneixen i han de llegir i reflexionar.»

—Tenia previst estructurar el treball en tres volums?

—«No, a mesura que anava escrivint, ensenyava els capítols a Josep Benet i a un escriptor malauradament mort molt jove, Antoni Turull, que des de Bristol m'anava aconsellant. Ambdós em van donar ànims perquè, no solament parlés del moment de la guerra, sinó també de les meves vivències anteriors. Per això, encara que començo amb el 14 d'abril de 1931, amb la proclamació de la República, i que, tot i que jo tenia 15 anys, ja estava molt polititzat, vaig enrera i explico coses de la meua infància i el meu sentit de Catalunya i la política, per justificar la meua actitud i posició. Llavors, a causa de l'interès que Benet va considerar que tenia, quan li vaig presentar l'últim capítol em va animar a continuar, explicant l'exili.

Com que durant aquest parell o tres d'anys que he estat escrivint sembla que he après a escriure, jo mateix m'he anat allargant. El segon volum comprendrà el període de tota la II Guerra Mundial, i abans, la meua estada a França en un camp de concentració, del qual s'ha parlat molt poc, com si només existissin els camps de concentració nazis. Parlo d'aquest període amb una particularitat, i és que la majoria de catalans que han escrit sobre aquest ho han fet des de pro-

A dalt, Carles Fontserè, al seu estudi de Porqueres; i a baix, tres cartells seus dels anys 30. El de més cap a l'esquerra és un dels més coneguts i ha estat convertit gairebé en objecte de culte estètic. Foto: MANEL LLADÓ.

vincias, és a dir, estaven a Perpinyà, a Tolosa o a Lió, i jo estava a París, que era la capital europea per excel·lència.

—En quin moment històric acabarà aquest segon volum?

—«En el període de l'alliberament, el 1945.»

—I de què parlarà en el tercer?

—«De la revifada catalana que s'inicia a París el 1946, amb la tornada d'alguns exiliats que havien emigrat a Amèrica; de la meua activitat com a escenògraf, quan presento *La casa de Ber-*

narda Alba de Federico García Lorca, a l'Estudi dels Camps Elisis. Després vaig organitzar un gran espectacle de tipus *Follies Bergeres* que, amb la col·laboració de Mario Moreno *Cantinflas*, vaig portar a Mèxic.»

—On, per cert, va rebre molt bones crítiques.

—«Sí, però no va tenir repercussió aquí a Catalunya ni a l'Estat Espanyol en general, perquè al govern franquista no l'interessava mostrar que un exiliat es guanyava molt bé la vida a fora i que triom-

fava com a artista, per tant, aquí va haver-hi un silenci total.»

—On posarà el punt final a les *Memòries*?

—«Acabaré el tercer volum amb la meua anada a Nova York i els primers anys allà, als anys 50, en què els Estats Units prometen una mena de postguerra americana en la qual es lligarien els gossos amb llonganisses, i no ha estat així.»

—Per què decideix acabar en aquest moment?

—«Considero que a partir dels

anys 50, als Estats Units, deixo de ser exiliat, perquè m'integro en una societat de manera normal. Per tant, les memòries com a exiliat s'han acabat. I des del punt de vista històric, com que en aquell moment no visc aquí, és una altra generació la que ha de parlar d'aquests anys posteriors.»

—Barcelona, França, Mèxic, Nova York, Porqueres... Amb tot aquest periple, d'on se sent, vostè?

—«Jo sóc català. Precisament, una de les coses que retrec a molts catalans és que, per exemple, durant la II Guerra Mundial, bàsicament es consideren francesos o anglesos. Ara hem vist com la premsa ha tractat el cinquantenari del desembarcament i de la victòria aliada com si fos una victòria dels catalans i dels espanyols, quan en realitat els aliats el que van fer és consolidar el govern de Franco i mantenir-lo durant 30 anys. El cap de l'exèrcit victoriós, Eisenhower, va venir a Espanya a donar suport militar a Franco i la República queda definitivament morta i enterrada *in eternum*. Quina victòria celebren? L'any 45 és la consolidació del franquisme a Espanya.»

AVUI diumenge

President
Llober
Director
Vicenç Villatoro
Director de producció
Pau Anglada
Coordinador de
suplements
Eduard Culler
Cap de secció
Andreu Farràs
Edició
Àlvia Martín
Eresma Arrigada
da Castells
Eduard Salvà
Edició
Eduard Fité
Editor en cap)
Llober
Cristina Córdoba
Àlvia Martín
Eresma Arrigada
da Castells
Eduard Salvà
Edició
Eduard Fité
Editor en cap)
Llober
Cristina Córdoba
Àlvia Martín
Eresma Arrigada
da Castells
Eduard Salvà
Edició
Eduard Fité
Editor en cap)

Empsa Catalana S.A.
Consell de Cent, 425
009 Barcelona
Tel. 265 60 00
Fax 54063
x 265 82 51
180 10, 265 81 91
Impressió: Printer
Industria Gráfica, S.A.

Pòsit legal: B-17867-1994

Aquesta revista es ven
juntament amb el diari

Reportatges

50 anys després de l'holocaust nuclear El 6 d'agost de 1945, Hiroshima quedava arrasada per la primera bomba atòmica llançada contra objectius humans. Mig segle després, un Japó immers en una crisi de valors no oblida la massacre **6**

L'acupuntura fa forat Tot i les reticències de la medicina occidental, la teràpia basada en la incisió d'agulles ha aconseguit interessar a les universitats **22**

Turquia, el país frontissa Viure a cavall entre els mons occidental i oriental ha marcat la seva història, enriquint-lo culturalment i sotmetent-lo, alhora, a les contradiccions del mestissatge **34**

Les intimitats de Portugal Les platges quilomètriques són un dels principals reclams turístics, però no poden fer oblidar la seva intensa vida interior **40**

18 Entrevistes

Carles Fontserè es va enfrontar a l'*alzamiento* del 18 de juliol a base d'omplir els carrers de Catalunya amb cartells revolucionaris. Als 79 anys publica les memòries **18**

Cesc Durant molts anys s'ha guanyat la vida fent riure els altres i ara es pregunta què és el que el fa riure a ell **26**

Foto portada A.G.E. Fotostock

Interiors

Moda Els teixits amb flors tenen una estranya capacitat per adaptar-se a tota mena de tendències, ja siguin romàntiques o modernes

Pèrgoles A l'estiu és la zona més desitjada de la casa, tant si es basa en un entramat de canyes com si respon al més innovador dels materials. L'objectiu és l'ombra i us presentem diverses maneres d'aconseguir-la **4**

Regals Encara que Barcelona sembli paraitzada el mes d'agost, els que la visiten o els que no hagin marxat de vacances tenen llocs on comprar els objectes imprescindibles per completar un bon estiu **5**

Conte **2**

Retrats **3**

Viatges **4**

Un tomb pel món **4**

Menjar bé **5**

Sobretaula **5**

Jardí **5**

Botiga **5**

Motor **6**

Jocs **6**

Test **6**

Tarot **6**

Retrat **6**

Idees

Quim Monzó I demà, dilluns **7**

J.V. Marqués Diccionari arqueològic **1**

Pau Riba Logia del fil 1 **2**

Nèstor Luján El pont estret dels 50 **3**

Dr. Joan Corbella Vida quotidiana **4**

Drs. Del Hoyo i Cassan Salut **5**

Dr. Antoni Martín Sexologia **5**

BEBIDAS A LA MODA

55

MODA

60

BELLEZA

64

CASA

66

MOTOR

68

ESCAPARATE

70

ENTRE TENEDORES

75

EL ÁLBUM

76

LA VANGUARDIA DEL SIGLO

77

KRAHN

83

Portada: Fotografía de Humberto Rivas

LA VANGUARDIA

Presidente-Editor: Javier Godó, conde de Godó
 Director: Juan Tapia
 Director adjunto: Luis Foix
 Director adjunto de Arte: Carlos Pérez de Rozas
 Subdirector: Josep Carles Rius
 Redactores jefe: Juan José Caballero y Miquel Villagrana
 Fotografía: Pepe Baeza

O P I N I O N

En pijama JOAN BARRIL 6/Turno de oficio LLÀTZER MOIX 8

Tipos de interés MÀRIUS CAROL 78/Carta de situación HORACIO SÁENZ GUERRERO 82

Entrevista a Carles Fontserè

“Me indigna la pasividad de los intelectuales de hoy”

Uno de los más prestigiosos cartelistas de la República, galardonado con la Creu de Sant Jordi en 1989, acaba de publicar sus memorias. Núria Escur 10

Picos de Europa

El mayor refugio de la belleza dura e imprevisible

La principal formación caliza de la Europa atlántica, una superficie de 65.000 hectáreas, es, por fin, parque nacional. Fernando García 16

D O S

Proyectos de

Once personajes que utilizan su propio resultado de haber consagrado su vida al

LA ESPALDA DE CARLOS SALA, MODELADA POR

diurno

resident
 Javier Llobet
 Director
 Genç Villatoro
 Director de producció
 Martí Anglada
 Coordinador de
 complementos
 Pere Culler
 Cap de secció
 Andreu Farràs
 Redacció
 Àlvia Martín
 Teresa Arrigas
 M. de Castells
 Ernest Salvà
 Dició
 Ricard Fitè
 Editor en cap
 Disseny
 Cristina Córdoba
 Núria Lorda
 Roger Valles
 Projecte gràfic
 Peterson Lackersteen
 Mark Porter
 Director comercial
 Adolf Francisco
 Director de màrqueting
 Arles Montaner
 Director de publicitat
 Jordi Faus

emsa Catalana S.A.
 Consell de Cent, 425
 009 Barcelona
 t. 265 60 00
 f. 54063
 x. 265 82 51
 1 80 10, 265 81 91
 impressió: Printer
 òndria Gràfica, S.A.

posít legal: B-17867-1994

Carles Fontserè

“Nada me indigna tanto como la pasividad de los intelectuales de hoy”

E

El 5 de febrero de 1939, el presidente de la Generalitat Lluís Companys cruzaba la frontera hacia Francia. Entre los que le acompañaban en aquel camino hacia el exilio figuraba un joven de 22 años que se había convertido en uno de los más prestigiosos pintores de carteles de la República. Carles Fontserè, un “enfant terrible” aunque esté en la frontera de los ochenta, acaba de publicar la primera parte de sus memorias

TEXTO DE NÚRIA ESCUR

FOTOS DE PATRICIO SIMÓN

Mientras fue uno de esos niños de pantalones de golf y calcetines a rombos no supo lo que era buscarse la vida. De adolescente, como buen requeté, mostraba con orgullo, en su solapa, la flor de lis de los carlistas. Nadie podía imaginar entonces que a aquel chaval, convencido de que lo más importante era “Dios, Patria, Fueros y Rey”, un catalán que se aburría soberanamente en la escuela, hasta el punto de pasarse las clases dibujando en los márgenes de los libros de texto, le iba a marcar a fuego la llegada de la República y la cadencia de aquel vitoreado “Visca Macià! Mori Cambó!”.

Carles Fontserè, hijo de un auténtico dandi barcelonés, ramblista de pro, nieto de un músico del Liceu, biznieto de de un catalán galardonado con el título de Caballero de Isabel la Católica, ha sido casi de todo en esta vida: decorador del Casino de Canet-Plage, productor de una revista con Cantin-

flas, dibujante de cómics de cowboys, fotógrafo y, como en la canción de Sabina, taxista en Nueva York. Después de una vida imposible de resumir, llegó a Cataluña en 1973. Se instaló en Porqueres —se baña diariamente en el lago de Banyoles— junto a su mujer y colaboradora. Terry Broch es un monumento a la constancia, en ocasiones su verdadera memoria. Con ella se casó en París y le enseñó, como dice ella, “lo que era vivir en plena bohemia” con un artista que hubiera dado su reino por un Bugatti de carreras. “A veces —explica— teníamos que empeñar alguna cosa para continuar la aventura. Lo que nos dio más dinero fueron unos zapatos de cocodrilo que yo me traje de México”.

■ *¿Se puede empezar una vida como carlista y terminarla como anarcoliberal?*

■ Bueno, no se puede juzgar a un chaval por

■ CARLES FONTSERÈ EN SU ESTUDIO DE PORQUERES, ANTE UNO DE SUS CARTELES

■ EL CARTELISTA HA LEGADO TODO SU PATRIMONIO ARTÍSTICO A LA GENERALITAT

la ideología que tiene a los once años. Peor fue el cambio de Stalin, que empezó estudiando para sacerdote. San Pablo fue a Judea para perseguir a los cristianos primitivos. Cayó del caballo y se convirtió. Mi caída del caballo fue ver que mi padre se iba a vivir con una señora que no era mi madre, ¡en mi familia!... donde siempre se había estado en contra de cosas como el divorcio, gente ortodoxa...

■ "Gent d'ordre"

■ Así se decía a lo burgués. Entonces descubrí que debajo de aquella gente "de orden" pervivía el máximo desorden y que aquel señor que clamaba por el rigor le tenía un pisito puesto a alguien que no era su mujer. Ahora, gracias al president Pujol, se ha exculpado a la burguesía catalana del franquismo. Pero yo recuerdo que cuando entrabas en una de estas casas de Barcelona te decían: "¡Aquí lo que tiene que llegar es un golpe de sable!". Y llegó, vaya si llegó. Lo que no se pensaban ellos es que el sable arrasaría también lo que les era más sagrado: la Virgen de Montserrat, las sardanas...

■ *Usted, como hijo de un miembro del somatén con media docena de revólveres en su casa, tenía apenas siete años la primera vez*

S I N F O B I A S

"No pertenezco

partido, no tengo

fobia. Sólo creo

me parece que es

venga de donde

esa postura sólo

encuentro en la j

que disparó una arma que no
¿Por ideología hubiera sido

■ Esa es una cuestión que no ponder. Instintivamente, diré nunca sabes con lo que te puede. Individualmente, cada muerte fue una injusticia, un drama. No hay quien lo borre. Globalmente está para matar. Históricamente atrevo a justificar las matanzas FAI, en Barcelona, el 19 de julio. ¡mente!... pero tal vez ninguno de los muertos lo merecía. Lo que ocurrió en los asesinatos de la derecha siempre

inadvertidos porque eran contra gente anónima. Los asesinatos de la izquierda, en cambio, tenían apellidos con mayúsculas. Decían... ¡Dios, el obispo Irurita!, sí, claro, pero... y al fulano de tal, a quien no conocía nadie, ¿que lo zurzan?.

A Fontserè, que fue soldado en las Brigadas Internacionales, pocas cosas le indignan tanto como "la pasividad actual de los intelectuales", ese 'no mojarse' por nada, tan lejos del movimiento que en el 36 decidió a grupos de artistas a salir a la calle y comprometerse con la revolución. Y mientras lo cuenta es fácil imaginarlo pintando aquel cartel que muestra un campesino -con la leyenda "Libertad"- sobre el fondo rojo y negro de una bandera anarquista o hablando con sus compañeros. Alumà, Helios Gómez, Clavé. Hoy, de aquellos que vivieron la época en la que las paredes hablaban, como decía Bartra, ya quedan pocos: Nello, Perotes, Bartolí, Clusellas "Nyerra"... todos del Sindicat de Dibuijants.

Probablemente nadie tenga tanto material sobre carteles de la República como este antiguo alumno de los escolapios que vio Els Pastorets en el Romea y aprendió la guerra de Marruecos en los cromos del chocolate

CUANDO LAS PAREDES HABLABAN

■ ALGUNOS DE SUS CARTELES CUBREN LAS PAREDES DEL ESTUDIO

CUANDO LAS PAREDES HABLABAN

■ ALGUNOS DE SUS CARTELES CUBREN LAS PAREDES DEL ESTUDIO

“Hacíamos política a través del arte y los carteles era lo que teníamos más cerca para gritar lo que sentíamos. En el grupo discutíamos, si ese lo hacía mejor o el otro se pasaba al enemigo.” Fontserè no quiere hablar mucho de carteles. Ocuparon tres años de su vida y tiene ochenta, “pero la historia es así y, probablemente, ya no voy a quitarme la etiqueta de ‘cartelista de la República’. He hecho muchas otras cosas pero aquello se popularizó”.

La revolución cartelista de julio de 1936, un fenómeno único en la historia, es uno de los episodios de la guerra civil española que ha quedado más grabado en

la memoria colectiva y uno de los más valorados positivamente por críticos de todo el mundo. Hablar del *Sindicat de Dibuixants* es, todavía hoy, una señal de identidad para quienes se comprometieron con sus ideas.

En aquel momento, como decía Agustí Bartra, durante meses, “les parets parlen” y los artistas se manifiestan con mensajes subliminales. Son carteles de colores vivos, con leyendas cortas (“*Ambulàncies per al front*”, “*El darrer mot d'ordre: Disciplina!*”). Años después, dice Fontserè, “con la publicidad moderna llegó el canto del cisne para el cartelismo. Pasó a mejor vida”.

■ *El campo de concentración donde estuvo ya no existe.*

■ No, los franceses lo borraron del mapa. En cambio los alemanes los conservan. Una guerra es una evolución histórico-política resumida, pensada en pocas semanas. Y se cae siempre en el error de juzgarla globalmente.

■ *¿Por eso se indigna siempre diciendo que todos parecen olvidar que al principio de la guerra civil española casi no había comunistas?*

■ Exactamente. En el año 36 el partido comunista era prácticamente inexistente. Por lo tanto, esa idea de que el movimiento del general Franco iba contra el comunismo... bueno, eso no se aguanta por ningún sitio. En el año 38, en la zona republicana, allí sí que llegaron las directrices de Moscú y el estado permanecía en manos del partido comunista.

■ *Usted se define hoy políticamente como “humanista”. Es un concepto poco preciso, ¿no?*

■ Parto de una realidad: la mayoría de gente de mi generación hizo la guerra en Cataluña, y de una manera imprecisa, digamos que “por la independencia de Cataluña”, y contra el franquismo, que era el nacionalcatolicismo. Aquella, como casi todas, fue una guerra de religión. Lo que ocurre es que la iglesia encontró el modo más ingenioso de escurrir el bulto. De modo que ahora puedo decir, de manera imprecisa, que soy humanista e independentista. No pertenezco a ningún partido político, no tengo tampoco ninguna fobia. Sólo creo en lo que me parece que está bien, venga de donde venga. Y esa postura, lejos de ser cursi, creo que sólo la encuentro en la juventud.

Terry Fontserè —renuncia voluntariamente a su apellido— ya está temiendo la llegada del segundo volumen. “*Memòries d'un exiliat català*”. Sabe que para escoger la vida al lado de este hombre tuvo que renunciar a algunas cosas. Pero le compensa. No tienen hijos. A cambio de todo su patrimonio cultural, hoy en manos de la Generalitat, reciben un vitalicio que les ha permitido pequeños lujos como hacerse traer libros de EE.UU. para utilizar, solamente, un par de datos. Mañana, como siempre, seguirá Fontserè plantando robles delante de su casa, tomando complejos vitamínicos y durmiendo la siesta con la espalda en el suelo y los pies sobre el sofá. ■

L'Editorial Pòrtic acaba de publicar el primer volum de les memòries de Carles Fontserè, a través de les quals el lector pot resseguir l'aventura d'un noi de la burgesia de

Barcelona que «va ensopegar» amb la història del país i va esdevenir un dels representants més actius de l'esclat cartellista durant la Guerra Civil. Però les *Memòries d'un car-*

tellista català (1931-1939), il·lustrat amb més de dues-centes fotos, dibuixos i cartells, és també un mosaic vivíssim del debat ideològic que va marcar tota una generació.

La memòria del cartellista

Carles Fontserè acaba de publicar el primer dels tres volums en els quals relata l'experiència de la seva vida, des de la seva participació com a cartellista i soldat a la Guerra Civil fins als exilis de París i Nova York

EVA VÁZQUEZ
Porqueres

Quan algun visitant arriba a Can Tista, la masia on viuen Carles Fontserè i Terry Broch, els primers a saludar-lo són en Titus i el Càntir, dos gossos de diferent pelatge que tenen el costum d'assaltar-te a llepades abans de caure rendits, de forma fulminant, als peus d'algun sofà, on somnien llargament en una immobilitat absoluta. En una pausa de l'entrevista, Carles Fontserè es fotografia al sofà al costat dels dos animals, que arriben instantàniament el llom quan senten el contacte d'una mà i, després, satisfets de la presència humana, acomoden mandrosament el morro als plecs de la seva falda. Fem algun comentari divertit sobre la mansuetud d'aquestes bèsties i penso, mirant el quadre a distància, en algun d'aquells retrats de Sòcrates o Aristòtil de la pintura barroca espanyola, i em sorprèn que Carles Fontserè se'ls assembli tant, amb la seva espessa barba blanca, el front solcat d'ombres i aquella profunda mirada de llum mediterrània.

Però a Carles Fontserè li hauria agradat més assemblar-se a Lev Tolstoi, un personatge amb qui comparteix moltes altres coses a més de les barbes llargues. «Oh! Tolstoi» es limita a dir, amb un sospir llarg i secret, quan li esmenten aquest nom. Va ser llegint l'obra d'aquest moralista rus, l'any crucial de 1933, que aquell adolescent fill de la burgesia catalana benpensant, membre de la joventut carlina i esporàdic participant als escamots del requetè va començar a concebre els tons grisos del món. La lectura de Tolstoi li va descobrir que l'ordre polític no sempre es correspon amb la realitat i les necessitats socials i, poc després, la fugida del pare, «defensor de l'ordre i la família cristiana», amb una altra dona, va completar la transformació ideològica de Fontserè, a qui es revelaven de sobte, brutalment, «l'amagat suburbi moral de la societat benpensant, l'arbitrarietat de la justícia i el drama de la pobresa».

No és pas per justificar-se que recorda que als anys trenta estar separat o ser fill de pares divorciats automàticament t'embrutava el currículum vitae; personalment, a ell la nova situació familiar el feia avergonyir com si hagués comès algun pecat imperdonable. «Era un conflicte moral com ara ho és l'avortament», aclareix intentant que ens fem càrrec de la situació.

El cas és que el 19 de juliol de 1936, la insurrecció dels militars a Barcelona el va enganxar al bàndol dels revolucionaris, al qual s'havia adherit amb la seva entrada al Sindicat de Dibui-xants Professionals. Des d'aquí participaria en un esclat cartellista sense precedents al país i únic a tot l'Estat. Els mateixos

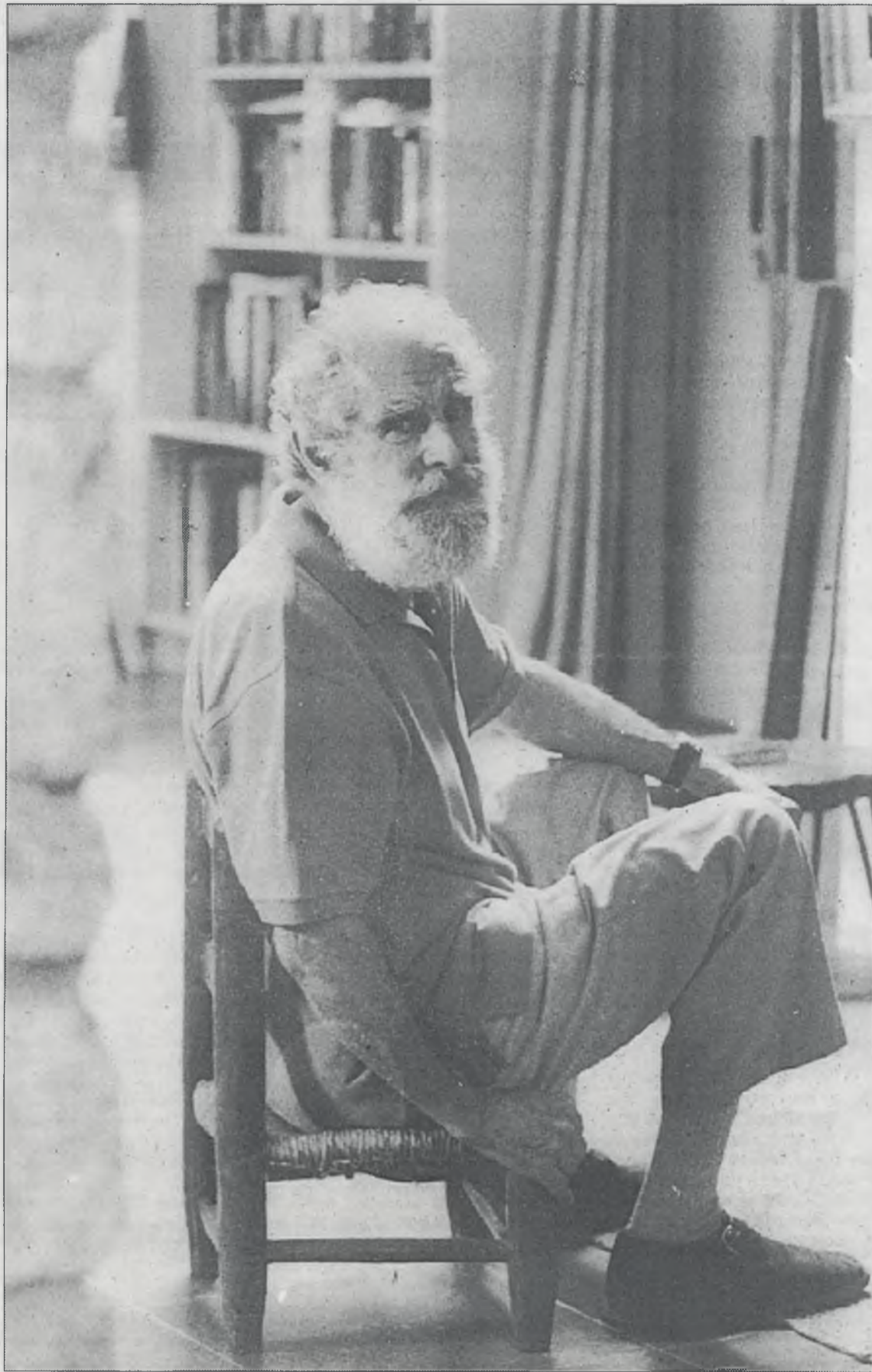
nacionals, explica Fontserè a les memòries, quan van entrar a Barcelona van elogiar la qualitat i abundància dels cartells catalans. Cartells com el que Fontserè va realitzar per a la FAI amb l'exhortació «Llibertat!» són ja part de la història col·lectiva, i tot i així ell se sent en l'obligació de recordar que treballar com a cartellista en un dels bàndols de la guerra no era solament una activitat artística, sinó que implicava un compromís ideològic clar per una causa que, a vegades, també podia sentenciar-te a mort. La persecució no necessàriament podia venir del bàndol contrari, sinó també, i més dolorosament, del propi. A Carles Fontserè, per exemple, els cartells que va pintar el 1936 per a la FAI i el POUM li van costar, un temps més tard, una ordre d'execució —mai consumada, gràcies al vell ardit de fer creure que ja era mort— cursada pels comunistes, que no admetien cap mena de dissensió a les seves files.

Quan Fontserè al·ludeix als detalls d'aquella aventura, relacionada amb l'enemistat oberta que hi havia entre comunistes i anarquistes i que relata a bastament en les seves memòries, li pregunto què li sembla la versió que Ken Loach ha fet de la liquidació de les milícies a la pel·lícula *Tierra y libertad*. Només de sentir-ne el títol —que Loach va prendre de la capçalera d'un diari anarcosindicalista de principis dels anys 30—, Fontserè esbossa un somriure llarg. «No he vist la pel·lícula, però sé perfectament de què parla: ho vaig viure».

Responsabilitat històrica

El fet que molta gent, sobretot la joventut nascuda amb la democràcia, hagin descobert tot just ara, amb aquesta pel·lícula, les divisions que hi havia al bàndol republicà no el sorprèn gaire. «Mantenir la fidelitat a la història —diu—, fins i tot d'aquelles coses que no ens agraden de la història, és una responsabilitat, i molt gran, dels qui vam viure la guerra, perquè ja sabem que la memòria popular, allò que perviu amb el temps, no té res a veure amb els fets; sempre és una memòria manipulada».

D'aquestes versions «manipulades» que han perdurat al llarg de la història, n'esmenta un munt a les seves memòries, però n'hi ha una que l'esfereix particularment perquè fa pocs mesos encara se celebrava com una gran victòria: l'alliberament de París al final de la II Guerra Mundial. L'únic moment que Fontserè alça lleugerament el to de veu és quan ho explica: «Llegint els nombrosos articles que s'han publicat per commemorar el cinquantè aniversari d'aquella data, he vist que es ressaltava amb gran insuflació patriòtica que els primers tancs que van entrar a París eren de nacionali-

XAVI SUREDA

«Com que no he estat pare, he conservat la mentalitat de fill», diu Fontserè a les seves memòries.

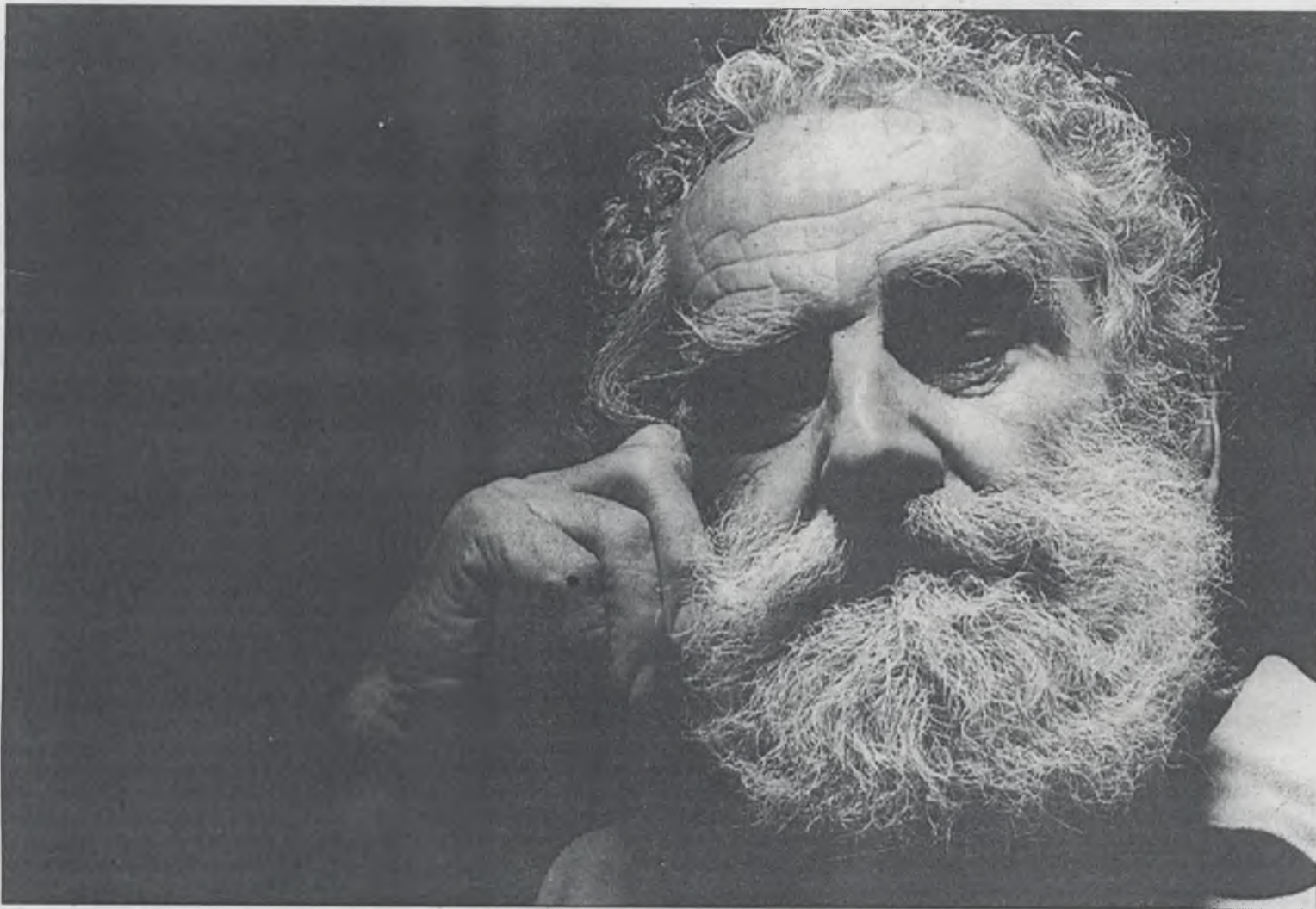
tat espanyola. I això és una victòria? Que no saben que els francesos enviaven els espanyols, juntament amb els negres i els moros, a la primera línia dels combats perquè fossin els primers a morir, mentre ells es parapetaven darrera? De quin alliberament parlen? El final de la guerra va suposar la consolidació, durant trenta anys més, del franquisme a Espanya, amb el beneplàcit d'aquests que en diuen aliats».

Després se submergeix en el silenci observant encara aquell

cartell del POUM que li podia haver costat la vida, i penso si el fet de mirar-lo no li provoca malsons. «No, no, ja ha passat molt de temps i, a més, sempre he preferit veure el costat positiu de les coses, quedar-me amb els bons records». A Fontserè també li seria vàlida la màxima que Ernst Jünger va escriure a la solapa d'un llibre com a dedicatòria a un amic: «En tots els casos, l'esperança et portarà més lluny que la por». La cita de Jünger, que va exercir de censor al París ocupat, potser no plaurà

gaire a Fontserè, que veient els homenatges fets al pensador alemany amb motiu del seu centenari, s'exclama: «Es que ara resuta que era un angelet enmig dels dimonis?»

Moltes d'aquestes coses que ara l'indignen les ignorava en aquella època, quan només tenia vint anys i la guerra primer i l'exili després es presentaven com a esdeveniments propicis a l'aventura. Per això moltes de les opinions que exposa a les seves memòries les va madurar amb els anys i a còpia de documen-

XAVI SUHEDA

Encara que la seva barba blanca l'acosti als retrats dels filòsofs clàssics de Velázquez o Ribera, a Fontserè li hauria agradat més assemblar-se a Tolstoi.

tar-se exhaustivament amb tota mena de llibres, catàlegs i fotografies. Amb aquesta informació a la mà ha acabat rebutjant el mot «feixista» per definir el cas espanyol. «El feixisme a Espanya —escriu a les memòries— era un fantasma polític importat de l'estranger». Allò que era real a la Catalunya dels anys trenta, afegeix, era «l'existència d'una dreta caciquista, amb reminiscències feudals, que encoratjava la intervenció militar», d'aquí que Carles Fontserè opini que el franquisme no s'hauria d'haver combatut amb l'estigma del feixisme, perquè, «com que en el seu cas era fals, s'ha resguardat intacte el component reaccionari».

La distància dels anys ha propiciat que cadascú es formi una idea política de la guerra civil a conveniència, encobrint determinats fets i ressaltant-ne d'altres. A Fontserè també podran acusar-lo d'explicar la «seva» versió del conflicte, però tal com va dir l'historiador Josep Benet en la presentació d'aquestes memòries a Barcelona, «serà vàlida mentre sigui honesta». L'honestat no se li pot negar a Fontserè ni quan lamenta que el president de la Generalitat, Jordi Pujol, «vulgui creure que tot-hom, burgesia i treballadors, van patir la guerra de la mateixa manera per justificar ara la seva política nacionalista». Assegura que entén aquesta actitud,

perquè «Pujol voldria que les coses haguessin anat realment així, i jo també, però no va ser d'aquesta manera i ho lamento tant com ell».

De totes aquelles coses que va viure durant la guerra, potser les que recorda amb més estima són les que li van permetre construir amistats duradores. Va ser al Sindicat de Dibuixants que va conèixer Antoni Clavé i Miquel Paredes, Alumà i Helios Gómez, entre molts altres, i a través de la seva feina com a cartellista, el comissari de Propaganda de la Generalitat, Jaume Miravittles, amb qui fugiria, juntament amb Lluís Companys, Josep Tarradellas i la resta del Govern català, camí de l'exili travessant els

pirineus. Durant aquells anys també va tenir oportunitat de conèixer l'escriptor i activista rus Ilya Ehrenburg, del qual va incomodar-lo «el seu aspecte d'home brut i deixat», i Henri Monnier, membre de les Brigades Internacionals i a qui Fontserè deu el favor d'haver-lo fet passar per mort quan el buscaven com a presumpte «feixista».

Algunes d'aquestes amistats, les va retrobar després a l'exili francès, nucli del segon volum de les seves memòries. Fontserè m'arrossega ara —si arribo mai als seus 79 anys, m'aconteraria amb la meitat de la seva energia— a l'amplia habitació on treballa sota una il·luminació perfecta tacada de reflexos mine-

rals. «Aquí tinc tots els llibres que he de consultar per escriure el segon volum», indica fent un gest ampli amb el braç com per abastar d'un sol cop els centenars de llibres que té apilonats als prestatges. En pren un com si fos per atzar —*La caída de París*, de Herbert Lottman— i l'obre directament per l'índex onomàstic del final: «Mira», diu, i comença a resseguir els noms amb el dit: «No hi figura cap català». En aquest oblit sustenta Fontserè gran part de l'interès que pugui tenir aquest nou capítol de les seves memòries, primer perquè els catalans formaven una petita però important comunitat d'intel·lectuals a la capital francesa d'aquells anys, i segonament perquè, segons ell, mentre les memòries publicades fins ara sobre aquest període han estat escrites des del sud de França, les seves vivències són directament les del París de la *drôle de guerre*, de l'ocupació alemanya i de l'alliberament.

Després m'ensenya un llibre deliciós amb fotografies del París ocupat. Per aquestes imatges desfilen els grans protagonistes de la intel·lectualitat francesa, d'André Gide a Albert Camus, i els cèlebres cafès de la Rive Gauche que també va freqüentar Fontserè: el Dôme, el Deux Magots, el Lipps. En girar una pàgina apareix de sobte la fotografia d'un militar alemany de posat solemne. Observo que no podia haver dedicat més voluntat a fer-se antipàtic, i Fontserè em talla: «No t'enganyis, aquest militar no era pas cap imbècil —resulta que el coneixia!—, no pas com l'Eisenhower, que no sabia ni articular una frase correctament». La seva amistat amb alguns diplomàtics alemanys de l'ambaixada de París en aquells delicats anys quaranta li pot reportar algunes antipaties, però Fontserè continua anteposant les filiacions individuals a les polítiques. A aquestes alçades, li queden poques pors a superar, potser només la mort d'un roure que va plantar l'any passat a l'eixida de casa i que tem que pugui associar-se a algun mal averany.

Amb aquest cartell es va guanyar l'enemistat dels dirigents comunistes.

De la guerra al «Bonjour México!»

«Per això havíem fet la revolució?». Carles Fontserè formula aquesta pregunta després de descriure a les seves memòries un «comunista presumit que s'havia enamorat de l'uniforme militar». Els fets del Maig de 1937, que van enfrontar en ple centre de Barcelona el PSUC, la UGT i l'Estat Català, d'una banda, i la CNT-FAI, el POUM i altres organitzacions anarquistes, de l'altra, van suposar, de fet, l'anul·lació de l'autonomia de Catalunya amb l'entrada dels guàrdies d'assalt i el triomf del Partido Comunista de España, que passava a controlar de forma centralitzada tota l'administració de l'Estat. Aquests fets, però, van alterar relativament la vida de Carles Fontserè, encara que en un moment donat confessa que la CNT li era més simpàtica que la UGT. Només de forma retrospectiva es dol ara d'aquell excés de zel polític que va acabar amb la utopia llibertària. Tampoc no vol arriscar-se a fer suposicions sobre el curs que hauria tingut la guerra si les coses haguessin estat diferents. Potser, pel seu caràcter juganer, la proposta que més li hauria atret seria la que va plantejar Salvador Dalí: construir en una plaça central de Barcelona un penis monumental que deixés constància a l'aviació enemiga de la virilitat dels milicians. Aquest projecte de Dalí, no cal dir-ho, no es va realitzar mai —ni tampoc el de crear un Ministeri de la Desorganització Social que també havia proposat l'artista figurenc—, però Carles

Fontserè va tenir ocasió de discutir aquestes i altres qüestions amb el mateix Dalí quan van retrobar-se a Nova York. D'aquella coneixença, de la qual va sorgir la col·laboració per realitzar un «happening» al Philharmonic Hall del Lincoln Center, en deixa constància una fotografia que Fontserè conserva en un lloc privilegiat de casa seva i en la qual apareix una riallera i joveníssima Terry Broch al costat de Dalí, en la seva habitual actitud esperpèntica. Però a Fontserè, que al llarg de la seva vida ha conegut intel·lectuals i artistes de tot ordre, entre ells el fotògraf Brassai o l'escriptor Jean Cassou, director de la revista «Europe» i un dels activistes de la resistència francesa, l'amistat que encara ara li fa brillar els ulls amb la passió dels vint anys és la de Mario Moreno «Cantinflas», amb el qual va emprendre una de les aventures de les quals Fontserè conserva un record més entranyable: l'escenificació a Mèxic de la revista «Bonjour, México!». Aquest espectacle, que va mobilitzar un nombrosíssim elenc de «vedettes» i els principals modistes de l'època, entre ells Balenciaga, volia ser una mena de faula sobre l'evolució dels vestits de moda al llarg dels temps, però es va acabar convertint en un festival musical que combinava l'esperit francès dels anys vint amb el «glamour» del Hollywood daurat. Fontserè passa les pàgines de l'àlbum on guarda tots els retalls d'aquella aventura i fa la impressió que, ara mateix, viatja molt lluny.

“Hi ha qui va tornara Catalunya per morir; jo volia tornar perviure”

L'any 1936, Carles Fontserè tenia 20 anys. Malgrat el seu passat carlí, va iniciar, amb altres dibuixants, una eclosió de cartells revolucionaris que van omplir les parets de Catalunya. Ara en té 79, viu a Porqueres i des de l'aïllament ha escrit les seves memòries, un documentat passeig per l'aventura de la seva vida. Teresa Artigas

Amés de grafista, il·lustrador, cartellista, escenògraf, pintor i fotògraf, Carles Fontserè (Barcelona, 1916) ha dibuixat molts còmics. Bill Elliot és el *cowboy* protagonista de les vinyetes que aquest català va començar a dibuixar a Nova York als anys 30. La seva vida, plena d'aventura, inconformisme i passió, el podia haver convertit en el personatge central dels seus propis còmics.

Però Fontserè s'ha limitat a viure, a viatjar i a treballar en allò que li ha interessat. Editorial Pòrtic acaba de publicar *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, primer volum de les seves memòries. El primer cartell revolucionari que va aparèixer a les parets de Barcelona l'estiu del 36 va ser el d'un home de mig tors amb els braços alçats i un martell a les mans sobre un fons de banderes roges. La llegenda deia: "Treballa per als qui lluiten." El seu autor va ser un Carles Fontserè de 20 anys, i el cartell, la seva aportació espontània a la revolució que es va produir a Catalunya davant l'*alzamiento* del general Franco.

Al llarg de cinc-cents pàgines, Fontserè descriu amb tota mena de detalls el seu pas pels jesuïtes de Casp—escola que va abandonar als 15 anys—, la seva filiació carlina, els seus inicis professionals, l'activitat del Sindicat de Dibuixants Professionals durant la Guerra Civil, la seva incorporació a les Brigades Internacionals i

la seva fugida a França.

Fontserè va viure el seu exili amb intensitat. París, Mèxic i Nova York van ser tres dels escenaris on l'artista va viure i triomfar. L'any 1973 va tornar a Catalunya. Des d'aleshores viu a la seva casa de Porqueres amb la seva dona, Terry Broch, la qual va conèixer a Nova York i amb qui es va casar a París.

—Ha estat fàcil, refrescar la memòria?

—La memòria és una cosa exclusiva. Hi ha coses que les recordem perfectament bé i, en canvi, n'hi ha d'altres que les recordem com una imatge, però quan vols precisar-la, no trobes la manera de fer-ho. El que jo he fet abans de posar-me a escriure les memòries ha estat un dietari i uns fitxers. A mesura que vaig anar trobant papers, retalls de diari o recordant fets i noms, ho vaig anar anotant en aquest dietari i enganxant, fins i tot, les fotografies corresponents. Això ho feia tant amb les coses de caràcter històric com amb les vivències més personals. Quan ho vaig tenir tot anotat, vaig començar a escriure de memòria, tot consultant aquest dietari, que m'ha fet la feina molt més fàcil.

—La seva primera idea va ser fer un llibre sobre els cartellistes catalans en tercera persona, però finalment va decidir fer unes memòries en primera persona. ¿Què és més fàcil, parlar en primera o en tercera persona?

—Si escrius en tercera persona tens l'avantatge que no t'has de plantejar certs problemes molt íntims, no has de decidir si dius certes coses o no les dius. En canvi, escrivint en primera persona he considerat que no havia d'amagar res que fos essencial per explicar l'aventura d'aquell noi que era Fontserè.

Hi ha certs aspectes que lamentes haver-los de recordar i d'explicar. Bàsicament és més còmoda la tercera persona, però és molt més apassionant escriure-ho en primera, malgrat els moments desagradables, aquells moments que tenen una repercussió personal. Per exemple, mentre jo estava col·laborant amb la revolució, el meu pare, que mai va deixar de ser carlí, va estar detingut a Montjuïc i en perill de ser afusellat.

—On va aprendre a dibuixar?

—Això ha estat sempre una cosa meua. Segons explicava la meua mare, quan jo era un nen de bolquers i plorava, m'ensenyaven un quadre i callava. En canvi, quan era el meu germà qui plorava, li ensenyaven el quadre i no callava. Quan tenia 8 anys em van ensenyar a pintar a l'oli a l'escola, al que en deien *clase de adorno*. Des d'aleshores no havia tornat a practicar aquesta tècnica fins fa uns anys. La veritat és que la meua facilitat per dibuixar era innata. A l'escola, en comptes d'escoltar el professor, em dedicava a fer dibuixos als marges dels llibres.

—Quan encara era un adolescent va començar a treballar com a professional per al diari tradicionalista Reacció. ¿A aquella edat, on buscava la font d'inspiració?

—Aquesta és una pregunta que jo també em faig. També em pregunto per què feia aquell estil, que és l'estil de l'Helios Gómez, i com és que jo vaig veure aquests dibuixos. No ho sé. Això només vol dir que jo estava interessat en tot el que era gràfic. Per exemple, de vegades feia dibuixos d'estil cubitzant, però altres vegades feia il·lustracions amb un estil més pròxim a Junceda, que era un dibuixant d'*El Patufet*.

En realitat mai he tingut un estil definit, sempre he fet els dibuixos i il·lustracions en funció del treball que anava fent, perquè cada cosa demana una determinada tècnica d'expressió. No és el mateix fer un cartell que una pintura o una litografia. De fet, mai he teoritzat gaire sobre això.

—Als 16 anys ja va fer un cartell per a les eleccions al Parlament de Catalunya per al partit carlí.

—Ser dins del partit carlí del Requetè i haver des-puntat com a artista gràfic va fer que m'encarreguessin un cartell. Era l'any 32, quan només tenia 16 anys. Vaig tenir la satisfacció de veure a les parets de Barcelona els meus dibuixos. Per a mi, això era molt important.

—Però aquesta no va ser l'única vegada que

va treballar per a una campanya electoral, també va dibuixar per a Dreta de Catalunya.

—Joan Antoni Maragall, a més de la Sala Parés, tenia una agència de publicitat i va posar un anunci al diari en el qual demanava dibuixants. Jo m'hi vaig presentar, com ho van fer molts altres, i em va escollir a mi. Jo, aleshores, tenia 19 anys. Em va demanar de fer els dibuixos per a la campanya de Dreta de Catalunya. Els cartells els feia en Bonell, que aleshores era el cartellista amb més prestigi de Catalunya, i jo feia els dibuixos de premsa. Per a mi també era un gran prestigi veure tota una plana de *La Vanguardia* amb un dibuix meu. Va ser com la consagració.

—¿Quin és el procés pel qual un jove requetè que fa il·lustracions per al diari Reacció passa, l'any 1936, a fer cartells de propaganda revolucionària?

—Es va produir una crisi psicològica i moral. A través de la lectura de Tolstoi vaig trobar la resposta a les meves inquietuds i interessos. Més que les seves novel·les, van ser els seus escrits de contingut moral i psicològic els que em van impactar. A partir d'aquí vaig passar de practicar el catolicisme a un humanisme anarquista i cristià, que era la doctrina Tolstoi. Això, sumat a l'efervescència política que passava el país en aquells moments, va fer que m'anés radicalitzant. Al si de la meua família va passar una cosa

manteníem a la reserva. Cantinflas va estar un parell de mesos a París, nosaltres l'acompanyàvem a veure els espectacles, anàvem al cabaret, etc. Finalment, es va decidir a fer el nostre espectacle.

-¿És molt diferent el Cantinflas de la pantalla de Mario Moreno?

-Bàsicament, sí. Era molt seriós, rarament hauria dit un acudit. Quan anàvem a un restaurant o a un cabaret i hi havia alguna persona que es feia el graciós l'empipava molt, sempre ho criticava, perquè ell considerava que el seu humor era purament professional. A part d'això, era un home seriós, o almenys s'hi considerava, de seriós. A més, a causa del seu origen indi, tenia una

aura molt enigmàtica.

-De Mèxic va anar a Nova York.

-Vaig passar 9 mesos a Mèxic i després, camí de París, vaig anar a Nova York. Però una vegada allà vaig quedar-m'hi un any: el primer mig any passejant, i, quan se'm van acabar els diners, vaig començar a fer còmics. El protagonista era un *cowboy* de Hollywood que es deia Bill Elliot. Els editors em donaven un guió on detallaven la descripció de cada vinyeta i el text. Jo no dibuixava mai les lletres, només hi deixava un espai perquè les poguessin escriure. Aleshores jo no sabia gens d'anglès, i la Terry, que ja l'havia conegut, me'ls traduïa al català. És a dir, jo feia *cowboys* americans amb text en català. També vaig il·lus-

trar alguna revista.

Quan vaig tornar a París, enviava els còmics per correu a Nova York. Em pagaven molt bé. Una vegada ho vaig calcular, i crec que em pagaven 40 vegades més del que pagaven a un dibuixant a Espanya.

-Finalment va decidir tornar a Catalunya i es va instal·lar a la seva casa de Porqueres.

-Jo no volia arribar aquí com han fet, i encara fan, alguns exiliats que tornen quan són vells i es troben sols perquè els seus amics han mort, o són massa vells. Jo volia tornar abans que m'agafés la vellesa per enganxar-me novament al país. Hi ha catalans que han tornat per morir; jo volia tornar per viure.

va estar un
res l'acom-
anàvem al
ra fer el nos-
de la panta-
s, rarament
a un restau-
persona que
mpre ho cri-
el seu humor
l'això, era un
erava, de se-
di, tenia una

aura molt enigmàtica.

-De Mèxic va anar a Nova York.

-Vaig passar 9 mesos a Mèxic i després, camí de París, vaig anar a Nova York. Però una vegada allà vaig quedar-m'hi un any: el primer mig any passejant, i, quan se'm van acabar els diners, vaig començar a fer còmics. El protagonista era un cowboy de Hollywood que es deia Bill Elliot. Els editors em donaven un guió on detallaven la descripció de cada vinyeta i el text. Jo no dibuixava mai les lletres, només hi deixava un espai perquè les poguessin escriure. Aleshores jo no sabia gens d'anglès, i la Terry, que ja l'havia conegut, me'ls traduïa al català. És a dir, jo feia *cowboys* americans amb text en català. També vaig il·lus-

trar alguna revista.

Quan vaig tornar a París, enviava els còmics per correu a Nova York. Em pagaven molt bé. Una vegada ho vaig calcular, i crec que em pagaven 40 vegades més del que pagaven a un dibuixant a Espanya.

-Finalment va decidir tornar a Catalunya i es va instal·lar a la seva casa de Porqueres.

-Jo no volia arribar aquí com han fet, i encara fan, alguns exiliats que tornen quan són vells i es troben sols perquè els seus amics han mort, o són massa vells. Jo volia tornar abans que m'agafés la vellesa per enganxar-me novament al país. Hi ha catalans que han tornat per morir; jo volia tornar per viure.

Avui Diumenge 21

atusellat a les Brigades Internacionals. Qui hagi vist la pel·lícula ho entendreà i, fins i tot, vaig arribar a temps d'afegir en el llibre un *post scriptum* on explico aquest episodi. Vaig estar a les Brigades Internacionals amb molt entusiasme, amb moltes ganes de ser-hi, però de mica en mica, i sense que jo sabés ben bé per què, les coses es van anar posant malament, vaig anar a parar a una companyia de càstig. Finalment vaig saber que el motiu de la meva dissort era haver fet aquell cartell del POUM.

-Quan, als 22 anys, va fugir cap a França de les tropes franquistes, ¿quins eren els seus projectes?

-Mai havia estat a l'estranger i, al començament, les coses no van anar com a mi m'hauria agradat. La meua idea era anar a París, però em vaig trobar en un camp de concentració envoltat de filferades de punxes, de gendarmes i senegalesos amb la baioneta calada que no em deixaven sortir. París quedava molt lluny.

-Però, finalment, va poder anar a París.

-Això ja forma part del segon volum de les meves memòries, en el qual parlo del període de la Guerra Mundial des de París, que és una visió molt diferent de la dels catalans que es van

quedar al sud de França.

-A més de cartellista, també ha fet d'escenògraf i de fotògraf. ¿Què el va portar a la fotografia?

-Sempre m'ha interessat l'aspecte gràfic de les coses, des de joventut ja feia fotografies en excursions, etc. Va ser per casualitat, a Nova York, quan un amic es va comprar una Roliflex, que en aquell moment era la càmera més avançada i més interessant de l'època. Em vaig interessar per comprar-me'n una i fer fotografies.

-En aquella època va publicar una sèrie de reportatges fotogràfics en diaris i revistes. ¿Ho va fer d'una manera professional?

-Bé, com tot el que faig, era professional i no ho era, perquè quan faig una activitat la faig amb el màxim d'interès, de responsabilitat i professio-

"A Nova York vaig ser director internacional d'art de perfums Dana. Em va semblar una sort d'aquelles que t'encasellen i de les quals no surts, com si m'haguessin condemnat a treballs forçats. Vaig renunciar-hi per sempre"

nalitat. Quan vaig decidir fer fotografies ho vaig fer amb aquest mateix sentit. És a dir, he publicat fotografies en revistes dels Estats Units i també en revistes estrangeres. Durant 13 anys m'ha interessat la fotografia, però més com a document sociològic que com una tècnica; per aquesta raó mai m'he considerat un fotògraf. Sempre m'ha interessat molt la vida del carrer i de les ciutats, i el que he fotografiat ha estat la geografia d'una ciutat junt amb la seva geografia humana.

-Vostè ha practicat diversos oficis; però, què es considera?

-Doncs, res. *Sus labores*. Penso que la meua professió és la meua activitat dins del món del gra-

fisme i de la cultura. En el DNI he posat que sóc artista-pintor, perquè si els dic *mis labores* es pensaran que els prenc el pèl. Sóc una persona inquieta, m'agraden moltes coses.

-És a dir, que ha practicat diversos oficis en funció de les oportunitats que se li han presentat.

-Sí. En un moment determinat he fet una cosa i no l'he tornat a fer mai més. Si ara tingués l'oportunitat de fer una obra d'escenografia, ho faria amb molt entusiasme. Tot depèn de les circumstàncies de la vida. Vaig fent, m'interesso per una cosa i sempre procuro fer-ho de la manera més professional.

-Però el que mai li ha agradat ha estat treballar en una oficina. ¿És per això que va abandonar un lloc de director internacional d'art d'una important empresa de cosmètica de Nova York?

-Sí. A Nova York vaig ser director artístic internacional dels perfums Dana. Havia de controlar les diferents presentacions dels productes que sortien de les fàbriques de diferents països. Això em va semblar que era una sort d'aquelles que t'encasellen i de les quals ja no surts. Em vaig trobar com un empleat i vaig decidir renunciar-hi per sempre. Perquè per fer aquesta feina has d'estar tancat en un despatx, has de ser-hi cada dia a les 9 del matí, tens una secretària i, tot i que tens llibertat de moviments, és com estar condemnat a treballs forçats. Ja havia treballat alguna vegada en oficines a l'agència de publicitat de Joan Anton Maragall, a Barcelona, però només hi treballava mig dia i em quedava l'altre mig per fer el que jo volia.

-També té pensat fer un volum explicant les seves experiències a París, Mèxic i Nova York.

-Sí, el tercer volum de les meves memòries el dedico al París de l'alliberament, el Mèxic de Cantinflas i la Nova York de Jaume Miravittles. I dic aquests tres noms perquè donen el color a l'època i a la meua activitat. Si jo parlo de Mèxic no ho puc fer com ho faria un historiador o un antropòleg, sinó a través de la meua activitat, que va estar estretament lligada a Mario Moreno. Allà vaig estar vivint amb ell gairebé les 24 hores del dia.

-¿Com va entrar en contacte amb Cantinflas?

-Ell va venir a París buscant un espectacle. Des de Mèxic ja havia contactat amb el meu soci Richard Vicente, que era un músic de Terrassa, i amb mi, interessant-se per un espectacle que estàvem preparant. Quan va arribar a París, i abans d'ensenyar-li el projecte que teníem, li vam dir que preferíem que abans anés a veure tots els espectacles que en aquell moment es feien a París, i que, després d'haver-los vist, nosaltres li ensenyàriem el nostre projecte. D'aquesta manera podria saber si realment li interessava o no.

Molts productors d'espectacles van estar interessats a parlar amb ell, a conèixer-lo i intentar fer-hi algun negoci. Mentrestant, nosaltres ens

Carles Fontseré

En 1939 cruzó la frontera hacia el exilio en Francia y en 1945 vivía en París. Luego vino México. Cercano a los 80 años, este cartelista recuerda sus días de posguerra.

Pudo un libertario humanista robarle la barba a Moisés? Eso parece cuando uno tiene enfrente a Carles Fontseré. El artista catalán luce una barba tan poblada, espesa y entrecana como Charlton Heston en *Los diez mandamientos*.

Carles Fontseré, que cumplirá 80 años el año que viene, es un personaje cargado de vasta historia personal, que en 1939 cruzó la frontera francesa con Lluís Companys y Lluís Miravittles, derrotado pero con la vitalidad arrolladora de sus 23 años.

Cuando el 2 de septiembre de 1945 acabó la Segunda Guerra Mundial, Carles Fontseré vivía en París.

--No olvidemos que en París la guerra se acabó antes con el desembarco de Normandía y ya habíamos celebrado la liberación. El día del desembarco, yo estaba de juerga en París y recuerdo cómo pasaban los aviones. Al salir de la juerga y comprar la prensa, nos enteramos que se había producido el desembarco.

--¿A partir del final de la guerra mundial, cómo vivió usted en París?

--Sufrimos muchas calamidades desde la liberación. Efectivamente, la liberación fue un hecho histórico, pero luego hubo que vivir el día a día.

--¿En qué circunstancias?

--En circunstancias penosas. Estábamos desnutridos porque durante años no habíamos bebido un café. Todo eran imitaciones, de café, de carne, de pescado. Un día vino un matrimonio catalán a vernos y la señora dijo que estaba harta de comer judías. Aquello nos pareció una manifestación de riqueza agresiva. Comer judías significaba comprarlas en el mercado negro.

--¿Sus amigos eran ricos?

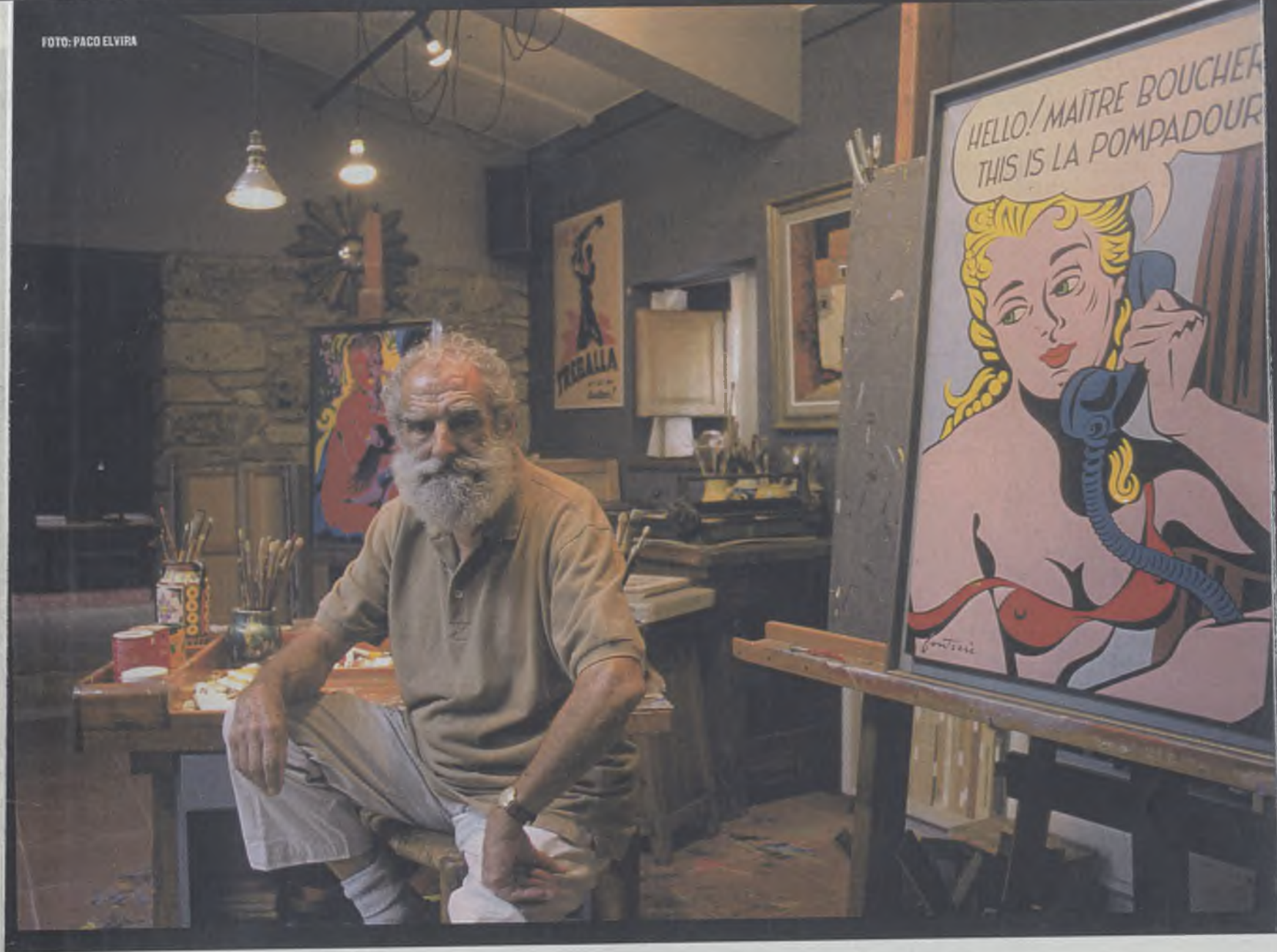
--No lo sé, yo era pobre y por eso bebía malta. El café estaba a precios prohibitivos. Los que tenían dinero vivían bien en París y los otros, muy mal.

--¿Cómo sobrevivió en París?

--Con muchas dificultades. Después de la liberación, todos los trabajos se acabaron, no había nada que hacer, sobre todo para un artista. De manera que yo me puse a pintar una tela, donde reflejé el paso de los tanques frente a Nôtre-Dame. Al cabo de unas semanas me puse a trabajar en cosas de publicidad y dibujos para subsistir.

FOTO: PACO ELVIRA

--¿Y después?

--Algunos catalanes exiliados en México regresaron a París, entre ellos Luis Nicolau d'Olwer, que estaba desde 1941. Algunos se reunían en mi casa. Recuerdo a Rafael Tasis, a Just Cabot, al abogado Rafael Closas. Nos reuníamos cada semana en mi estudio de Montmartre para comentar una novela que Tasis había escrito sobre la Guerra Civil en Catalunya.

--Todos eran intelectuales.

--Todos menos yo, que era sólo un artista anfitrión que se limitaba a tener unas cuantas botellas de licor.

--¿Hasta cuándo estuvo en París?

--Hasta 1948. Un amigo mío, el músico Roberto Vicente, pensaba montar un espectáculo musical. A mí me interesó la idea y durante muchos meses estuvimos trabajando en el proyecto, maquetas de decorados, vestuario... Yo era amigo del hispanista Jean Camp, agre-

gado cultural de la embajada francesa en México. Le expuse nuestra idea de llevar el espectáculo a aquellas tierras y habló con Cantinflas, que se interesó por el proyecto y vino a vernos a París.

--¿Qué hizo Cantinflas en París?

--Durante dos meses, le llevamos a todos los espectáculos y cabarets de París y cuando se empapó del espíritu artístico de las cosas que se hacían allí, le enseñamos nuestro proyecto y quedamos entonces en ir a México a prepararlo.

--¿Cuándo llegó a México?

--En el verano del 48, para hacer la escenografía con un grupo de escenógrafos mexicanos.

--¿Se estrenó la revista?

--Y con mucho éxito. Me pasé nueve meses en México haciendo vida nocturna. Salía a cenar con las artistas y con la gente del teatro.

--Intervino Cantinflas en el espectáculo?

--No, su aportación fue exclusiva-

mente económica, por su gran afición al teatro, aunque él era una estrella cinematográfica que ganaba medio millón de dólares al año.

--¿Cómo vivían los mexicanos?

--Bajo una gran diferencia de clases sociales. Había una clase burguesa, a la europea, de unas 5.000 personas. Conocí a muchos exiliados, frecuenté el Orfeón Catalán y, aunque mi amigo Roberto Vicente y algunas artistas se quedaron en México, aquellas diferencias sociales, entre los ricos y los *peladitos*, me impulsaron a abandonar México. Había un desprecio absoluto hacia la gente pobre y, sobre todo, hacia el indio, al que se le soportaba bajo un régimen colonialista.

--¿Cómo sobrevivían los indios?

--Trabajando en mil oficios, divirtiendo a los turistas o haciendo de criados. Por cierto, algunos catalanes y españoles los tenían empleados en sus casas. ☞

0049)

ZCZCBA0049

98 CUL

BAUD75CATA

15-06-95 18:18 CLI

CARLES FONTSERE PRESENTA 'MEMORIAS DE UN CARTELISTA CATALAN (1931-1939)', PRIMER TOMO DE SUS MEMORIAS

BARCELONA 15 (EUROPA PRESS)

CARLES FONTSERE, UNO DE LOS MAS DESTACADOS CARTELISTAS CATALANES, PRESENTO HOY SU LIBRO 'MEMORIES D'UN CARTELLISTA CATALA (1931-1939)', PRIMER TOMO DE SUS MEMORIAS, QUE HA SIDO EDITADO POR EDITORIAL PORTIC.

AUN SIN SER DEFINITIVO PORQUE NO ESTA TERMINADAS, LAS MEMORIAS DE ESTE PROFESIONAL DEL ARTE CONSTARAN DE TRES TOMOS. EL SEGUNDO CORRESPONDERA A LA ETAPA DE LA SEGUNDA GUERRA MUNDIAL, QUE FONTSERE PASO EN FRANCIA, CASI SIEMPRE EN PARIS. EL TERCERO CORRESPONDERIA EN LA ETAPA POSTERIOR 'HASTA QUE DEJE DE SENTIRME EXILIADO EN LOS AROS 50 EN LOS ESTADOS UNIDOS Y ADQUIRI POR CONVENIENCIA LA NACIONALIDAD NORTEAMERICANA', DIJO.

FONTSERE EXPLICO SU PASO DE UN JOVEN REQUETE A UN ANARQUISTA HUMANISTA EN LA ESFERA DEL PENSAMIENTO CRISTIANO 'EN LA LINEA DE LEON TOLSTOI' Y DESPUES A LA DEL ANARQUISMO MILITANTE Y RADICAL. ASIMISMO, EXPLICO QUE ESTUVO CONDENADO A MUERTE POR LOS COMUNISTAS, PARTICULARMENTE POR PARTE DE ANDRE MARTY, ACUSADO DE CONNIVENCIA CON EL ENEMIGO. FUE MIEMBRO DE LAS BRIGADAS INTERNACIONALES 'EN LAS QUE A PARTIR DE 1937 EL OCHENTA POR CIENTO ERAN ESPAÑOLES', DIJO.

EL CARTELISTA EXPLICA SUS VIVENCIAS Y VISION DE MUCHOS ASPECTOS DE LA REPUBLICA Y LA GUERRA CIVIL, COMO LA REVOLUCION DE OCTUBRE DE 1934, LAS ELECCIONES DE FEBRERO DE 1936, LAS RENSIONES EN EL SINDICATO DE DIBUJANTES PROFESIONALES, LOS CARTELES EN LA EPOCA DE GUERRA, LA PRESENCIA DE CATALANES Y ESPAÑOLES EN LAS BRIGADAS INTERNACIONALES, LOS HECHOS DE MAYO DE 1937, LA PRIMERA EPOCA DEL EXILIO, Y OTRAS.

(EUROPA PRESS)

AVUI

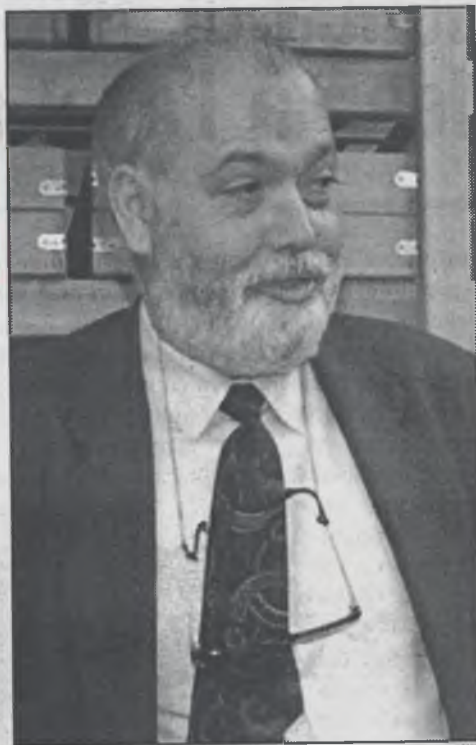
DIVENDRES

1 DE SETEMBRE DE 1995

Joan Saqués

AGUSTÍ PONS

S opàvem sota els porxos de Can Tista o dins de la casa, al costat de la llar de foc, i en Carles Fontseré explicava coses de Nova York, de la seva amistat amb Dalí, de la seva col·laboració amb Cantinflas. Altres vegades l'havia visitat al seu despatx del departament de Cultura, al barri vell de Girona, en una casa antiga i molt gran, restaurada per la Generalitat, per on ell passejava amb la tranquil·litat del pagès que camina pel tros. Era coordinador dels serveis territorials de Cultura a Girona des de l'any 1982, quan jo m'ocupava del gabinet del conseller Max Cahner. Haviem, doncs, treballat plegats amb encerts i desencerts, però amb passió i entusiasme. En Saqués tenia sentit del treball en equip i cap afany de *vedetisme*, cosa que a Girona, en aquells anys, i en el terreny de la gestió cultural, no es podia dir de tothom. Per aquesta raó, i perquè no provenia dels cercles literaris o culturals de Girona sinó de la militància catalanista, en Joan Saqués va ser

criticat en vida. No sé què diran, ara, en el moment de la seva mort, tots aquells que se'l miraven per sobre l'espatlla en una actitud, per cert, no

gens evangèlica. Però més enllà de la seva diligència professional, de Joan Saqués jo n'admirava dues coses: el seu sentit de la vida i el seu patriotisme actiu, pla, desenfarfegat. Per això, mentre el vaig conèixer –i abans del seu primer ensurt cardíac– en Saqués era dels qui feia de bon acompanyar en una taula. Sabia menjar, sabia beure i sabia ajudar a fer possible el cada cop més oblidat art de la sobretaula. Li agradava viatjar i conèixer el país, i per això no té res d'estrany que la mort l'hagi encalçat quan estava de viatge. Joan Saqués era, també, com he dit, un patriota de peu pla. S'havia fet catalanista en els anys difícils tot seguint rutes catòliques i montserratines. Hauria pogut fer com la majoria de joves de la seva edat però, tanmateix, es va posar en política per un sentit de país i va ser un dels fundadors de Convergència Democràtica a Girona. Després, des de les seves responsabilitats al departament de Cultura, ha mantingut el seu tarannà obert i bonhomiós. Els únics fums que li van pujar al cap van ser els dels cigarrets que fumava d'una manera incansable, fins que ho va deixar gràcies a un bruixot de Logronyo. Ara és molt probable que, a l'altra banda de la ratlla, hagi trobat una fonda de no gaire anomenada però d'excel·lent forquilla.

UN SEGLE D'ART

1937. L'art i la guerra. La fotografia

XAVIER BARRAL I ALTET

ja la seva pròpia història des de finals del segle XIX. Inclosa el 1905 com a quarta secció del Cercle Artístic de Sant Lluc, la fotografia s'havia il·lustrat amb el Marquès d'Alfarràs, Audouard, Brangulí o Napoleón. Francesc Serra (1877-1967) és conegut per les imatges de tallers d'artistes. Alguns pintors, com P. Casas o J. Vilatóbà, van practicar el que s'anomenava "fotografia d'art". Del primer quart del segle XX cal recordar

l'obra de R. Areñas, P. Calatà Pic, E. Godes, J. Gomis, Pla Janini, J. Sala i Zerkoz. Josep Masana (1892-1979), de Granollers, és un dels millors exponents del pictorialisme fotogràfic i de la fotografia publicitària, sobretot entre 1920 i 1940. Va ser durant la guerra quan la fotografia va prendre una nova dimensió gràcies a Agustí Centelles (1909-1985). Un any després de fotografiar la insurrecció de Barcelona el 19 de juliol de 1936, Centelles es va encarregar, a Lleida, dels serveis fotogràfics del Comissariat de Propaganda de l'Exèrcit de

El cartell 'Ajudeu Espanya' (1937) de Joan Miró

anada, a social a concepte el tot diociació i o a 1936) a notícia fotografia conjunt obraven en dues s col·lo-leu fotogrà—, tot ega de s agafa-sentia la més vi-

na: d'exp.), Inter-d'exp.), odista, Barcelo-no en la ent del rant la

id' (1937) d'Agustí Centelles

rant, dient pestes." De les obres exposades, poc es pot destacar de la pobra presència catalana: el *Dinamiter*, de Josep Cañas; El *Madriles*, retrat d'un milicià, de Josep Viladomat, i l'*Heroi de l'Ebre*, de M. Viladrich. Poc abans, havia estat inaugurada a París, al Jeu de Pomme, una exposició d'art català medieval, organitzada per la Generalitat, que va impressionar per la presència d'obres mestres com les pintures murals de Boí i Taüll.

L'art es va expressar de moltes maneres durant la Guerra Civil —vegeu per exemple entre les joies de Manuel Capdevila, *Espanya replegada*, d'argent i laca japonesa, del 1937—. La forma d'art més dinàmica i viva, la més política també, va ser el cartellisme. Miró va donar el to en el seu cèlebre *Ajudeu Espanya*, del 1937; d'altres van dibuixar cartells importants: M. Bas, C. Fonseré, Ricard Giralt Miracle, J. Renau, entre d'altres. La Generalitat va encarregar a Josep Obiols de dissenyar alguns bitllets de banc; ell va fer servir com a suport plàstic la xilografia per representar símbols del progrés.

Durant els anys de guerra es va consolidar, a Catalunya, la fotografia, que, com a art, tenia

l'Est. Aquest fotogràf és el màxim exponent del nou fotoperiodisme, nascut amb la Segona República.

Cada artista va reaccionar a la seva manera als esdeveniments de la Guerra Civil. El 1936, Dalí va pintar *Presagi de la guerra civil*, amb una figura femenina mutilada o seccionada que es destrueix ella mateixa, com una autèntica visió de les guerres fratricides. Joan Miró, mentre pintava el 1937 la *Natura morta del sabatot*, escrivia a Matisse: "Els esdeveniments actuals han deixat una empremta profunda en el meu esperit i han estat una lliçió dura i viva d'humanisme."

Alguns havien escollit l'altre camp. Josep Maria Sert havia anat a l'Exposició de París en el pavelló del Vaticà, amb una *Intervenció de santa Teresa de Jesús en la guerra espanyola*. Eugeni d'Ors era cap nacional de Belles Arts del règim franquista. El 1938, a la mussoliniana Biennal de Venècia, l'Espanya de Burgos estava representada per alguns artistes, entre ells destacava Pere Pruna (1904-1977) amb obres que començaven a configurar una altra estètica, d'exaltació religiosa (*L'expulsió del Paradís*) o nacional (*La mort del soldat de Franco*).

col·laborador de Sert i membre del comitè català: "A Dalí el vaig treure jo. Venia d'un festiu a Itàlia on havien participat tots els intel·lectuals addictes a Mussolini: Marinetti, D'Annunzio... i venia a protestar perquè donàvem feina a Picasso i Miró, i a ell no. Sert me'l va passar. Juntament amb Jaume Miravittles, delegat de Propaganda de la Generalitat, li vaig dir que no sabia com tenia la poca vergonya de presentar-s'hi [...]. Li vam dir que se n'anés amb els feixistes i que no tornés a aparèixer. Se'n va anar plo-

n que l'escales i : "Em lidaritava ament mateix-execu-direc-tiques canvi, repre-alí, ja ni de corsa,

VIDES I MEMÒRIES

**MEMÒRIES D'UN
CARTELLISTA
CATALÀ
(1931-1939)
Carles Fontserè**

«Vides i Memòries», 13

En aquestes memòries, més artístiques, polítiques i col·lectives que no pas íntimes, Carles Fontserè recull uns fets i també una atmosfera –la de la petita burgesia benpensant a Barcelona sota la dictadura de Primo de Rivera, la de l'Exposició del 29 i la República– i no solament revela la seva personalitat artística i explica el lloc que va ocupar en el context de l'època, sinó que, mitjançant un seguit de flashbacks, evoca el seu itinerari personal.

EDITORIAL PÒRTIC

Distribució: L'Arc de Berà - Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Comandes i administració: Polígon Montigalà, Bèlgica, 6 i 7
Tel. 465 30 08 - Fax 465 87 90 - 08917 Badalona

TV3 - BON DIA CATALUNYA

27 SETEMBRE 1995

CF ENTREVISTAT PER GLORIA ROGNONI
9:30 MATI

"CARTELLS DE LA GUERRA CIVIL
I MODERNS"

"LLIBRE DE MEMORIES"

TV3 - BON DIA CATALUNYA

27 SETEMBRE 1995

CF ENTREVISTAT PER GLORIA ROGNONI

9:30 MATI

"CARTELLS DE LA GUERRA CIVIL
I MODERNS"

"LLIBRE DE MEMORIES"

Ateneu d'Acció Cultural

C/Nou, 21-1r Tel: 21.38.38

17001 - GIRONA

XLIX è

SOPAR DE L'ATENEU

Girona, 29 de setembre del 1995

MENÚ

Pastís d'escalivada a la salsa de pebrots

Conill a l'empordanesa

Postres

Aigües, Pa, vi

Cafè

CONVIDADA : CARLES FONTSERÈ
TEMA : LA MEMÒRIA HISTÒRICA

Carles Fontserè neix a Barcelona l'any 1916. A partir dels quinze anys, es dedica professionalment a l'art, i, en esclatar la guerra, es destaca com a cartellista. Soldat en els Brigades Internacionals, el 1939, després de passar per camps de concentració de França, exposa a Perpinyà i decora el Casino de Canet. A París, durant i després de la Segona Guerra Mundial, alterna el dibuix amb l'escenografia, la il·lustració de llibres per a bibliòfils i la pintura. L'any 1946 té cura dels decorats i el vestuari de la versió francesa de "La casa de Bernarda Alba", de García Lorca. A Mèxic, amb Marie Moreno, "Cantinflas", produeix una revista de tipus parisenc de gran espectacle (1948), de la qual dissenya els vestits i l'escenografia, que executa personalment a la capital asteca. A Nova York, durant més de vint anys (1949-1973), Fontserè esdevindrà dibuixant de "còmics", director artístic, monitor d'escenografia a Harlem, taxista... i practica la fotografia com a document sociològic. El 1973, establert en un tossal de Porqueres que mira l'estany de Banyoles, continua la seva activitat polifacètica. L'any 1989 és guardonat amb la Creu de Sant Jordi. Acaba de publicar el llibre: "Memòries d'un cartellista català (1931-1939)".

PROPER SOPAR : 20 d'octubre del 1995
CONVIDAT : PERE MACÍAS (President de la Diputació)
TEMA : "GIRONA, CIUTAT I CIUTATS"

Ateneu d'Acció Cultural
C/Nou, 21-1r Tel: 21.38.38
17001 - GIRONA

XLIX è **SOPAR DE L'ATENEU**

Girona, 29 de setembre del 1995

MENÚ

Pastís d'escalivada a la salsa de pebrots
Conill a l'empordanesa
Postres
Aigües, Pa, vi
Cafè

cent anys de cinema

CARTELLS PER A UN CENTENARI

Exposició de cartells

Museu Comarcal de la Garrotxa (Sala Oberta)

Del 22 de desembre al 4 de febrer

MUSEU COMARCAL de la GARROTXA

Fundació "la Caixa"

El Museu Comarcal de la Garrotxa,
L'Ateneu d'Olot

i

la Fundació «la Caixa»

es complauen a convidar-vos a la inauguració de l'exposició

LA MIRADA DEL SEGLE

Cartellistes i escriptors davant del cinema

que tindrà lloc el dijous 21 de desembre, a les vuit del vespre,
a la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa,
c/ Hospici, 8.

Olot, desembre de 1995

Estivill (El tercer nombre), M. Angels Feliu (Belle de jour),
Carles Fontseré (Tierra y libertad), Vicens Huedo (Amarcord),
Roser Oliveras (El verdugo), Miquel Plana (Fahrenheit 451),
Ramon Pujol Boira (Los pájaros), Magda Pujolàs (Ordet), Carme
Sanglas (Dersu Uzala), Lluís Vilà (Fake/Question Mark) i Carles
Vivó (El acorazado Potemkin).

L'Ateneu d'Olot

Fundació "la Caixa"

Museu Comarcal de la Garrotxa

100
ANYS DE
CINEMA
15
ANYS DE
CINE CLUB

95

OLOT

setembre / desembre 1995

cent anys de cinema

CARTELLS PER A UN CENTENARI

Exposició de cartells
Museu Comarcal de la Garrotxa (Sala Oberta)
Del 22 de desembre al 4 de febrer

dels s
la imp
de lla
come
anat
havie
anunc

creati
limita
vint-i
giron
pel.líc
obres

códig
Cabal
Joan
vida c
Dome

Estivin (El tercer nombre), M. Angels Feliu (Belle de jour),
Carles Fontseré (Tierra y libertad), Vicens Huedo (Amarcord),
Roser Oliveras (El verdugo), Miquel Plana (Fahrenheit 451),
Ramon Pujol Boira (Los pájaros), Magda Pujolàs (Ordet), Carme
Sanglas (Dersu Uzala), Lluís Vilà (Fake/Question Mark) i Carles
Vivó (El acorazado Potemkin).

L'Ateneu d'Olot
Fundació "la Caixa"
Museu Comarcal de la Garrotxa

MUSEU COMARCAL de la GARROTXA

Fundació "la Caixa"

El Museu Comarcal de la Garrotxa,
L'Ateneu d'Olot

i

la Fundació «la Caixa»

es complauen a convidar-vos a la inauguració de l'exposició

LA MIRADA DEL SEGLE

Cartellistes i escriptors davant del cinema

que tindrà lloc el dijous 21 de desembre, a les vuit del vespre,
a la Sala Oberta del Museu Comarcal de la Garrotxa,
c/ Hospici, 8.

Olot, desembre de 1995

EL ANARQUISMO ESPAÑOL

SUS TRADICIONES CULTURALES

Bert Hofmann, Pere Joan i Tous y Manfred Tietz (Editores)

Bert Hofmann, Pere Joan i Tous y
Manfred Tietz (eds.)

El anarquismo español y sus tradiciones culturales

Vervuert · Iberoamericana

1995

HISTÒRIA

MEMÒRIES D'UN CARTELLISTA
CATALÀ (1931-1939)

Carles Fontserè ha publicat el primer volum de les seves memòries

Carles Fontserè (Barcelona 1916), un dels cartellistes més importants que ha donat Catalunya, viu al mas Tista, de Porqueres, absolutament entregat a la redacció de les seves memòries. El llibre ja és a les llibreries i té per títol *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)* i és publicat per Editorial Pòrtic.

La idea de fer aquestes memòries, bàsicament va ser de Josep Benet, director de l'Institut d'Història Contemporània, que va dir a Fontserè que escrivís sobre els cartellistes catalans del 36. Així ho afirma l'autor del llibre:

-Vaig començar a buscar documentació, i com que coneixia els autors perquè eren els meus companys i jo havia format part del grup, em vaig posar a escriure sobre la qüestió. Però em vaig trobar que em faltava documentació, és a dir,

m'havia de desplaçar a Salamanca a consultar l'arxiu, on tenen pràcticament tots els cartells que es van fer durant la Guerra Civil; havia d'anar a París, a Lió, etc. Per tot això, Benet em va dir que no hi havia fons econòmics per portar a terme aquest treball, i em va suggerir que escrigués les meves memòries personals i que, a més, parlés dels meus companys. Ja en tenia una part escrita, que em va servir de referència per al nou llibre, i vaig començar de nou com una memòria personal meva".

Fontserè creu que el lector jove d'avui tindrà una idea del que va ser la Guerra Civil, que, en certa manera, podran reviuire el que va passar; i els historiadors hi trobaran coses que no coneixen i han de llegir i reflexionar.

A mesura que anava escrivint, Fontserè ensenyava els capítols a Josep Benet i a un escriptor

malauradament mort molt jove, Antoni Turull, que des de Bristol l'anava aconsellant. Ambdós van donar-li ànims perquè, no solament parlés del moment de la guerra, sinó també de les seves vivències anteriors.

-Per això, encara que començo amb el 14 d'abril de 1931, amb la proclamació de la República i que, tot i que jo tenia 15 anys, ja estava molt polititzat, vaig enrera i explico

Carles Fontserè.
Foto actual.

Carles Fontserè. Cartell que guanyà el tercer premi del concurs Segell Pro-Infància, convocat el 1936, abans de la insurrecció militar del 18 de juliol.

Fontserè. Cartell, 140x100 cm.
Altàntida Arts Gràfiques, 1936.

malauradament mort molt jove, Antoni Turull, que des de Bristol l'anava aconsellant. Ambdós van donar-li ànims perquè, no solament parlés del moment de la guerra, sinó també de les seves vivències anteriors.

-Per això, encara que començo amb el 14 d'abril de 1931, amb la proclamació de la República i que, tot i que jo tenia 15 anys, ja estava molt polititzat, vaig enrera i explico

Fontserè. Cartell, 140x100 cm. Altàntida Arts Gràfiques, 1936.

Fontserè. Cartell, 100x70 cm.embre 1933.

centes pàgines que componen mòries d'un cartellista català (1931-39). Escollint a l'atzar qualsevol àgraf, el cert és que es fa impos- e abandonar la lectura. De fet, les facètiques disciplines artístiques - tura, dibuix, escenografia, otografia, cartellisme i ara literatura- que Fontserè ha anat estudiant i treballant al llarg dels seus 79 anys, sempre han brillat per la seva

Carles Fontserè. Anunci d'una pel·lícula, publicat a "La Vanguardia", març de 1933.

Carles Fontserè diu modestament que "sembla que he après a escriure". No hi ha més manera de comprovar-ho que fullejar alguna de les quasi

Primer cartell, 100x70 cm. que sortí al carrer, editat pel Sindicat de Dibuixants Professionals, després de les jornades del 19 de juliol de 1936.

Fontserè. Anunci de premsa, 1934.

Fontserè. Portada de llibre, 1936.

Fontserè. Gràfiques Ultra, 1936.

Fontserè. Anunci de premsa.
1934.

GONZALO DE REPARAZ

la tragedia

IBERICA

Fontserè. Portada de llibre.
1936.

Primer cartell, 100x70 cm. que sortí al carrer, editat pel Sindicat de Dibuixants Professionals, després de les jornades del 19 de juliol de 1936.

Fontserè. Gràfiques Ultra.
1936.

Carles Fontserè. Anunci d'una pel·lícula, publicat a "La Vanguardia", març de 1933.

es Fontserè. Cartell, 100x70 cm.
lbre 1933.

Fontserè. Cartell, 140x100 cm.
Altàntida Arts Gràfiques, 1936.

Carles Fontserè. Cartell que guanyà el tercer premi del concurs Segell Pro-Infància, convocat el 1936, abans de la insurrecció militar del 18 de juliol.

**CARLES
FONTSERÈ**

**MEMÒRIES
D'UN
CARTELLISTA
CATALÀ
(1931-1939)**

VIDES I MEMORIES 13

EDITORIAL PORTIC

GONZALO DE REPARAZ

la tragedia

IBERICA

Fontserè. Portada de llibre.
1936.

Fontserè. Anunci de premsa.
1934.

Carles Fontserè.
Foto actual.

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ,
PENEDÌES, 8. - Telèfon 21361
(ALIBENTIDAS)
BARCELONA

... FORA DE BARCELONA ...

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:

ESPANYA: trimestre 3 Pessetes

ESTRANGER: trimestre 6 Pessetes

Capçalera del primer número de "L'Esquella de la Torratxa" editat per SDP.

Full volant, febrer de 1937.

indiscutible qualitat. Tenint en compte, d'una banda, que el títol que amb més prestigi s'ha guanyat és el de cartellista, i de l'altra, l'interès que desperta el seu llibre, considerem oportú transcriure els títols dels 33 capítols que està dividida l'obra: *La República i el Requetè - Experiències enriquidores - El Círcol Tradicionalista - El Requetè de Barcelona - Primers dibuixos polítics - Els començos d'una professió - Precursors del cartellisme a la Catalunya autònoma, 1933, un any crucial - La revolució del 6 d'octubre de 1934 - Artista gràfic - Les eleccions del 16 de febrer de 1936 - L'optimisme de l'esquerra - Fundació del Sindicat de Dibuixants Professionals - No fou un diumenge d'estiu qualsevol - El palau dels marquesos - Els primers cartells -*

FONTSERÈ SEGUEIX ESCRIVINT El segon volum comprenderà el període de tota la Segona Guerra Mundial

El segon volum comprendrà el període de tota la II Guerra Mundial, i abans, la seva estada a França en un camp de concentració. Aquest volum acabarà en el període de l'alliberament, el 1945.

El tercer volum parlarà de la revifada catalana que s'inicia a París el 1946, amb la tornada d'alguns exiliats que havien emigrat a Amèrica i de la seva activitat com a escenògraf.

Fontserè. Cartell 100x70 cm. febrer 1937.
Editat per la Conselleria de Serveis Públics,
Generalitat de Catalunya.

FONTSERÈ SEGUEIX ESCRIVINT

El segon volum
compreindrà el
període de tota la
Segona Guerra
Mundial

El segon volum comprendrà el període de tota la II Guerra Mundial, i abans, la seva estada a França en un camp de concentració. Aquest volum acabarà en el període de l'alliberament, el 1945.

El tercer volum parlarà de la revifada catalana que s'inicia a París el 1946, amb la tornada d'alguns exiliats que havien emigrat a Amèrica i de la seva activitat com a escenògraf.

-Acabaré el tercer volum amb la meua anada a Nova York i els primers anys allà, als anys 50, en què els Estats Units prometen una mena de postguerra americana en la qual es lligarien els gossos amb llonganisses, i no ha estat així.

Les Memòries de Fontserè acabaran amb la seva estada als Estats Units perquè considera que a partir dels anys 50, als Estats Units deixa de ser exiliat perquè s'entrega en una societat de manera normal.

-Des del punt de vista històric, com que en aquell moment no visc aquí, és una altra generació la que ha de parlar d'aquests anys posteriors.

Fontserè. Escena de l'èxode de Catalunya. Gouache sobre paper, 25x31 cm. Perpinyà, 1939.

Fontserè. Refugiats catalans entrant en un camp de concentració francès. Litografia acolorida a mà, 28x33 cm. París, 1939.

Fontserè. Escena de l'èxode de Catalunya. Gouache sobre paper, 25x31 cm. Perpinyà, 1939.

Fontserè. Refugiats catalans entrant en un camp de concentració francès.
Litografia acolorida a mà, 28x33 cm. París, 1939.

CATALUNYA
AJUDEM MADRID
PER L'HONOR DE

Catalans!

No manqueu al grandió acte que
tindrà lloc el diumenge dia 7,
a les deu del matí, a la Plaça
Monumental, sota la presidència de
LLUÍS COMPANYS

L'ESQUELLA DE LA TORRATXA

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ,
PENEDIDES, 8 - Telèfon 21361
(ALIBERTATIDAS)
BARCELONA

FORA DE BARCELONA:
PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:
ESPANYA: trimestre 5 Pessetes
ESTRANGER: trimestre 5 Pessetes

Capçalera del primer número de "L'Esquella de la Torratxa" editat per SDP.

Catalans!

No manqueu al grandios acte que tindrà lloc el diumenge dia 7, a les deu del matí, a la Plaça Monumental, sota la presidència de **LLUÍS COMPANYS**

Full volant, febrer de 1937.

indiscutible qualitat. Tenint en compte, d'una banda, que el títol que amb més prestigi s'ha guanyat és el de cartellista, i de l'altra, l'interès que desperta el seu llibre, considerem oportú transcriure els títols dels 33 capítols que està dividida l'obra: *La República i el Requetè - Experiències enriquidores - El Círcol Tradicionalista - El Requetè de Barcelona - Primers dibuixos polítics - Els començos d'una professió - Precursos del cartellisme a la Catalunya autònoma, 1933, un any crucial - La revolució del 6 d'octubre de 1934 - Artista gràfic - Les eleccions del 16 de febrer de 1936 - L'optimisme de l'esquerra - Fundació del Sindicat de Dibuixants Professionals - No fou un diumenge d'estiu qualsevol - El palau dels marquesos - Els primers cartells -*

FONTSERÈ SEGUEIX ESCRIVINT El segon volum comprenderà el període de tota la Segona Guerra Mundial

El segon volum comprendrà el període de tota la II Guerra Mundial, i abans, la seva estada a França en un camp de concentració. Aquest volum acabarà en el període de l'alliberament, el 1945.

El tercer volum parlarà de la revifada catalana que s'inicia a París el 1946, amb la tornada d'alguns exiliats que havien emigrat a Amèrica i de la seva activitat com a escenògraf.

-Acabaré el tercer volum amb la meua anada a Nova York i els primers anys allà, als anys 50, en què els Estats Units prometen una mena de postguerra americana en la qual es lligarien els gossos amb llonganisses, i no ha estat així.

Les Memòries de Fontserè acabaran amb la seva estada als Estats Units perquè considera que a partir dels anys 50, als Estats Units deixa de ser exiliat perquè s'entrega en una societat de manera normal.

-Des del punt de vista històric, com que en aquell moment no visc aquí, és una altra generació la que ha de parlar d'aquests anys posteriors.

Fontserè. Escena de l'èxode de Catalunya. Gouache sobre paper, 25x31 cm. Perpinyà, 1939.

Fontserè. Refugiats catalans entrant en un camp de concentració francès. Litografia acolorida a mà, 28x33 cm. París, 1939.

HISTÒRIA

Photogim!!

ELS NOSTRES INTERESSOS

GENERALITAT DE CATALUNYA
 G.C.
 CONSELLERIA DE SERVEIS PÚBLICS

**CONSERVANT
 LES PECES DE RECANVI
 I ESTALVIANT GASOLINA**

Fontserè. Cartell 100x70 cm. febrer 1937.
 Editat per la Consellereia de Serveis Públics,
 Generalitat de Catalunya.

treball

diari dels treballadors de la ciutat i del camp

Any I - Número 26 - La Fita, 20 d'agost
SABADELL, Dimecres, 11 d'agost 1938

Proletaris de
tots els països
UNIU-VOS!

Organ del Partit Socialista Unificat de Catalunya (afiliat a la Internacional Comunista)

Els Videos Internacio

Els vídeos de l'any 1993, al Centre de Documentació Històrico-Social en sistema progentilesa del Centre de Documentació Històrico-Social de Barcelona, i els vídeos que recullen les conferències de la sala, es van editar el 1994, i que com veritable testimoni de "Anarquisme

ATENEU ENCICLOPÈDIC POPULAR
Fundat l'any 1902

Enciclopèdic

Noticiari

Centre de Documentació Històrico-Social-Ateneu Enciclopèdic Popular

Núm. 8 Octubre de 1995 - III Època

BIBLIOTECA. Entrades:

Donacions:

Un tomb per l'Aliança del Poble Nou (Ajuntament de Barcelona, 1994). Donació del Casino l'Aliança del Poble Nou.

Donacions de Carles Fontseré:

El cartellisme a Catalunya. Enric Jordi/Ramon Manent. (Ed. Destino, BCN, 1983). L'aventura humana de Josep de Creff. Carles Fontseré. Fundació Joan Miró, BCN, 1984.

Nova York vista i viscuda. Carles Fontseré. Institut d'Estudis Norteamericans. BCN, 1982.

Spanisch Civil War. Raymon Carr. (George Allen & Unwin, London, Sidney, 1986).

Carteles de la República y la Guerra Civil. Jaume Miratvilles/Josep Termes/Carles Fontseré. Centre d'Estudis d'Història Contemporànea, Ed. La Gaya Ciencia. BCN, 1978.

Història Gràfica del Moviment Obrer a Catalunya. AA.VV. Diputació de Barcelona, 1989.

No Pasaran. Photographs and poster of the Spanish Civil War. Bristol (Inglaterra), 1986.

Carles Fontseré. Roma, París, Londres 1960. Fundació Caixa Pensions. Bcn, 1984.

Tiempo de Historia: Renau-Fontseré. Los Carteles de la Guerra Civil. núm. 49, 1978.

Fent Memòria. Vicens Riera Llorca. Ajuntament de Pineda de Mar. 1992.

De Daus. Agustí Pons. Eliseu Climent Editor, València, 1991.

Joan Coromines 90 anys. Ajuntament de Pineda de Mar. Curial Ed. 1995.

Memòries d'un Cartellista Català (1931-1939). Carles Fontseré. Editorial Pòrtic. BCN, 1995

Les Revistes Americanes de la Biblioteca Museu V. Balaguer. Vilanova i la Geltrú, 1992, donació del Museu V. Balaguer.

Graham, Frank. Battle of Jarama 1937. Newcastle, 1987. Donació de l'autor.

Bibliografia Asturiana: Publicaciones. Donació Biblioteca Ramón Pérez de Ayala.

Économie et Mouvement Syndical en Galice (1840-1911) Gérard Brey. (Tesi Doctoral d'Estat). Tres volums. Université de Pau et des Pays de l'Adour. 1989. Donació

13 pintors catalans entorn l'amic Lluís Gallart. Museu de Calella. 1995. Donació: Fundació Pública Municipal de Calella.

Butlletí de Sumaris: Revistes Especialitzades. Parlament de Catalunya. Donació del Servei de Documentació, Biblioteca i Arxiu.

Hojas Caída. Antonio Varó Baena. (Poemas). Ed. Aula de Cultura Astro. Córdoba, 1993. Donació de l'autor.

Clamor de Coplas. (Poesia). Curro Sevilla. Donació de l'autor.

Lo unitario y lo diverso. Lizano de Berceo. (Poesia). Editorial Lumen, BCN, 1990. Donació de l'autor.

Asociación Iberoamericana para la recuperación y protección de los archivos de los reabajadores y sus organizaciones. Ed. Pablo Iglesias. Madrid, 1992. Donació. Fundació P. Iglesias.

Donació de Poesia con Brems & vzw. Rekk Narrativa J. Goedege Ons Erfden La temàtica Mujer. M. l'Editorial. Quatre pol Banqueta. Donació de Relatos P. Palacios, l Palacios. La cultur. Rafael Dí. Donació de FESIBAC Cuadernos Donació: Le comm Bitot. Spa Le theatre Espagnole Université Lecciones

SERRA D'OR

AUTO-BIOGRAFIA D'UN CARTELLISTA

per Enric Jordi

Un dels cartells de Fontseré per al comissariat de la DCA (Defensa Contra Avions) reproduït a les seves memòries.

Carles Fontseré, MEMORIES D'UN CARTELLISTA CATALÀ (1931-1939). «Vides i memòries», 13, Editorial Pòrtic, Barcelona, 1995.

És una obra d'un gran interès per a conèixer la trajectòria artística d'aquest barceloní, nat l'any 1913, que guanyà una justa fama com a dissenyador de cartells ran de l'esclat revolucionari del 36 i que ha estat objecte d'estudis especials publicats a Catalunya (alguns signats per jo mateix) i també fora d'aquí.

Els records de Fontseré, d'altra banda, són força curiosos per a conèixer detalls de la seva vida, particularment els de la seva evolució ideològica. Fill d'una família molt conservadora, o millor dit, «carca», en la terminologia de l'època, freqüentà, amb el pare, el Círculo Tradicionalista, milità en els rengles del Requetè els primers anys de la segona República i començà a publicar alguns dibuixos propagandístics al setmanari tradicionalista «Reacció» i caricatures polítiques molt intencionades a «El Correo Catalán».

Els seus treballs en l'àmbit de la publicitat el portaren a fer algun cartell monocolor per compte del Front Català d'Ordre, la candidatura promoguda per la Lliga per oposar-se al Front d'Esquerres en les eleccions de febrer de 1936.

Un greu trencament familiar, una crisi de fe religiosa; en altres paraules: l'esfondrament de tot el món en què havia estat educat, portaren Carles Fontseré a simpatitzar amb un anarquisme més o menys inspirat en les idees de Tolstoi. Aquest canvi es palesa en alguns judicis que en la seva obra autobiogràfica emet sobre el paper de la burgesia catalana o

de l'Església que, al meu entendre, hauria d'haver matisat, perquè manquen de ponderació.

A la vigília de la guerra civil, el cartellista que ja havia anat obrint-se camí en el camp publicitari s'inscriu en el Sindicat de Dibuixants Professionals, adscrit a la UGT, que presidí l'incomparable caricaturista «Apa» però que aviat fou manipulat per Helios Gómez, andalús rodamón aclimatat a Barcelona, d'estricta obediència comunista, que Fontseré admirava i l'estil del qual (cubistitzant i a base de contrastos de blanc i negre) ja havia tractat d'imitar en la seva col·laboració gràfica al full portaveu del Requetè.

Pocs dies després de l'esclat revolucionari, i per suggeriment de Gómez, el Sindicat de Dibuixants Professionals va confiscar l'espaiosa residència del marqués de Barberà i de la Manresana, al Portal de l'Àngel, un edifici als baixos del qual hi hagué, abans de la guerra, El Dique Flotante i, fins ben entrat els anys setanta, la Llibreria Porter.

Tot el que explica l'autor d'aquestes memòries sobre el que feien els artistes del SDP al palau que havien requisat és d'un gran interès: la manera que tenien de treballar en comú produint cartells per a la difusió de les consignes de les autoritats dels partits o de les sindicals que dominaven la situació, amb un remarcable eclecticisme, del qual donà prova Fontseré mateix, que féu obres tant per a la UGT com per a la CNT. Entre aquestes darreres, és memorable el cartell presidit pel crit «Llibertat» que sembla proferit per un segador amb la falç al puny, figura que l'artista confessà posteriorment que havia estat inspirada

en el camperol que esculpí Josep Llimona per al monument barceloní al doctor Robert. Aviat, però, l'eclecticisme dels primers temps desaparegué quan, dintre del sindicat professional de dibuixants, Martí Bas, Jacint Bofarull, Rafael Tona i altres companys formaren una cèl·lula comunista per servir exclusivament els interessos del PSUC.

A més d'aquests detalls anecdòtics, el llibre de Carles Fontserè ofereix dades molt poc conegudes per les persones interessades en les diverses manifestacions plàstiques del període revolucionari i de la guerra civil, com per exemple la iniciativa de decorar amb eslògans propagandístics els exteriors dels vagons de ferrocarril seguint l'exemple soviètic, la manera com va muntar-se l'exposició «Set mesos de guerra», el monumental soldat de l'Exèrcit Popular que modelà l'escultor Emili Paredes al bell mig de la plaça de Catalunya la vigília dels Fets de Maig o l'espectacle *Pedro Mari* presentat al Teatre del Liceu en honor de José Antonio Aguirre i el govern basc refugiat a Catalunya i en el qual l'autor d'aquesta obra tingué una remarcable participació com a decorador escènic.

L'autobiografia de Carles Fontserè prossegueix narrant les seves vivències des que fou mobilitzat i incorporat a les brigades internacionals, en les quals tractà de fer una meritòria tasca cultural, fins que adscrit al Comissariat de Propaganda de la Generalitat continuà al costat de Jaume Miravittles els darrers dies del govern de la República. Al meu entendre, són molt suggestives les pàgines en què evoca el desgavell que regnà a Figueres poc abans de creuar la frontera.

Esperem certament amb interès la continuació d'aquestes memòries, que han de comprendre els anys d'expatriat a França, a Mèxic i a Nova York, on dibuixà còmics, intervingué en empreses teatrals (en una de les quals pogué assistir a la revelació del talent artístic de Cantinflas), menà taxis per la capital del Hudson i es dedicà professionalment a la fotografia, comptant en tot moment amb l'estímul de Terry, la seva fidel companya.

L'ENTREVISTA Carles Fontserè. Pintor i escriptor

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) és un dels cartellistes catalans més importants de tots el temps, però al llarg de la seva vida ha cultivat amb gran encert altres disciplines artístiques, com ara la pintura, el dibuix, l'escenografia i la fotografia. Fontserè i la seva dona, Terry Broch, viuen des de fa 22 anys al mas Tista de Porqueres, un lloc idoni perquè aquest artista de barba blanca i aspecte de filòsof clàssic es concentri en la redacció de les seves memòries.

«Amb els anys, la memòria popular es deforma i manipula»

● Carles Fontserè, que confessa sentir-se molt a gust al mas Tista, ha publicat fa uns mesos el primer dels tres volums en què relata l'experiència de la seva vida, des de la participació com a cartellista i soldat a la Guerra Civil fins als exilis de París i Nova York. Actualment, Fontserè escriu el segon volum, que comprendrà el període de la Segona Guerra Mundial.

—Com és que s'ha decidit a escriure les seves memòries?

—«Tot va començar quan Josep Benet, director de l'Institut d'Història Contemporània, va dir-me que escrivís sobre els cartellistes catalans del 1936. Em vaig posar a treballar en el tema, perquè eren els meus companys i jo havia format part del grup, però de seguida vaig comprovar que em faltava documentació».

—En canvi, la informació sobre Carles Fontserè la tenia ben a l'abast...

—«Efectivament, però també va ser idea d'en Benet. Em va dir que no hi havia prou diners per realitzar el treball que m'havia encarregat, perquè calia anar a Salamanca, París o Lió, entre altres llocs, i em va suggerir que escrivís les meves memòries personals i que també parlés dels meus companys».

—I les seves memòries personals són prou extenses per fer-ne tres volums.

—«Sí, i això que el tercer volum acabarà als anys 50, amb la meua anada a Nova York i els primers anys allà, quan els Estats Units prome-

tien una mena de postguerra americana en la qual es lligarien els gossos amb llonganisses. I no va ser així».

—No parlarà dels anys posteriors?

—«No, perquè penso que a partir dels anys 50, quan era als Estats Units, vaig deixar de ser un exiliat i em vaig lliurar en una societat de manera normal. A més, crec que és una altra generació, la que ha de parlar d'aquests anys posteriors».

—Què relatarà en el segon volum?

—«Parlaré de la meua França, en un camp de concentració, i del període de tota la Guerra Mundial. Aqu-

acabarà amb el període de l'Alliberació, el 1945».

—Amb la publicació del primer volum, les «Memòries d'un cartellista català (1931-1939)», ja se'l pot considerar tot un escriptor, no?

—«Això no ho puc pas respondre jo, però sí que puc dir que les prop de cinc-cents pàgines que componen aquest llibre i la feina que estic fent actualment em fan pensar que sembla que he après a escriure».

—En aquest primer llibre, els cartells hi juguen un paper important.

—«Sí, però és que l'esclat del 1936 no tenia precedents al país i era únic a tot l'Estat. Els mateixos nacionals, quan van entrar a Barcelona, van elogiar la qualitat i abundància dels cartells catalans».

—Com per exemple el que vostè va fer per a la FAI amb l'exhortació «Llibertat».

L'ENTREVISTA Carles Fontserè. Pintor i escriptor

Carles Fontserè (Barcelona, 1916) és un dels cartellistes catalans més importants de tots el temps, però al llarg de la seva vida ha cultivat amb gran cert altre disciplines artístiques, com ara la pintura, el dibuix, l'escenografia i la fotografia. Fontserè i la seva dona, Terry Broch, viuen des de fa 22 anys al mas Tista de Porqueres, un lloc idoni perquè aquest artista de barba blanca i aspecte de filòsof clàssic es centri en la redacció de les seves memòries.

«Amb els anys, la memòria popular es deforma i manipula»

● Carles Fontserè, que confessa sentir-se molt a gust al mas Tista, ha publicat fa uns mesos el primer dels tres volums en què relata l'experiència de la seva vida, des de la participació com a cartellista i soldat a la Guerra Civil fins als exilis de París i Nova York. Actualment, Fontserè escriu el segon volum, que comprendrà el període de la Segona Guerra Mundial.

—Com és que s'ha decidit a escriure les seves memòries?

—Tot va començar quan Josep Benet, director de l'Institut d'Història Contemporània, va dir-me que escrivís sobre els cartellistes catalans del 1936. Em vaig posar a treballar en el tema, perquè eren els meus companys i jo havia format part del grup, però de seguida vaig comprovar que em faltava documentació.

—En canvi, la informació sobre Carles Fontserè la tenia ben a l'abast...

—Efectivament, però també va ser idea d'en Benet. Em va dir que no hi havia prou diners per realitzar el treball que m'havia encarregat, perquè calia anar a Salamanca, París o Lió, entre altres llocs, i em va suggerir que escrivís les meves memòries personals i que també parlés dels meus companys.

—I les seves memòries personals són prou extenses per fer-ne tres volums.

—Sí, i això que el tercer volum acabarà als anys 50, amb la meua anada a Nova York i els primers anys allà, quan els Estats Units prome-

tien una mena de postguerra americana en la qual es lligarien els gossos amb llonganisses. I no va ser així».

—No parlarà dels anys posteriors?

—No, perquè penso que a partir dels anys 50, quan era als Estats Units, vaig deixar de ser un exiliat i em vaig lliurar en una societat de manera normal. A més, crec que és una altra generació, la que ha de parlar d'aquests anys posteriors.

—Què relatarà en el segon volum?

—Parlaré de la meua França, en un camp de concentració, i del període de tota la Guerra Mundial. Aqu-

acabarà amb el període de l'Alliberació, el 1945».

—Amb la publicació del primer volum, les «Memòries d'un cartellista català (1931-1939)», ja se'l pot considerar tot un escriptor, no?

—Això no ho puc pas respondre jo, però sí que puc dir que les prop de cinc-cents pàgines que componen aquest llibre i la feina que estic fent actualment em fan pensar que sembla que he après a escriure».

—En aquest primer llibre, els cartells hi juguen un paper important.

—Sí, però és que l'esclat del 1936 no tenia precedents al país i era únic a tot l'Estat. Els mateixos nacionals, quan van entrar a Barcelona, van elogiar la qualitat i abundància dels cartells catalans.

—Com per exemple el que vostè va fer per a la FAI amb l'exhortació «Llibertat».

El Pla de l'Estany Des. 1994

—Més que una dificultat ho veig com una responsabilitat, i molt gran, dels qui vam viure la guerra. Ja se sap que la memòria popular, allò que perviu amb el temps, no té res a veure amb els fets; sempre és una memòria manipulada i deformatada a través dels anys».

—Ara que parla d'això, com va viure la commemoració del cinquantè aniversari de l'alliberament de París al final de la II Guerra Mundial?

—Llegint els nombrosos articles que es van publicar sobre el tema, vaig veure que es ressaltava amb gran insuflació patriòtica que els primers tancs que van entrar a París eren de nacionalitat espanyola. I això és una victòria? Que no saben que els francesos enviaven els espanyols, juntament amb els negres i els moros, a la primera línia de combat perquè fossin els primers a morir, mentre ells es parapetaven darrera?»

—És un exemple més de com

es tergiversen els fets.

—Sí, i molt escandalós, perquè el final de la guerra va suposar la consolidació, durant trenta anys més, del franquisme a Espanya, amb el beneplàcit d'aquests que en diuen aliats».

—En el seu llibre, vostè acaba rebutjant el mot «feixista» per definir el cas espanyol.

—És que, a Espanya, el feixisme era un fantasma polític importat de l'estranger. Allò que era real a la Catalunya dels anys trenta era l'existència d'una dreta caciquista amb reminiscències feudals, que encoratjava la intervenció militar».

—Durant la Guerra Civil, va construir amistats duradores...

—Sí, i aquesta és una de les coses que recordo amb més estima. Al Sindicat de Dibuidors vaig conèixer Antoni Clavé, Miquel Paredes, Alumà i Hèlios Gómez, i a través de la meua feina com a cartellista, el comissari de propaganda de la Generalitat, Jaume Miravittles. Durant aquells anys

també vaig tenir l'oportunitat de conèixer l'escriptor i activista rus Ilya Ehrenburg, i Henri Monnier, membre de les Brigades Internacionals».

—Algunes d'aquestes amistats, les va retrobar després a l'exili francès, nucli del segon volum de les seves memòries.

—Sí, i tot això ho explicaré en aquest segon llibre. Tinc molt d'interès a parlar de la reduïda comunitat intel·lectual que formàvem els catalans a la capital francesa. També s'ha de pensar que les memòries escrites fins ara sobre aquest període han estat escrites des del sud de França, mentre que les meves vivències són directament les del París de la *drôle de guerre*, de l'ocupació alemanya i de l'Alliberació».

«Treb
carte
dels a
de la
no en
un
artístic
in

ideolò
una c
vega
podia se

Carles Fontserè

Carles Fontserè treballant al jardí de la seva casa de Porqueres. Foto: Xavi Sureda.

—«Més que una dificultat ho veig com una responsabilitat, i molt gran, dels qui vam viure la guerra. Ja se sap que la memòria popular, allò que perviu amb el temps, no té res a veure amb els fets; sempre és una memòria manipulada i deformada a través dels anys».

—*Ara que parla d'això, com va viure la commemoració del cinquantè aniversari de l'alliberament de París al final de la II Guerra Mundial?*

—«Llegint els nombrosos articles que es van publicar sobre el tema, vaig veure que es ressaltava amb gran insuflació patriòtica que els primers tancs que van entrar a París eren de nacionalitat espanyola. I això és una victòria? Que no saben que els francesos enviaven els espanyols, juntament amb els negres i els moros, a la primera línia de combat perquè fossin els primers a morir, mentre ells es parapetaven darrera?»

—*És un exemple més de com*

es tergiversen els fets.

—«Sí, i molt escandalós, perquè el final de la guerra va suposar la consolidació, durant trenta anys més, del franquisme a Espanya, amb el beneplàcit d'aquests que en diuen aliats».

—*En el seu llibre, vostè acaba rebutjant el mot «feixista» per definir el cas espanyol.*

—«És que, a Espanya, el feixisme era un fantasma polític importat de l'estranger. Allò que era real a la Catalunya dels anys trenta era l'existència d'una dreta caciquista amb reminiscències feudals, que encoratjava la intervenció militar».

—*Durant la Guerra Civil, va construir amistats duradores...*

—«Sí, i aquesta és una de les coses que recordo amb més estima. Al Sindicat de Dibuxants vaig conèixer Antoni Clavé, Miquel Paredes, Alumà i Hèlios Gómez, i a través de la meua feina com a cartellista, el comissari de propaganda de la Generalitat, Jaume Miravittles. Durant aquells anys

també vaig tenir l'oportunitat de conèixer l'escriptor i activista rus Ilya Ehrenburg, i Henri Monnier, membre de les Brigades Internacionals».

—*Algunes d'aquestes amistats, les va retrobar després a l'exili francès, nucli del segon volum de les seves memòries.*

—«Sí, i tot això ho explicaré en aquest segon llibre. Tinc molt d'interès a parlar de la reduïda comunitat intel·lectual que formàvem els catalans a la capital francesa. També s'ha de pensar que les memòries escrites fins ara sobre aquest

període han estat escrites des del sud de França, mentre que les meves vivències són directament les del París de la *drôle de guerre*, de l'ocupació alemanya i de l'Alliberació».

«Treballar com a cartellista en un dels dos bàndols de la guerra civil no era solament una activitat artística, sinó que implicava un compromís ideològic clar per una causa que, a vegades, també podia sentenciar-te a mort»

Carles Fontserè

***Carles
Fontserè
treballant
al jardí de
la seva
casa de
Porqueres.
Foto: Xavi
Sureda.***

De cartellista a cronista

FONTSERÈ, Carles
Memòries d'un cartellista català (1931-1939)
 Editorial Pòrtic,
 Barcelona, 1995. 505 pàgines.

Des d'un tossal de Porqueres, Carles Fontserè i Carrió (Barcelona, 1916) ha escrit una de les obres que gosem qualificar de memòries col·lectives més notables del nostre temps i de la que ja en tenim el primer dels tres volums, intitolada: *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*.

El testimoni que dona Carles Fontserè de l'etapa republicana a Catalunya i dels esdeveniments de la Guerra Civil enriquiran la ja respectable bibliografia de l'esmentat període recent de la nostra història. L'obra, sense perdre el fil personal i, fins d'aventura «cinematogràfica» de l'autor, esdevé, com dèiem, aquesta gran crònica d'un període irrepètible de la nostra història. Tal volta, com va dir Josep Benet en l'acte de presentació, a Barcelona, el més notable sigui d'una banda el detall acurat amb què ha treballat Fontserè i també els protagonistes de l'obra, que no són

altres que els que van participar en els esdeveniments viscuts per l'autor. Dos exemples: el general Franco és esmentat vuit vegades per les dinou del pintor Antoni Clavé, company de Fontserè. Manuel Azaña, figura en quatre pàgines, mentre el figuerenc Jaume Miravittles el tenim en trenta.

L'abast col·lectiu de les memòries ens permet recuperar amb tot detall, la situació social de Catalunya no sols en el període republicà. El fil conductor és la família Fontserè, benestant, burgesa i d'arrels tradicionalistes que no impediran al jove Carles, després de la separació dels seus pares, d'esdevenir un lliurepensador simpatitzant dels àcrates i que amb l'esclat del juliol de 1936

es lliura a la creació dels primers cartells revolucionaris que esdevindran mítics encara avui. Després seguirà la guerra que Fontserè viu des d'unes unitats igualment idealitzades: les Brigades Internacionals, on la seva vida va estar en greu perill i no pas pels combats del front, les lluites internes entre comunistes i anarquistes van sentenciar de mort el memorialista. Evidentment, la sentència no s'acompliria. I, finalment ja el tenim per terres gironines, en els darrers combats i fent les darreres feines propagandístiques: un diari mural a la rambla de Figueres, fins que des del darrer refugi del mas Perxes d'Agullana, juntament amb els representants del Govern de la Generalitat, començaria el seu llarg exili que no acabaria fins al 1973 en què el tenim entre nosaltres.

Tal volta, un aspecte d'aquestes Memòries que s'ha d'esmentar i que sabem els que hem col·laborat, modestament en el nostre cas, a la feina de Fontserè, és el detall acurat amb què s'han escrit. Un altre exemple: per explicar la llegenda que la policia militar alemanya tenia en unes plaques metàl·liques que portaven al damunt dels seus uniformes, Fontserè va encomanar uns llibres a una editorial especialitzada a Califòrnia, amb un cost de 150 dòlars, tot plegat per una ratlla en el segon volum. Igualment s'ha treballat partint d'una cronologia en paral·lel: els esdeveniments personals, els de la vida social i política, els de la guerra i els de l'entorn. Tot dia a dia. I, a més per la gran capacitat de Fontserè de mantenir i guardar, amb un ordre perfecte, tota mena de papers. El resultat ha estat esplèndid. El seguiment que es pot fer dels esdeveniments d'aquells anys és perfecte.

Com a gironins hem d'esmentar especialment la part final d'aquest primer volum, tota vegada que recull la situació dramàtica del conflicte civil a casa nostra, però en Fontserè continua amb els seus cartells i el tenim en una litografia de la ronda Ferran Puig i a "dispesa" a Palau-sacosta, amb un seguit de personatges, com seria el conegut periodista barce-

loní, Àngel Zúñiga. La següent etapa seria Figueres, on Fontserè confecciona el que «sens dubte era l'últim periòdic mural de la guerra a Catalunya», com encertadament escriu. El penja en un arbre de la rambla sota les bombes. Finalment el camí físic de l'exili pel coll de Lli, «entre el puig de les Salines i la serra de l'Albera, al nord del poblet de les Illes, a la comarca del Vallespir».

Fontserè ens facilita tota una relació de persones que vam tenir a les nostres comarques en aquell trist hivern de 1938-1939. És un tema encara pendent entre nosaltres. Fer una relació de les moltes figures de primer o segon ordre que van viure el seu drama personal de deixar el país per casa nostra. L'autor no amaga que per a ell, als seus estrenats 23 anys, aquella situació era tota una aventura; ho diu amb aquest mot i també assenyala que en entrar a França des del coll, «baixàvem amb una certa eufòria». Després, com veurem en el següent volum, les coses no serien planeres, però en Carles Fontserè se'n va sortir perfectament i viuria la realitat dels anys d'ocupació alemanya de París i també l'esclat d'alliberament de la capital francesa per les tropes aliades. És a dir, que si aquest primer volum és important, els següents poden superar el nivell d'interès històric i documental.

L'aparició d'aquesta obra ha estat envoltada d'un gran ressò públic. Feia anys que en els entorns històrics i artístics de Catalunya es tenia notícia del treball de Carles Fontserè que també ens demostra que té una capacitat i qualitat d'escriptor més que sorprenent. A partir de l'acurada metodologia que ja s'ha esmentat, ha aconseguit uns resultats positius. Per als gironins aquesta obra ajuda a informar sobre el final de la guerra civil entre nosaltres. Calia fer-ho, especialment pel fet que els testimonis directes d'aquells esdeveniments ens mancaran més cada dia. La puntual i concreta notícia que l'autor ens facilita estem segurs que ajudarà els historiadors d'aquella etapa. Cal esperar els dos següents volums de les memòries d'aquest cartellista que ha esdevingut molt més. Si coneixíem Carles Fontserè com a pintor, escenògraf, fotògraf i creador artístic, és tota una descoberta, i molt bona per a la cultura del país, la del Fontserè escriptor.

J. Víctor Gay

De cartellista a cronista

FONTSERÈ, Carles
Memòries d'un cartellista català (1931-1939)
 Editorial Pòrtic,
 Barcelona, 1995. 505 pàgines.

Des d'un tossal de Porqueres, Carles Fontserè i Carrió (Barcelona, 1916) ha escrit una de les obres que gosem qualificar de memòries col·lectives més notables del nostre temps i de la que ja en tenim el primer dels tres volums, intitolada: *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*.

El testimoni que dona Carles Fontserè de l'etapa republicana a Catalunya i dels esdeveniments de la Guerra Civil enriquiran la ja respectable bibliografia de l'esmentat període recent de la nostra història. L'obra, sense perdre el fil personal i, fins d'aventura «cinematogràfica» de l'autor, esdevé, com dèiem, aquesta gran crònica d'un període irreplicable de la nostra història. Tal volta, com va dir Josep Benet en l'acte de presentació, a Barcelona, el més notable sigui d'una banda el detall acurat amb què ha treballat Fontserè i també els protagonistes de l'obra, que no són altres que els que van participar en els esdeveniments viscuts per l'autor. Dos exemples: el general Franco és esmentat vuit vegades per les dinou del pintor Antoni Clavé, company de Fontserè. Manuel Azaña, figura en quatre pàgines, mentre el figuerenc Jaume Miravittles el tenim en trenta.

L'abast col·lectiu de les memòries ens permet recuperar amb tot detall, la situació social de Catalunya no sols en el període republicà. El fil conductor és la família Fontserè, benestant, burgesa i d'arrels tradicionalistes que no impediran al jove Carles, després de la separació dels seus pares, d'esdevenir un lliurepensador simpatitzant dels àcrates i que amb l'esclat del juliol de 1936

es lliura a la creació dels primers cartells revolucionaris que esdevindran mítics encara avui. Després seguirà la guerra que Fontserè viu des d'unes unitats igualment idealitzades: les Brigades Internacionals, on la seva vida va estar en greu perill i no pas pels combats del front, les lluites internes entre comunistes i anarquistes van sentenciar de mort el memorialista. Evidentment, la sentència no s'acompliria. I, finalment ja el tenim per terres gironines, en els darrers combats i fent les darreres feines propagandístiques: un diari mural a la rambla de Figueres, fins que des del darrer refugi del mas Perxes d'Agullana, juntament amb els representants del Govern de la Generalitat, començaria el seu llarg exili que no acabaria fins al 1973 en què el tenim entre nosaltres.

Tal volta, un aspecte d'aquestes Memòries que s'ha d'esmentar i que sabem els que hem col·laborat, modestament en el nostre cas, a la feina de Fontserè, és el detall acurat amb què s'han escrit. Un altre exemple: per explicar la llegenda que la policia militar alemanya tenia en unes plaques metàl·liques que portaven al damunt dels seus uniformes, Fontserè va encomanar uns llibres a una editorial especialitzada a Califòrnia, amb un cost de 150 dòlars, tot plegat per una ratlla en el segon volum. Igualment s'ha treballat partint d'una cronologia en paral·lel: els esdeveniments personals, els de la vida social i política, els de la guerra i els de l'entorn. Tot dia a dia. I, a més per la gran capacitat de Fontserè de mantenir i guardar, amb un ordre perfecte, tota mena de papers. El resultat ha estat esplèndid. El seguiment que es pot fer dels esdeveniments d'aquells anys és perfecte.

Com a gironins hem d'esmentar especialment la part final d'aquest primer volum, tota vegada que recull la situació dramàtica del conflicte civil a casa nostra, però en Fontserè continua amb els seus cartells i el tenim en una litografia de la ronda Ferran Puig i a "dispesa" a Palau-sacosta, amb un seguit de personatges, com seria el conegut periodista barce-

loní, Àngel Zúñiga. La següent etapa seria Figueres, on Fontserè confecciona el que «sens dubte era l'últim periòdic mural de la guerra a Catalunya», com encertadament escriu. El penja en un arbre de la rambla sota les bombes. Finalment el camí físic de l'exili pel coll de Lli, «entre el puig de les Salines i la serra de l'Albera, al nord del poblet de les Illes, a la comarca del Vallespir».

Fontserè ens facilita tota una relació de persones que vam tenir a les nostres comarques en aquell trist hivern de 1938-1939. És un tema encara pendent entre nosaltres. Fer una relació de les moltes figures de primer o segon ordre que van viure el seu drama personal de deixar el país per casa nostra. L'autor no amaga que per a ell, als seus estrenats 23 anys, aquella situació era tota una aventura; ho diu amb aquest mot i també assenyala que en entrar a França des del coll, «baixàvem amb una certa eufòria». Després, com veurem en el següent volum, les coses no serien planeres, però en Carles Fontserè se'n va sortir perfectament i viuria la realitat dels anys d'ocupació alemanya de París i també l'esclat d'alliberament de la capital francesa per les tropes aliades. És a dir, que si aquest primer volum és important, els següents poden superar el nivell d'interès històric i documental.

L'aparició d'aquesta obra ha estat envoltada d'un gran ressò públic. Feia anys que en els entorns històrics i artístics de Catalunya es tenia notícia del treball de Carles Fontserè que també ens demostra que té una capacitat i qualitat d'escriptor més que sorprenent. A partir de l'acurada metodologia que ja s'ha esmentat, ha aconseguit uns resultats positius. Per als gironins aquesta obra ajuda a informar sobre el final de la guerra civil entre nosaltres. Calia fer-ho, especialment pel fet que els testimonis directes d'aquells esdeveniments ens mancaran més cada dia. La puntual i concreta notícia que l'autor ens facilita estem segurs que ajudarà els historiadors d'aquella etapa. Cal esperar els dos següents volums de les memòries d'aquest cartellista que ha esdevingut molt més. Si coneixíem Carles Fontserè com a pintor, escenògraf, fotògraf i creador artístic, és tota una descoberta, i molt bona per a la cultura del país, la del Fontserè escriptor.

J. Víctor Gay

NÉFILOS

ante

e-

a

TV-3

21.55 Amb el cor a la mà. *La veu de l'experiència.* Invitados: Cristina Coll, jefa de gabinete del consejero de Bienestar Social, y Francisco González Ledesma, escritor. Testigos: Paco Rabal, actor; Carles Fontseré, cartelista, dibujante de cómics y taxista, y Laia Berenguer, presidenta del Club Jubilats de Sant Feliu de Codines.